

SHDM
FOUNDATION



สถาบันพอดี
SHDM Foundation

วารสาร

สถาบันพอดี

INSTITUTE OF SUFFICIENCY JOURNAL (IS-J)

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 มกราคม 2568

Vol 2, No.1 January 2025

ISSN 3027-8023 (Online)



shdm.journal@gmail.com



วารสารสถาบันพอดี



081-745-4336



วารสารสถาบันพอดี
Institute of Sufficiency Journal

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 มกราคม 2568

Vol. 2 No. 1 January 2025

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นวารสารตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความหนังสือ และบทความวิชาการประเภทอื่น ๆ
2. เพื่อเป็นสื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการของนักวิจัยและนักวิชาการทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศในด้านเศรษฐกิจพอเพียง ด้านศาสนศึกษา ด้านปรัชญา ด้านจริยศาสตร์ ด้านมนุษยศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม ด้านสังคมศาสตร์ และสหวิทยาการด้านการศึกษา
3. เพื่อเป็นวารสารเสนอองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนามนุษย์ในด้านเศรษฐกิจพอเพียง ด้านศาสนศึกษา ด้านปรัชญา ด้านจริยศาสตร์ ด้านมนุษยศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม ด้านสังคมศาสตร์ และสหวิทยาการด้านการศึกษา
4. เพื่อพัฒนาวารสารให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาและเป็นการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพผลงานการวิจัยและบทความทางวิชาการด้านเศรษฐกิจพอเพียง ด้านศาสนศึกษา ด้านปรัชญา ด้านจริยศาสตร์ ด้านมนุษยศาสตร์ ด้านวัฒนธรรม ด้านสังคมศาสตร์ และสหวิทยาการด้านการศึกษา ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน TCI

เจ้าของ

มูลนิธิสหธรรมิกชน (Sahadhammikchon Foundation) 429/129 ถนนสรองประภา แขวง
ดอนเมือง เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร 10210
โทรศัพท์ : 091-778-1032, 089-983-9333
อีเมล : shdm.foundation@gmail.com

พิมพ์ที่

จี คลาส (G CLASS) เลขที่ 26/19 ศาลายา พุทธมณฑล นครปฐม 73170
โทร 028892223 โทรสาร 028893204 อีเมล g_class@hotmail.com

ต้นฉบับที่ตีพิมพ์ในวารสารเล่มนี้ ได้รับการตรวจสอบมาตรฐานทางวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะสาขาวิชา การตีพิมพ์จำเป็นต้องได้รับอนุญาตจากกองบรรณาธิการเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

คณะที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์กิริติ บุญเจือ
รองศาสตราจารย์ ดร.อรรณพ พงษ์วาท
พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม (รศ.ดร.)
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระชัย ยศโสธร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัญชญา สุขสมจิตร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐภัทร แก้วรัตนภัทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชฎา พองธนกิจ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิชัย ธรรมเสนห์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธงไชย สุรินทร์วรานุ
พลเอก ดร.สมคิด หับทิม
ดร.ดนุวัศ สุวรรณวงศ์
ดร.กัญญ์รัชการย์ เลิศอมรศักดิ์
ดร.ลัดดา ไทยปรีชา
ดร.อารียา ภูระหงษ์
ดร.พลอยทราย โอฮาม่า
ดร.กาญจนา โพธิ์วิฆานนท์
ดร.สมเกียรติ มาลาการณ์
ดร.จันทรา มาศ สุริเย

รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงสมร รุ่งสวรรค์โพธิ์
รองศาสตราจารย์ (พิเศษ) พลตำรวจโท ดร.ณรงค์ กุลนิเทศ
รองศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ศรีปริญญา ฐูปกระจำง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ รัตนดิolk ณ ภูเก็ต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐณภรณ์ เกอนราจินดาวัฒน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุปราณี วัฒนสิน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา วรารัตน์ไชย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) พลโท ดร.ทวี แจ่มจำรัสพลโท
พันเอก ดร.ปราโมทย์ หม่อมศิลา
ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม
ดร.กนต์สินี สมิตพันธ์
ดร.สิริกร อมฤตวาริน
ดร.ศาสวัต มูลฐาน
ดร.รวิข ตาแก้ว
ดร.ใจกลั่น นาวาบุญนิยม
ดร.วรารณ พงศ์ธรพิสุทธิ์
ดร.สิรินทร์ กันยาวิริยะ

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมธา หริมเทพาธิป

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล มณีสว่าง
รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิต พุทธพงษ์ศิริพร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปริเวท วรรณโกวิท
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุณี เวชประสิทธิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.เอนก สุวรรณบัณฑิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร พินยารัก

คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
คณะอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช
คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครราชสีมา

ดร.มนัสวี ศรีนนท์	สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล
ดร.ตรี บุญเจือ	สำนักงาน กสทช.
ดร.ยุทธภณัฐ พินิจ	คริสตศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยคริสเตียน
นายแพทย์ ดร.ศุภชัย ศรีศิริรุ่ง	โรงพยาบาลพญาไท สาขาศัลยกรรม
พันเอกหญิง ดร.สุภารัตน์ น้อยแรม	ศูนย์ประสานการปฏิบัติที่ 5 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร
ดร.ประเสริฐ สุขศาสนิกวิน	คณะรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม
พันตำรวจโทหญิง ดร. ปิยะนุช ศรีสรานุกรม	คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

นางพรรณนิภา หริมเทพาธิป

นางเพ็ญพักต์ สว่าง

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ ประจำวารสาร

พระศรีสังฆญาณมุนี (ผศ.ดร.)	วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ (พระมหาหมื่นจันทร์ ปุริสุตโตโม (ผศ.ดร.))	สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระครูวินัยธร (พระมหาเกียรติศักดิ์ กิตติปาโล (ดร.))	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหามงคลกานต์ ฐิตธมโม (รศ.ดร.)	คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหานรินทร์ สุรบุญโญ (ผศ.ดร.)	วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาอุดร มากดี (ผศ.ดร.)	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตนครสวรรค์
พระมหาวิโรจน์ ญาณวิโร (ดร.)	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาภาณุวิชญ์ ภาณุวิชชโย (ดร.)	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาไชยา หัตถประกอบ (ดร.)	สำนักงานครูพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระจาดุรงค์ ชูศรี (ดร.)	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงษ์ มะลิซ้อน	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรวัฒน์ แสงแก้ว	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาตรี ชุมเสน	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อานนท์ เมธีวรฉัตร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำนวยการ มีราคา	วิทยาลัยพิษณุพนิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดาร์ตน์ พิมลรัตนกานต์	วิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน
ดร.มนูญ สอนโพนงาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา วิทยาลัยเขตนครปฐม
ดร.กฤตสุขชิน พลเสน	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.สมเจต หลวงกัน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
	วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ
	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร.วรรณภา พ่วงพร้อม	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
ดร.สุดิณีย์ ทองจันทร์	นักวิชาการ สถาบันมะเร็งแห่งชาติ
ดร.ณทิพรดา ไชยศิลป์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.ศรุตานนท์ ขอบประดิษฐ์	คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์วิทยาลัยทองสุข
ดร.จักรพงษ์ ทิพสูงเนิน	สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ เขต ๑๔
ดร.พูนศักดิ์ กมล	วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร.วุฒิพงษ์ รอดบำรุง	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.ศุภิสรา บัวงาม	นักวิชาการ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา
ดร.สิริพร ครองชีพ	คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.อดิเรก โลกะนัง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
ดร.เอกลักษณ์ เพ็ญพรหม	ศูนย์พอเพียงศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทบรรณาธิการ

บทความวิจัยและบทความวิชาการในวารสารสถาบันพหุติ ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม 2568 มีบทความวิจัยและบทความวิชาการที่ส่งมาอย่างต่อเนื่องจากฉบับที่แล้ว เนื่องจากผู้เขียนบทความหลายท่านให้ความนิยมในการนำผลงานทั้งในส่วนบทความวิจัยและบทความวิชาการมาตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารสถาบันพหุติ นอกจากนี้ยังได้รับความเมตตาจากคณาจารย์หลากหลายมหาวิทยาลัย ตลอดจนนักวิชาการอิสระ ยินดีเป็นทั้งที่ปรึกษา กองบรรณาธิการ และผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ ซึ่งแต่ละท่านล้วนมีความเชี่ยวชาญในศาสตร์สาขาของตนเป็นอย่างดี

บทความในวารสารฉบับนี้ประกอบด้วยบทความวิจัยจำนวน 3 เรื่อง และบทความวิชาการจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ บทความวิจัยเรื่อง อริยสัจ 4 เพื่อการพัฒนาองค์กร, วิเคราะห์แนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ในปรัชญาหลังนวยุคของฌอง-ฟร็องซัว ลีโยตาร์ด, และ วิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ของซิกมุนด์ เบามันน์ ที่ปรากฏในหนังสือจริยศาสตร์หลังนวยุค ส่วนบทความวิชาการ ได้แก่ ขันติবারมีในพุทธปรัชญาเถรวาท และ การประยุกต์ใช้หลักการทรงงานข้อที่ 13 : ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ ซึ่งบทความวิชาการชิ้นสุดท้ายนี้ถือเป็นงานต่อเนื่องจากการศึกษาในวารสารฉบับก่อน ๆ ที่ได้กล่าวถึงการประยุกต์ใช้หลักการทรงงานในแต่ละข้อ โดยฉบับนี้เน้นที่ข้อที่ 13 การส่งเสริมการฟื้นฟูธรรมชาติโดยใช้กระบวนการตามธรรมชาติทั้งหมดนี้สะท้อนถึงความหลากหลายทางวิชาการที่ครอบคลุมทั้งมิติทางสังคม ปรัชญา การบริหาร และ พุทธศาสตร์ พร้อมด้วยแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทที่หลากหลาย

บทความเหล่านี้ ได้ผ่านการพิจารณาถ่วงถ่วงโดยผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินคุณภาพ ตลอดทั้งกองบรรณาธิการให้ความสำคัญกับบทความที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวารสารเป็นหลัก กองบรรณาธิการได้คัดเลือกคุณภาพเป็นการเบื้องต้นก่อนแล้วจึงทำการตอบรับเพื่อส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่านพิจารณาตรวจประเมินถ่วงถ่วงตามระบบต่อไป ทั้งนี้ บทความที่ได้รับการคัดเลือกจึงเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai Journal citation index Centre (TCI)

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านการศึกษาให้เป็นประโยชน์ต่อสถาบันการศึกษาและสังคมประเทศชาติต่อไป โดยบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือประจำฉบับนี้มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

บทความวิจัยเรื่อง “อริยสัจ 4 เพื่อการพัฒนาองค์กร” โดย พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ (พระมหาหมวมรินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.) บทความวิจัยฉบับนี้ดำเนินการในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เอกสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ซึ่งประกอบด้วย ทุกข์ (ปัญหา) สมุทัย (สาเหตุของปัญหา) นิโรธ (การดับปัญหา) และ มรรค (แนวทางแก้ปัญห) สำหรับการพัฒนาองค์กร ผลการศึกษาพบว่า การนำหลักธรรมดังกล่าวมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารในทีม หรือ การปรับปรุงกระบวนการทำงานร่วมกัน ผลการวิจัยได้พัฒนาโมเดลใหม่ที่เรียกว่า TSEP Model ซึ่งย่อมาจาก Trouble,

Source, End, Path โดยประกอบด้วย 4 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) การระบุปัญหา 2) การวิเคราะห์สาเหตุ 3) การกำหนดเป้าหมาย และ 4) การดำเนินแนวทางแก้ไข

บทความวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์แนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ในปรัชญาหลังนวยุคของฌอง-ฟร็องซัว ลีโยตาร์ด” โดย ดร.พจนา มาโนช เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ (Grand Narratives) ในปรัชญาหลังนวยุคของฌอง-ฟร็องซัว ลีโยตาร์ด ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า “เรื่องเล่าใหญ่” ถูกวิพากษ์ว่าเป็นเครื่องมือรวมศูนย์อำนาจและลดทอนความหลากหลายทางสังคม ขณะที่ “เรื่องเล่าเล็ก” ส่งเสริมความยืดหยุ่นและกระจายอำนาจ ซึ่งนำไปสู่โครงสร้างสังคมที่เปิดกว้างและเป็นธรรมมากขึ้น นอกจากนี้ แนวคิดนี้ยังช่วยให้สังคมตระหนักถึงความสำคัญของความแตกต่างทางวัฒนธรรม และสนับสนุนการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน การวิจัยได้นำเสนอ NEWS Model ซึ่งมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ Narrative Deconstruction (การรื้อสร้างเรื่องเล่า), Ethical Relativity (สัมพัทธภาพทางจริยธรรม), Wisdom Co-Creation (การร่วมสร้างภูมิปัญญา), และ Situational Truth (ความจริงเชิงสถานการณ์) เพื่ออธิบายกระบวนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ในสังคม

บทความวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ของซิกมุนท์ เบามันน์ ที่ปรากฏในหนังสือจริยศาสตร์หลังนวยุค” โดย ดร.ชิสา กันยาวิริยะ และ ดร.สิรินทร์ กันยาวิริยะ บทความวิจัยฉบับนี้ดำเนินการในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์แนวคิดจริยศาสตร์หลังนวยุคของซิกมุนท์ เบามันน์ (1993) โดยพบประเด็นสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) การเน้นความไม่แน่นอนและความซับซ้อนของจริยธรรมที่ต้องปรับเปลี่ยนตามบริบทแทนการยึดติดกฎตายตัว (2) ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมและสังคม โดยเน้นความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจเป็นหัวใจของความรับผิดชอบทางจริยธรรม และ (3) ความยืดหยุ่นของจริยศาสตร์หลังนวยุคที่สามารถนำไปใช้ในบริบทปัจจุบันเพื่อตอบสนองความซับซ้อนของสังคม งานวิจัยนี้นำเสนอ FLECS Model ซึ่งมี 5 มิติหลัก ได้แก่ Flexibility (ความยืดหยุ่นทางจริยธรรม), Liability (ความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคล), Empathy (ความเห็นอกเห็นใจและการยอมรับความหลากหลาย), Critical Reflection (การตระหนักถึงข้อจำกัดของจริยศาสตร์ดั้งเดิม), และ Situational Decision-Making (การตัดสินใจเชิงสถานการณ์) ซึ่งช่วยสร้างแนวทางจริยธรรมที่ปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพแวดล้อมทางสังคม

บทความวิชาการเรื่อง “ขันติบารมีในพุทธปรัชญาเถรวาท” โดย ดร.สิรินทร์ กันยาวิริยะ และ ดร.ชิสา กันยาวิริยะ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ ขันติบารมี ในบริบทพุทธปรัชญาเถรวาท ซึ่งเป็นหนึ่งในบารมี 10 ประการที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาจิตใจและนำไปสู่การหลุดพ้นจากทุกข์ โดยมุ่งเน้น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) ความหมายและลักษณะของขันติบารมี (2) บทบาทของขันติบารมีในการพัฒนาจิต และ (3) ผลกระทบต่อสังคมและการดำเนินชีวิต ผลการศึกษาพบว่า ขันติบารมีช่วยให้บุคคลควบคุมอารมณ์ ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความสงบสุขในสังคม นอกจากนี้ยังช่วยให้จิตใจมั่นคงและเผชิญกับปัญหาอย่างมีสติและปัญญา งานวิจัยนี้เสนอ K-H-A-N-T-I Model ซึ่งเป็นแนวทางประยุกต์ใช้ขันติบารมีในยุคปัจจุบัน โดยเน้นการสร้างสมดุลทางจิตใจ การรับมือกับความเปลี่ยนแปลง และการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายอย่างสงบสุข

บทความวิชาการเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักการทรงงานข้อที่ 13 : ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ” โดย ดร.ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักการทรงงานข้อที่ 13: ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ ซึ่งเป็นหนึ่งใน 23 หลักการทรงงานที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงใช้ในการพัฒนาประเทศ ผลการศึกษาพบว่า หลักการนี้ส่งเสริมการฟื้นฟูธรรมชาติโดยใช้กระบวนการตามธรรมชาติ ลดการพึ่งพาเทคโนโลยีที่ซับซ้อน และหลีกเลี่ยงผลกระทบระยะยาวที่อาจเกิดจากการแทรกแซงของมนุษย์ การประยุกต์ใช้ในบริบทต่าง ๆ ช่วยส่งเสริมความหลากหลายทางชีวภาพและบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แนวคิดนี้มีความสอดคล้องกับปรัชญาทั้งตะวันตกและตะวันออก เช่น teleology ของอริสโตเติล หลักเต๋า และพุทธปรัชญา ซึ่งเน้นความสมดุลและการพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ในบริบทองค์กรและชุมชน หลักการนี้ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต การทำงานร่วมกัน และความยั่งยืนของวัฒนธรรมองค์กร โดยสนับสนุนการมอบหมายงานที่สอดคล้องกับจุดแข็งของบุคคล เป็นแนวทางที่ทรงคุณค่าในการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ และการบริหารจัดการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมธา หริมเทพาธิป

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
1 อริยสัจ 4 เพื่อการพัฒนาองค์กร The Four Noble Truths for Organizational Development พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ (พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตตโม, ผศ.ดร.)	1
2 วิเคราะห์แนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ในปรัชญาหลังนวยุคของฌอง-ฟร็องซัว ลีโยตาร์ด Analysis of the Concept of Grand Narratives in the Postmodern Philosophy of Jean-François Lyotard พจนา มาโนช	14
3 วิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ของซิกมุนท์ เบามันน์ ที่ปรากฏในหนังสือ จริยศาสตร์หลังนวยุค Analysis of Zygmunt Bauman's Ethics in Postmodern Ethics ชีสา กันยาวิริยะ และ สิริินทร์ กันยาวิริยะ	25
4 ขันติบารมีในพุทธปรัชญาเถรวาท Khanti Paramita in Theravada Buddhist Philosophy สิริินทร์ กันยาวิริยะ และ ชีสา กันยาวิริยะ	37
5 การประยุกต์ใช้หลักการทรงงานข้อที่ 13 : ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ The Application of the 13th Royal Working Principle : Using Nature to Help Nature ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์	50
จริยธรรมการตีพิมพ์บทความ	66
หลักเกณฑ์สำหรับการนิพนธ์	68

อริยสัจ 4 เพื่อการพัฒนาองค์กร

The Four Noble Truths for Organizational Development

พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ (พระมหาหมณวินทร์ ปุริสุตตโม, ผศ.ดร.)

Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun (Phramaha Maghavin Purisuttamo, Asst. Prof. Dr.)

ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวูตวิกสิตาราม

Research Center for Dhammsuksa Phrapariyattidhamma of Watawutwikasitaram School

Email: maghavin9@yahoo.com

Received: January 9, 2025; Revised: January 28, 2025; Accepted: January 28, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ซึ่งประกอบด้วย ทุกข์ (ปัญหา) สมุทัย (สาเหตุของปัญหา) นิโรธ (การดับปัญหา) และ มรรค (แนวทางแก้ปัญหา) สำหรับการพัฒนาองค์กร โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร เพื่อค้นหาแนวทางในการปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร ผลการวิจัยได้พัฒนาโมเดลใหม่ที่เรียกว่า TSEP Model ซึ่งย่อมาจาก Trouble, Source, End, Path โดยประกอบด้วย 4 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) การระบุปัญหา 2) การวิเคราะห์สาเหตุ 3) การกำหนดเป้าหมาย และ 4) การดำเนินแนวทางแก้ไข โมเดลนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในองค์กรเพื่อช่วยระบุปัญหา ค้นหาสาเหตุ กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และวางแผนแก้ไขปัญหาย่างเป็นระบบ โดยผลการศึกษาพบว่า การนำหลักธรรมดังกล่าวมาใช้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารในทีม หรือ การปรับปรุงกระบวนการทำงานร่วมกัน

คำสำคัญ : อริยสัจ 4, การพัฒนา, องค์กร, การพัฒนาองค์กร

Abstract

This research was a qualitative study aimed to explore and apply the Four Noble Truths, consisting of Dukkha (suffering), Samudaya (the causes of suffering), Nirodha (the cessation of suffering), and Magga (the path leading to the cessation of suffering), for organizational development. The research employed documentary analysis to identify strategies for improving and enhancing organizational efficiency. The findings developed a new model called the TSEP Model, which stands for Trouble, Source, End, and Path. It consisted of four key steps : (1) identifying the problem, (2) analyzing the cause, (3) setting the objective, and (4) implementing

the solution plan. This model was applicable in organizations to help identify problems, determine root causes, define clear objectives, and develop systematic plans to address issues. The findings indicated that applying these principles enhanced team communication and improved collaborative work processes.

Keywords : The Four Noble Truths, Development, Organization, Organizational Development

บทนำ

ในโลกของการบริหารจัดการองค์กรที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว องค์กรจำเป็นต้องเผชิญกับปัญหาและความท้าทายที่หลากหลาย ทั้งจากปัจจัยภายนอก เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและการแข่งขันในตลาด รวมถึงปัจจัยภายใน เช่น ความขัดแย้งในทีมงานและประสิทธิภาพการทำงาน การจัดการกับปัญหาเหล่านี้ให้สำเร็จลุล่วง จำเป็นต้องเริ่มจากการระบุปัญหาที่แท้จริง ค้นหาสาเหตุ และกำหนดแนวทางแก้ไขอย่างเหมาะสม (อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์, 2551; ณัฏฐพันธ์ เขจรนนท์, 2551) เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในบริบทนี้ อริยสัจ 4 ซึ่งเป็นแก่นธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ทุกข์ (การระบุปัญหา), สมุทัย (การค้นหาสาเหตุของปัญหา), นิโรธ (เป้าหมายของการดับปัญหา), และ มรรค (แนวทางในการแก้ปัญหา) ถือเป็นหลักการที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งในระดับบุคคลและองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการพัฒนาองค์กรที่ต้องเผชิญกับความซับซ้อนและความเปลี่ยนแปลง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2557)

การจัดการองค์กรในมิติของอริยสัจ 4 ให้ประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องมีความเข้าใจในองค์ประกอบและหน้าที่ของหลักธรรมดังกล่าว รวมถึงการนำไปประยุกต์ใช้กับกระบวนการทำงานในองค์กร (Porter, Lawler and Hacker, 1975) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีงานวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้อริยสัจ 4 ในด้านต่าง ๆ เช่น การดำรงชีวิต การศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์, 2551) แต่ข้อมูลที่มีเน้นการนำหลักธรรมนี้มาพัฒนาองค์กรในเชิงลึกยังมีอยู่น้อยมาก

การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาองค์กรเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพองค์กรในเชิงจริยธรรมและความยั่งยืน อย่างไรก็ตาม แนวคิดเรื่องการประยุกต์ใช้อริยสัจ 4 ในการพัฒนาองค์กรยังไม่ได้ได้รับการศึกษาอย่างเป็นระบบในวงวิชาการ แม้จะมีหลักฐานที่ชี้ให้เห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ในระดับบุคคลและสังคม การศึกษาที่จึงมีความสำคัญต่อการขยายความรู้ในด้านการประยุกต์ใช้หลักธรรมนี้ในบริบทขององค์กร รวมถึงการพัฒนาแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรในยุคปัจจุบัน ที่ต้องเผชิญกับความซับซ้อนและการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งวิเคราะห์และเสนอแนวทางเชิงประยุกต์ในการนำ หลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นแก่นธรรมของพระพุทธศาสนา มาปรับใช้กับกระบวนการพัฒนาองค์กร เพื่อสร้างกรอบแนวคิดที่สามารถ

นำไปปฏิบัติได้จริงในการบริหารจัดการและพัฒนาองค์กรให้สามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงและความซับซ้อนในยุคปัจจุบัน (นรชัย ณ วิเชียร และคณะ, 2562)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาและประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 สำหรับการพัฒนาองค์กร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เพื่อศึกษาหลักอริยสัจ 4 และประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กร โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

ในขั้นตอนนี้ทำการกำหนดกรอบแนวคิดเพื่อให้การวิจัยมีทิศทางชัดเจน เริ่มจากการศึกษาหลักอริยสัจ 4 ซึ่งประกอบด้วย ทุกข์ (ปัญหา) สมุทัย (สาเหตุของปัญหา) นิโรธ (การดับปัญหา) และ มรรค (แนวทางการแก้ปัญหา) ในบริบทของพุทธปรัชญา จากนั้นวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักการดังกล่าวในด้านการพัฒนาองค์กร โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดทางการจัดการ การแก้ปัญหาในองค์กร และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความโปร่งใสและยั่งยืน เช่น PDCA Cycle (Plan-Do-Check-Act) Root Cause Analysis (RCA) เป็นต้น

2. การรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลหลากหลาย ได้แก่ ตำราและหนังสือที่เกี่ยวกับอริยสัจ 4 และหลักพุทธปรัชญา ตลอดจนงานวิจัยและบทความทางวิชาการ ที่ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กร

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยการอ่านและตีความข้อมูลจากเอกสารที่รวบรวมมา โดยมีขั้นตอนย่อยดังนี้

3.1 การแยกแยะประเด็นสำคัญ โดยคัดเลือกและจัดกลุ่มข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอริยสัจ 4 และแนวทางการพัฒนาองค์กร

3.2 การเปรียบเทียบแนวคิด โดยเปรียบเทียบแนวคิดทางพุทธปรัชญากับหลักการจัดการองค์กรในบริบทปัจจุบัน เช่น การแก้ไขปัญหา การวางแผนเชิงกลยุทธ์ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

3.3 การสังเคราะห์ข้อมูล โดยรวบรวมผลการวิเคราะห์เพื่อสร้างหลักการ แนวคิด และตัวแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในการพัฒนาองค์กร

4. การสรุปผลและการนำเสนอ

หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จสิ้น จะทำการสรุปผลการวิจัย โดยเน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักอริยสัจ 4 กับแนวทางการพัฒนาองค์กรในด้านต่าง ๆ เช่น การบริหารจัดการ การพัฒนาทรัพยากรบุคคล

และการสร้างความยั่งยืนภายในองค์กร จากนั้นจัดทำรายงานผลการวิจัยอย่างละเอียด พร้อมทั้งเสนอแนะวิธีการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในบริบทขององค์กร เพื่อให้ผู้บริหารและบุคลากรสามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

เพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ จะมีการตรวจสอบข้อมูลที่วิเคราะห์โดยการอ้างอิงเอกสารจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือ รวมถึงการนำเสนอผลวิจัยต่อผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอคำแนะนำและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การดำเนินงานตามขั้นตอนดังกล่าวนี้ มีเป้าหมายเพื่อให้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ทั้งในด้านการพัฒนาองค์กรและการสร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับหลักอริยสัจ 4 ในบริบทของการบริหารจัดการร่วมสมัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษา อริยสัจ 4 สำหรับนำไปพัฒนาองค์กร พบว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมนี้สามารถช่วยแก้ไขปัญหาและพัฒนาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีข้อค้นพบที่สำคัญดังนี้

1. ทุกข์ คือ ปัญหาในองค์กร พบว่า ปัญหาที่องค์กรต้องเผชิญ ได้แก่ ความขัดแย้งภายในทีมงาน การสื่อสารที่ไม่ชัดเจน ประสิทธิภาพการทำงานที่ลดลง และความไม่พึงพอใจของพนักงาน ซึ่งล้วนเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้องค์กรไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างราบรื่น

2. สมุทัย คือ สาเหตุของปัญหา พบว่า การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาในองค์กรแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหา ได้แก่ การขาดความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ การขาดระบบการบริหารจัดการที่เหมาะสม ความกดดันจากสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ และการขาดแรงจูงใจในหมู่พนักงาน

3. นิโรธ คือ เป้าหมายในการแก้ปัญหา พบว่า องค์กรสามารถกำหนดเป้าหมายในการแก้ปัญหาได้อย่างชัดเจน เช่น การสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่มีความสุข การปรับปรุงระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพ และการสร้างความพึงพอใจให้กับพนักงาน เพื่อให้องค์กรก้าวสู่ความสำเร็จและยั่งยืน

4. มรรค คือ แนวทางแก้ไขปัญหา พบว่า การดำเนินแนวทางแก้ไขปัญหาประกอบด้วยการปรับปรุงกระบวนการทำงาน การพัฒนาความสามารถของบุคลากร การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการนำเทคโนโลยีเข้ามาเพิ่มประสิทธิภาพ เช่น การจัดอบรมเรื่องการสื่อสาร เป็นต้น

การประยุกต์ใช้ อริยสัจ 4 ในการพัฒนาองค์กรเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้องค์กรสามารถระบุปัญหา ค้นหาสาเหตุ วางแผนแก้ไขอย่างเป็นระบบ และบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้องค์กรสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและก้าวทันต่อความท้าทายในยุคปัจจุบันอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ สามารถอภิปรายได้ว่า การประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่ในบริบทองค์กรช่วยแก้ไขปัญหาและพัฒนาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากหลักธรรมดังกล่าวมีโครงสร้างที่เป็นระบบ โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ทุกข์ คือ ปัญหาในองค์กร การพิจารณา "ทุกข์" ช่วยให้องค์กรตระหนักถึงปัญหาที่แท้จริง เช่น ความขัดแย้งระหว่างแผนก การจัดการที่ไม่เหมาะสม หรือทรัพยากรที่ขาดแคลน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พงศ์นคร โกชากรณ (2567) ที่ระบุว่า การระบุปัญหาในกระบวนการบริหารจัดการเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาในองค์กร

2. สมุทัย คือ สาเหตุของปัญหา การระบุ "สมุทัย" ช่วยให้องค์กรเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา เช่น ขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ หรือการบริหารทรัพยากรที่ไม่เหมาะสม ซึ่งช่วยให้สามารถวางแผนทางการแก้ไขได้ชัดเจน โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541) ที่กล่าวถึงความสำคัญของการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการจัดการองค์กร

3. นิโรธ คือ เป้าหมายในการแก้ปัญหา การกำหนด "นิโรธ" ช่วยให้องค์กรมีเป้าหมายที่ชัดเจน เช่น การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน การลดความขัดแย้งในองค์กร หรือการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุวิมล มธุรส (2563) ที่เน้นการมีวิสัยทัศน์ร่วม (Common Vision) เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพและลดความขัดแย้ง

4. มรรค คือ แนวทางแก้ไขปัญหา การปฏิบัติตาม "มรรค" ช่วยให้องค์กรสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบ เช่น การจัดอบรมพนักงาน การปรับปรุงกระบวนการทำงาน หรือการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ โดยสอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2541) ที่กล่าวถึงการภาวนาเพื่อพัฒนาวิธีการแก้ไขปัญหาให้เกิดผลจริง

การวิจัยนี้ยังพบว่า การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันในองค์กรเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนการแก้ปัญหามีประสิทธิภาพ สุวิมล มธุรส (2563) ชี้ให้เห็นว่า การมีวิสัยทัศน์ร่วมทำให้สมาชิกในองค์กรมีความเข้าใจและมองเห็นเป้าหมายในอนาคตในภาพเดียวกัน ซึ่งช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความเป็นเอกภาพในกระบวนการทำงาน แม้จะต้องใช้เวลาในการปรับให้สมาชิกเห็นพ้องต้องกัน แต่กระบวนการนี้จะช่วยให้องค์กรสามารถขับเคลื่อนเป้าหมายได้อย่างมั่นคงและมีพลัง

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการบูรณาการหลักอริยสัจสี่กับหลักการบริหาร 7S ได้แก่ โครงสร้างองค์กร (Structure) ระบบงาน (System) ทักษะ (Skills) รูปแบบการทำงาน (Style) ค่านิยมร่วม (Shared Values) พนักงาน (Staff) และยุทธศาสตร์ (Strategy) ซึ่งแนวทางดังกล่าวช่วยให้องค์กรสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน เช่น การวางแผนกลยุทธ์เพื่อแก้ไขปัญหา การปรับโครงสร้างองค์กรให้สอดคล้องกับเป้าหมาย และการพัฒนาทักษะของพนักงานเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กร

การประยุกต์ใช้หลักธรรมอริยสัจสี่ในองค์กร พร้อมทั้งการมีวิสัยทัศน์ร่วมและการบูรณาการกับหลักการบริหารจัดการ เป็นแนวทางที่ช่วยให้องค์กรสามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ การวิจัยนี้จึงเป็นข้อเสนอที่มีประโยชน์สำหรับผู้บริหารองค์กรที่ต้องการนำหลักธรรมและวิสัยทัศน์ร่วมมาใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพและสร้างความยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้เกิดจากการนำองค์ประกอบของอริยสัจ 4 มาวิเคราะห์คู่กับแนวคิดทางการจัดการ เช่น การวิเคราะห์ปัญหา (Problem Identification), การวิเคราะห์สาเหตุ (Root Cause Analysis), การกำหนดเป้าหมาย (Goal Setting) และการกำหนดแนวทางแก้ไข (Solution Planning) เพื่อสร้างกรอบแนวคิดที่นำไปใช้ในบริบทขององค์กรได้

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ TSEP Model โดยมีคำย่อมาจากภาษาอังกฤษ 4 คำ ได้แก่

T ย่อมาจาก Trouble

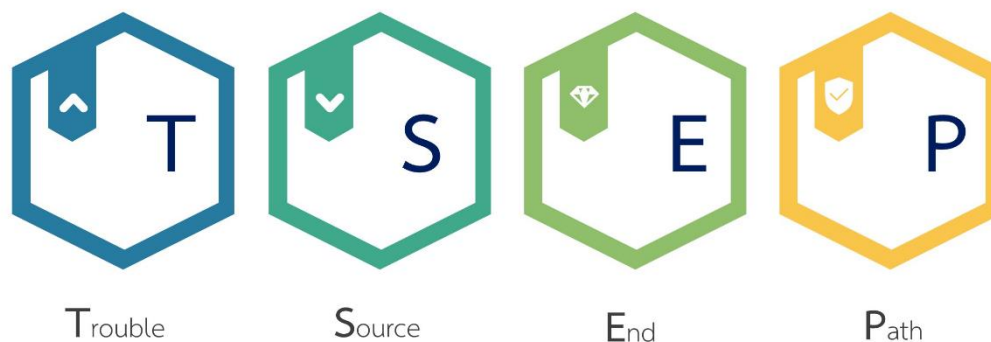
S ย่อมาจาก Source

E ย่อมาจาก End

P ย่อมาจาก Path

ซึ่งสามารถแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

TSEP MODEL



แผนภาพที่ 1 TSEP Model

จากแผนภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ TSEP Model โดยย่อมาจาก *Trouble, Source, End, Path* ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1. T : Trouble หมายถึง การระบุปัญหา

ขั้นตอนนี้มุ่งเน้นการระบุและทำความเข้าใจปัญหาหลักในองค์กร เช่น ความขัดแย้งระหว่างทีมงาน การสื่อสารไม่ชัดเจน, หรือประสิทธิภาพงานที่ลดลง

วิธีการปฏิบัติ ได้แก่

- ใช้เครื่องมือการวิเคราะห์ปัญหา เช่น SWOT Analysis หรือ Employee Surveys เพื่อระบุปัญหา ตัวอย่างเช่น หากพบว่าจุดอ่อนคือการขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ อาจชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารคือปัญหาหลักที่ต้องแก้ไข หรือใช้หลักการ 5 Whys หรือแผนภูมิก้างปลา (Fishbone Diagram) เพื่อเจาะลึกถึงสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา ตัวอย่างเช่น ถ้าผลลัพธ์ของงานต่ำกว่าเป้าหมาย การถาม “ทำไม” ซ้ำ ๆ จะช่วยให้ระบุสาเหตุ เช่น การขาดเครื่องมือหรือทักษะที่เหมาะสม เป็นต้น

- สำรวจความคิดเห็นของพนักงาน (Employee Surveys) โดยสร้างแบบสำรวจหรือแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลความคิดเห็นและความรู้สึกของพนักงานเกี่ยวกับปัญหา คำถามตัวอย่างเช่น “คุณคิดว่าปัญหาใดในองค์กรที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของคุณมากที่สุด?” “คุณมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงการทำงานของทีมงานอย่างไร?” เป็นต้น จากนั้น ใช้ผลลัพธ์จากการสำรวจเพื่อวิเคราะห์แนวโน้มและระบุปัญหาหลักที่ต้องแก้ไข

- ตั้งคำถามคำถามเพื่อกระตุ้นการระดมสมองและการอภิปราย เช่น “ปัจจัยใดที่ทำให้ทีมงานไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้?” “มีข้อขัดแย้งระหว่างทีมงานที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งหรือไม่?” เป็นต้น การตั้งคำถามที่เจาะลึกจะช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและมุมมองที่ครอบคลุมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

- การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม (In-depth Interviews and Focus Groups) จัดการสัมภาษณ์ผู้บริหารและพนักงานในระดับต่าง ๆ เพื่อเข้าใจมุมมองและข้อจำกัดที่แต่ละคนประสบ ใช้การสนทนากลุ่มเพื่อหารือปัญหาและเปิดโอกาสให้ทีมงานแสดงความคิดเห็น

- การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data Analysis) ตรวจสอบตัวชี้วัดผลงาน เช่น อัตราการลาออกของพนักงาน ระยะเวลาในการดำเนินงาน หรือผลตอบแทนการลงทุน (ROI) เพื่อชี้จุดที่มีประสิทธิภาพต่ำ

- การสังเกตพฤติกรรมการทำงาน (Observation) สังเกตการทำงานของทีมงานในสถานการณ์จริง เพื่อจับสัญญาณของปัญหา เช่น การทำงานซ้ำซ้อนหรือการตัดสินใจที่ล่าช้า จดบันทึกและวิเคราะห์เพื่อระบุปัญหาที่อาจไม่ได้แสดงออกอย่างชัดเจนผ่านคำพูด

- วิเคราะห์เปรียบเทียบกับองค์กรอื่น (Benchmarking) ศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดจากองค์กรอื่นที่ประสบความสำเร็จในด้านที่องค์กรของคุณกำลังเผชิญปัญหา เปรียบเทียบเพื่อหาช่องว่างและปรับใช้แนวทางที่เหมาะสม

2. S : Source หมายถึง การวิเคราะห์สาเหตุ

ขั้นตอนนี้วิเคราะห์สาเหตุที่แท้จริงของปัญหา เช่น การขาดความเป็นผู้นำ, ระบบบริหารจัดการไม่เหมาะสม, หรือการขาดแรงจูงใจของพนักงาน

วิธีการปฏิบัติ ได้แก่

- ใช้เครื่องมือ Root Cause Analysis (RCA) 5 Whys คือ ถามคำถาม "ทำไม" ซ้ำ ๆ จนกว่าจะพบสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา ตัวอย่าง: หากพนักงานทำงานล่าช้า คำถามอาจเริ่มจาก “ทำไมพนักงานถึงส่งงานไม่ทัน?” คำตอบอาจเป็น “เพราะไม่ได้รับการอบรมเครื่องมือใหม่” ซึ่งจะนำไปสู่การระบุสาเหตุที่ลึกขึ้น เช่น การขาดการวางแผนอบรม หรือใช้ Fishbone Diagram เพื่อค้นหาต้นตอของปัญหา (แผนภูมิ ก้างปลา) ได้แก่ แบ่งสาเหตุของปัญหาออกเป็นหมวดหมู่ เช่น คน (People), กระบวนการ (Processes), เทคโนโลยี (Technology) และ สภาพแวดล้อม (Environment) ตัวอย่างเช่น หากปัญหาคือ “คุณภาพงานต่ำ” อาจพบว่ามีการบ่นจากทั้งคน (ขาดทักษะ) และกระบวนการ (ขั้นตอนซับซ้อนเกินไป)

- จัดประชุมระดมความคิด (Brainstorming) เชิญทีมงานจากแผนกต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหา มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กำหนดประเด็นหลัก เช่น “ปัจจัยใดที่อาจเป็นสาเหตุของประสิทธิภาพงานที่ลดลง?” ใช้เทคนิค **Affinity Diagram** เพื่อจัดกลุ่มความคิดเห็นที่คล้ายกัน และวิเคราะห์ปัจจัยที่อาจเป็นต้นตอของปัญหา บันทึกทุกไอเดียโดยไม่ตัดสินในทันที เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมที่สุด

- วิเคราะห์ข้อมูลย้อนหลัง (Historical Data Analysis) ตรวจสอบข้อมูลและบันทึกในอดีต เช่น สถิติการขาดงาน, ความล่าช้าในการส่งงาน หรือข้อร้องเรียนของลูกค้า เปรียบเทียบข้อมูลในช่วงเวลาต่าง ๆ เพื่อหาสาเหตุที่อาจเกิดขึ้นซ้ำ ๆ

- การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder Interviews) สัมภาษณ์พนักงานในทุกระดับ ตั้งแต่ผู้บริหารจนถึงพนักงานปฏิบัติการ เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหา คำถามที่ใช้ควรเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็น เช่น “อะไรที่คุณคิดว่าเป็นปัจจัยที่ทำให้เป้าหมายไม่สำเร็จ?” “คุณรู้สึกว่ามีอุปสรรคอะไรในการทำงานประจำวันของคุณ?”

- การสำรวจวัฒนธรรมองค์กร (Organizational Culture Survey) ใช้แบบสำรวจหรือการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อประเมินบรรยากาศการทำงาน ความสัมพันธ์ระหว่างทีมงาน และแรงจูงใจของพนักงาน วิเคราะห์เพื่อดูว่าวัฒนธรรมองค์กรส่งผลต่อปัญหา เช่น ความขัดแย้งในทีม หรือขาดแรงจูงใจในการทำงานหรือไม่

- วิเคราะห์กระบวนการทำงาน (Process Mapping) ทำแผนภาพกระบวนการ (Process Flowchart) เพื่อดูภาพรวมของขั้นตอนการทำงาน ระบุจุดที่เกิดความล่าช้าหรือความผิดพลาดในกระบวนการ เช่น ขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน หรือการสื่อสารที่ไม่ชัดเจน

- การสังเกตการณ์ (Observation) ลงพื้นที่สังเกตพฤติกรรมการทำงานของพนักงานในสถานการณ์จริง บันทึกการทำงานเพื่อหาจุดที่อาจทำให้เกิดปัญหา เช่น การทำงานไม่เป็นทีม หรือการใช้อุปกรณ์ที่ไม่เหมาะสม

- การวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Comparative Analysis) เปรียบเทียบกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่นที่เผชิญปัญหาเดียวกัน แต่สามารถแก้ไขได้สำเร็จ ศึกษาวิธีการที่พวกเขาใช้และนำมาปรับใช้กับองค์กรของตน

- การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย (Correlation Analysis) ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ เช่น การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Correlation) หรือการวิเคราะห์การถดถอย (Regression) เพื่อหาความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหา

3. E : End หมายถึง การกำหนดเป้าหมาย

เป้าหมายของขั้นตอนนี้คือการวางเป้าหมายชัดเจนสำหรับการแก้ไขปัญหา เช่น การเพิ่มความพึงพอใจของพนักงาน หรือการปรับปรุงประสิทธิภาพกระบวนการทำงาน

วิธีการปฏิบัติ ได้แก่

- กำหนดเป้าหมายตามหลัก SMART Goals ดังนี้

(1) S คือ Specific (เฉพาะเจาะจง) ระบุเป้าหมายที่ชัดเจนและเจาะจง เพื่อให้ทุกคนเข้าใจตรงกัน ตัวอย่างเช่น แทนที่จะกำหนดเป้าหมายว่า “ปรับปรุงการทำงาน” ควรระบุว่า “ลดเวลาการอนุมัติเอกสารจาก 5 วันเป็น 2 วัน”

(2) M คือ Measurable (วัดผลได้) เป้าหมายต้องมีตัวชี้วัดที่สามารถวัดผลสำเร็จได้ ตัวอย่างเช่น การใช้ตัวชี้วัด อัตราความพึงพอใจของพนักงานที่เพิ่มขึ้นจาก 70% เป็น 85% หรือจำนวนข้อร้องเรียนจากลูกค้าที่ลดลง

(3) A คือ Achievable (ทำได้จริง) ตรวจสอบว่าเป้าหมายสามารถบรรลุได้โดยคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ ตัวอย่างเช่น หากมีงบประมาณจำกัด อาจตั้งเป้าหมายเพียงการปรับปรุงบางส่วนของระบบแทนที่จะเปลี่ยนทั้งหมด

(4) R คือ Relevant (เกี่ยวข้องและมีความสำคัญ) เป้าหมายควรสอดคล้องกับเป้าหมายใหญ่ขององค์กรและมีความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหา ตัวอย่างเช่น หากปัญหาคือความขัดแย้งในทีม เป้าหมายควรมุ่งเน้นที่การสร้างความร่วมมือในทีม

(5) T คือ Time-bound (มีกรอบเวลา) กำหนดระยะเวลาชัดเจนเพื่อวัดความก้าวหน้า ตัวอย่างเช่น “ปรับปรุงกระบวนการภายใน 6 เดือน” หรือ “เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต 10% ภายในไตรมาสที่ 2”

- ระบุเป้าหมายทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยเป้าหมายระยะสั้นมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนที่สามารถดำเนินการได้ทันที เช่น “ลดจำนวนข้อผิดพลาดในเอกสารการทำงานภายใน 2 สัปดาห์” ส่วนเป้าหมายระยะยาวเน้นผลลัพธ์ที่ยั่งยืนและพัฒนาระบบในภาพรวม เช่น “สร้างระบบการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะพนักงานภายใน 1 ปี”

- การใช้ OKRs (Objectives and Key Results) **Objectives:** ระบุสิ่งที่ต้องการบรรลุในเชิงคุณภาพ เช่น “ปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของทีม” **Key Results:** ระบุผลลัพธ์ที่สามารถวัดผลได้ เช่น “ลดระยะเวลาในการประชุมรายสัปดาห์จาก 2 ชั่วโมงเหลือ 1 ชั่วโมง” “เพิ่มจำนวนโครงการที่สำเร็จตามกำหนดเวลา 90%”

- การประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดเป้าหมาย จัดการประชุมร่วมกับทีมที่เกี่ยวข้องเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับเป้าหมายที่ควรตั้ง ใช้เครื่องมือ เช่น Mind Mapping หรือ Visual Boards เพื่อช่วยแสดงภาพรวมของเป้าหมายที่กำหนด

- สร้างแผนที่การเดินทางสู่เป้าหมาย (Goal Roadmap) วางแผนขั้นตอนที่ต้องทำในแต่ละระยะ เพื่อไปถึงเป้าหมาย แบ่งเป้าหมายใหญ่เป็นเป้าหมายย่อย พร้อมกำหนดลำดับความสำคัญของแต่ละขั้นตอน

- การติดตามและประเมินผล (Monitoring and Evaluation) สร้างระบบติดตามความคืบหน้าของเป้าหมาย เช่น การประชุมรายสัปดาห์หรือรายเดือนเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า ใช้ตัวชี้วัดเพื่อประเมินว่ากำลังเดินไปในทิศทางที่ถูกต้องหรือไม่

- กำหนดความรับผิดชอบ (Accountability Assignment) ระบุบุคคลหรือทีมที่รับผิดชอบแต่ละเป้าหมายหรือขั้นตอน ให้ความชัดเจนว่าผู้ใดต้องทำอะไร และมีการติดตามความรับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ

- สื่อสารเป้าหมายกับทีมงานอย่างชัดเจน อธิบายเป้าหมายและเหตุผลที่ต้องบรรลุเป้าหมายให้ทีมงานเข้าใจตรงกัน ใช้เครื่องมือการสื่อสาร เช่น Presentation, Internal Newsletters หรือ Online Collaboration Platforms เพื่อกระจายข้อมูล

4. P : Path หมายถึง การดำเนินแนวทางแก้ไข

ขั้นตอนนี้มุ่งเน้นการวางแผนและดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีที่เหมาะสม เช่น การพัฒนาทักษะบุคลากร การปรับปรุงกระบวนการทำงาน หรือการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ

วิธีการปฏิบัติ ได้แก่

- ใช้เครื่องมือ Project Management ได้แก่ Gantt Chart หรือ Agile Methodology ในการวางแผนและติดตามผล ตัวอย่างเช่น หากเป้าหมายคือ “ปรับปรุงกระบวนการผลิต” สามารถกำหนดกิจกรรม เช่น “วิเคราะห์กระบวนการเดิม,” “จัดซื้ออุปกรณ์ใหม่,” และ “อบรมพนักงาน” พร้อมกรอบเวลาใน Gantt Chart เป็นต้น ส่วนการใช้แนวทาง Agile เพื่อแก้ปัญหาในลักษณะเป็นรอบสั้น ๆ (Sprints) ช่วยให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว เช่น หากต้องการพัฒนาระบบไอทีใหม่ สามารถกำหนด Sprint สำหรับการออกแบบ การพัฒนา และการทดสอบ โดยมีการตรวจสอบผลลัพธ์และปรับปรุงในแต่ละรอบ

- สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการสื่อสารอย่างโปร่งใส จัดเวทีเปิดโอกาสให้พนักงานทุกระดับสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหา ใช้เครื่องมือสื่อสาร เช่น Microsoft Teams, Slack, หรือ Trello เพื่อสร้างช่องทางการติดต่อที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ ตัวอย่าง: จัดการประชุม Town Hall เพื่ออัปเดตสถานะโครงการและเปิดโอกาสให้พนักงานสอบถามและแสดงความคิดเห็น

- พัฒนาทักษะบุคลากร (Skill Development) จัดโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะที่จำเป็นสำหรับการแก้ไขปัญหา ตัวอย่างเช่น หากปัญหาเกี่ยวข้องกับการขาดทักษะด้านการใช้ซอฟต์แวร์ใหม่ อาจจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้พนักงานเรียนรู้และฝึกใช้ซอฟต์แวร์นั้น เป็นต้น ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การสนับสนุนคอร์สออนไลน์ หรือการเข้าร่วมสัมมนา เป็นต้น

- ปรับปรุงกระบวนการทำงาน (Process Improvement) ใช้แนวทาง Lean หรือ Six Sigma เพื่อลดความสูญเปล่าและเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการ ตัวอย่างเช่น หากพบว่ากระบวนการผลิตมีขั้นตอนที่ไม่จำเป็น อาจปรับลดหรือรวมขั้นตอนเพื่อเพิ่มความรวดเร็ว และทำ Process Mapping เพื่อวิเคราะห์ขั้นตอนการทำงานในปัจจุบัน และออกแบบกระบวนการใหม่ที่เหมาะสมกว่า
- การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ประยุกต์ใช้เครื่องมือหรือระบบใหม่ เช่น ระบบ ERP (Enterprise Resource Planning) เพื่อช่วยจัดการทรัพยากรในองค์กร ตัวอย่างเช่น ใช้ซอฟต์แวร์ CRM (Customer Relationship Management) เพื่อปรับปรุงการจัดการข้อมูลลูกค้าและเพิ่มประสิทธิภาพของทีมขาย
- กำหนดแผนปฏิบัติการที่ชัดเจน (Action Plan) ระบุขั้นตอนที่ต้องดำเนินการในแต่ละเฟสของโครงการ พร้อมกำหนดผู้รับผิดชอบและทรัพยากรที่ต้องใช้ ตัวอย่างเช่น แผนปฏิบัติการสำหรับการปรับปรุงการสื่อสารในทีม อาจรวมถึงการจัดอบรมการสื่อสารเชิงรุกและการติดตั้งเครื่องมือสื่อสารออนไลน์
- ติดตามและประเมินผล (Monitoring and Evaluation) กำหนด KPI (Key Performance Indicators) เพื่อวัดผลสำเร็จของการดำเนินการ ตัวอย่างเช่น ใช้ KPI เช่น ระยะเวลาที่ลดลงในกระบวนการผลิต หรืออัตราความพึงพอใจของพนักงานที่เพิ่มขึ้น จัดการประชุมติดตามความคืบหน้าของโครงการเป็นระยะ ๆ และปรับเปลี่ยนแนวทางหากพบอุปสรรค
- การสื่อสารผลลัพธ์และความคืบหน้า (Communication of Progress) รายงานความคืบหน้าของโครงการต่อผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ ใช้เครื่องมือ เช่น Dashboards หรือ รายงานรายสัปดาห์ เพื่อแสดงข้อมูลในรูปแบบที่เข้าใจง่าย
- การประเมินความเสี่ยงและการจัดการ (Risk Management) ระบุและประเมินความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นระหว่างดำเนินการแก้ไขปัญหา วางแผนรับมือความเสี่ยง เช่น การจัดทำแผนสำรอง (Contingency Plan)

ภาพรวมของ TSEP Model แสดงเป็นตารางได้ดังนี้

ขั้นตอน	ชื่อเต็ม	คำอธิบาย	ตัวอย่างเครื่องมือ
T	Trouble	การระบุปัญหา	SWOT, Employee Surveys
S	Source	การวิเคราะห์สาเหตุ	Root Cause, Fishbone
E	End	การกำหนดเป้าหมาย	SMART Goals
P	Path	การดำเนินแนวทางแก้ไข	Gantt Chart, Agile

โมเดลนี้สามารถช่วยให้องค์กรแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งพัฒนาองค์กรให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการพัฒนาองค์กร พบว่าหลักธรรมดังกล่าวสามารถช่วยองค์กรระบุปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ กำหนดเป้าหมาย และวางแผนแนวทางแก้ไขได้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนในกระบวนการดำเนินงาน ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะที่แบ่งออกเป็นสองส่วน ได้แก่ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักธรรมในองค์กร

หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรสนับสนุนการนำอริยสัจ 4 มาใช้ในการวางแผนพัฒนาองค์กร เช่น จัดทำคู่มือหรือแนวทางการปฏิบัติที่ประยุกต์จากหลักธรรม เพื่อเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน

2. การพัฒนาผู้นำองค์กรที่มีคุณธรรม

จัดอบรมหรือหลักสูตรพัฒนาผู้นำองค์กรให้มีความรู้ด้านหลักธรรม พร้อมทั้งมีทักษะการบริหารที่เน้นการแก้ไขปัญหาเชิงระบบ เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่โปร่งใสและส่งเสริมความร่วมมือ

3. บูรณาการธรรมะกับเทคโนโลยี

ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาผสมผสานกับการปฏิบัติตามอริยสัจ 4 เช่น ใช้ระบบจัดการงาน (Workflow Systems) เพื่อปรับปรุงกระบวนการทำงานและเพิ่มประสิทธิภาพ

4. การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม

นโยบายควรเน้นการสนับสนุนให้พนักงานทุกระดับมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ รวมถึงการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามัคคีในองค์กร

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้อริยสัจ 4 กับแนวคิด PDCA

2. ศึกษาการประยุกต์ใช้อริยสัจ 4 ในอุตสาหกรรมบริการ

3. ศึกษาการประยุกต์ใช้อริยสัจ 4 ในองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร

บรรณานุกรม

- ณัฐพันธุ์ เขจรนันท์. (2551). *พฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดเคชั่น.
- นรชัย ณ วิเชียร และคณะ. (2562). อริยสัจ 4 กับการพัฒนาองค์กร. *Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University*, 13(1), 165-174.
- พงศ์นคร โกษากรณ์. (2567). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 7(3), 170-184.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2541). *ประโยชน์สูงสุดของชีวิต*. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2557). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 37). กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2541). *การบริหารเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา.
- สุวิมล มธุรส. (2563). ปัจจัยความสำเร็จของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย. *ดัชนีนิพนธ์บริหารธุรกิจดัชนีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรังสิต.
- อาภรณ์ ภู่วิทยพันธุ์. (2551). *กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ : เอชอาร์เซ็นเตอร์.
- Porter, L.W., Lawler, E. and Hackman, J.R. (1975). *Behavior in Organizations*. Tokyo : McGraw- Hill Kogaku Sha.

วิเคราะห์แนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ในปรัชญาหลังนวยุค
ของฌอง-ฟร็องซัวส์ ลีโยตาร์ด
Analysis of the Concept of Grand Narratives in the
Postmodern Philosophy of Jean-François Lyotard

พจนมา มาโนช

Phortchana Manoch

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University

Email: phortchana.ma@ssru.ac.th

Received: January 9, 2025; Revised: January 27, 2025; Accepted: January 28, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ (Grand Narratives) ในปรัชญาหลังนวยุคของฌอง-ฟร็องซัวส์ ลีโยตาร์ด โดยศึกษารากฐานแนวคิด ความสำคัญ และผลกระทบต่อสังคมร่วมสมัย การวิเคราะห์นี้มุ่งเน้นถึงการตั้งคำถามต่อความเป็นสากลของเรื่องเล่าใหญ่ และการเสนอบริบทใหม่ในเชิงปฏิบัติและปรัชญา ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดของลีโยตาร์ด ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้สนับสนุนโครงสร้างอำนาจแบบรวมศูนย์ และลดทอนความหลากหลายของมุมมองในสังคม การแทนที่เรื่องเล่าใหญ่ด้วยเรื่องเล่าเล็ก ช่วยสร้างระบบความรู้ที่ยืดหยุ่นและกระจายอำนาจมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างสังคมและการสื่อสารอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ยังชี้ให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ทำให้สังคมโลกได้ตระหนักถึงความสำคัญของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมุมมองที่แตกต่างกัน อันนำไปสู่การส่งเสริมความเท่าเทียมและความยุติธรรมในสังคม การลดการครอบงำของเรื่องเล่าใหญ่ยังช่วยให้ชุมชนต่าง ๆ สามารถสร้างความรู้และวิถีปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทของตนเอง ส่งผลให้เกิดประโยชน์ในเชิงการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนและเปิดกว้างมากยิ่งขึ้น ความตระหนักนี้จึงมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการสร้างสังคมโลกที่มีความเข้าใจและเคารพในความแตกต่าง พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนาในระดับท้องถิ่นและระดับโลกอย่างสมดุล องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ NEWS Model โมเดลนี้ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญที่ใช้อักษรย่อภาษาอังกฤษเพื่อสะท้อนกระบวนการวิจัยและสร้างองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้ N : NarrativeDeconstruction, E : Ethical Relativity, W : Wisdom Co-Creation, S : Situational Truth

คำสำคัญ : เรื่องเล่าใหญ่, ลีโยตาร์ด, ปรัชญาหลังนวยุค

Abstract

The purpose of this article was to analyze the concept of Grand Narratives in the postmodern philosophy of Jean-François Lyotard by examining its foundations, significance, and impact on contemporary society. The analysis focused on questioning the universality of Grand Narratives and proposing new practical and philosophical contexts. The research employed qualitative methods, primarily through the analysis of key documents related to Lyotard's ideas. The findings revealed that Grand Narratives were criticized as tools supporting centralized power structures while diminishing societal diversity in perspectives. Replacing Grand Narratives with Petite Narratives fostered a more flexible and decentralized knowledge system, which significantly influenced changes in social structures and communication. Additionally, the analysis demonstrated that Grand Narratives raised global awareness of the importance of cultural diversity and differing viewpoints, contributing to the promotion of equality and justice in society. The reduction of Grand Narrative dominance allowed various communities to generate knowledge and practices tailored to their specific contexts, fostering sustainable and inclusive social development. This awareness was deemed crucial for building a global society that values and respects differences while supporting balanced development at both local and global levels. The new knowledge derived from this research is the NEWS Model, which comprises four key components as follows: N: Narrative Deconstruction, E: Ethical Relativity, W: Wisdom Co-Creation, S: Situational Truth.

Keywords : Grand Narratives, Lyotard, Postmodern Philosophy

บทนำ

ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ เรื่องเล่าถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ค่านิยม และความเชื่อระหว่างรุ่นสู่รุ่น อย่างไรก็ตาม ในยุคสมัยใหม่ (Modern Era) เรื่องเล่าหลายเรื่องได้ถูกพัฒนาเป็น "เรื่องเล่าใหญ่" (Grand Narratives) ซึ่งเป็นกรอบอุดมการณ์หรือชุดความคิดที่อ้างอิงความจริงสากลและครอบงำมุมมองทางสังคม ฌอง-ฟร็องซัว ลีโยตาร์ด นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสผู้มีบทบาทสำคัญในปรัชญาหลังนวยุค (Postmodern Philosophy) ได้ตั้งคำถามต่อความเป็นสากลของเรื่องเล่าใหญ่ โดยชี้ให้เห็นว่าเรื่องเล่าเหล่านี้ไม่เพียงแต่สร้างโครงสร้างความรู้ที่ตายตัว แต่ยังสนับสนุนโครงสร้างอำนาจที่รวมศูนย์และกดขี่มุมมองที่แตกต่างออกไป แนวคิดเรื่องเล่าใหญ่เกิดขึ้นจากการที่สังคมยุคสมัยใหม่พยายามแสวงหาความจริงที่เป็นสากลผ่านวิทยาศาสตร์ อุดมการณ์ทางการเมือง และศาสนา ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ อุดมการณ์มาร์กซิสต์ที่เชื่อในความก้าวหน้าทางประวัติศาสตร์และการปลดแอก

ชนชั้นแรงงาน หรือแนวคิดเสรีนิยมที่เน้นเรื่องความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสิทธิมนุษยชน เรื่องเล่าเหล่านี้ถูกใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับระบบสังคม การเมือง และเศรษฐกิจในระดับโลก (นฤพนธ์ ดัวงวิเศษ, 2566)

ลียอตาร์ดมองว่า ภาษาและคำพูดที่ปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพรรณนา การบรรยาย การเล่าเรื่อง หรือการบอกกล่าว ล้วนเป็นการสร้างคำและความหมายที่มุ่งตอบสนองวัตถุประสงค์บางประการ เช่นเดียวกับการเล่นเกมในลักษณะที่หลากหลาย (Heterogeneity of Language Games) เรื่องเล่าใหญ่มีจุดอ่อนที่สำคัญ คือการเพิกเฉยต่อบริบททางวัฒนธรรมและมุมมองที่หลากหลาย เรื่องเล่าใหญ่เหล่านี้มักมีเป้าหมายในการสร้างความรู้ที่ "ถูกต้อง" เพียงหนึ่งเดียว ซึ่งส่งผลให้เกิดการกดขี่ทางวัฒนธรรมและการขจัดเสียงที่แตกต่างออกไป ในบริบทของปรัชญาหลังนวยุค แนวคิดเรื่องเล่าใหญ่มีความสำคัญเนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นของการตั้งคำถามต่อโครงสร้างความรู้และอำนาจที่ครอบงำสังคม ลียอตาร์ดเสนอว่าการยึดติดกับเรื่องเล่าใหญ่ทำให้สังคมสูญเสียความยืดหยุ่นและลดทอนศักยภาพของการสร้างความรู้ในแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทเฉพาะ (Lyotard, 1984)

ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ การวิพากษ์แนวคิดวิทยาศาสตร์แบบสมัยใหม่ซึ่งมองว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นความจริงสูงสุด แนวคิดนี้ทำให้มุมมองทางปรัชญา ศิลปะ และวัฒนธรรมถูกลดความสำคัญลง นอกจากนี้ การพัฒนาเศรษฐกิจแบบโลกาภิวัตน์ที่มุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับมหภาค ยังส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นที่สูญเสียอัตลักษณ์และวิถีชีวิตดั้งเดิม

ลียอตาร์ดชี้ให้เห็นว่าปัญหาหลักของเรื่องเล่าใหญ่คือการใช้เป็นเครื่องมือของอำนาจในการควบคุมและกำหนดวิธีคิด ตัวอย่างเช่น อุดมการณ์ของรัฐที่มุ่งสร้างความสามัคคีผ่านการปลุกฝังประวัติศาสตร์ชาติในแบบใดแบบหนึ่ง อาจก่อให้เกิดการบิดเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์และละเลยความทรงจำของกลุ่มชนกลุ่มน้อย (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2554)

การตั้งคำถามต่อเรื่องเล่าใหญ่จึงนำไปสู่การเสนอทางเลือกใหม่ คือ “เรื่องเล่าเล็ก” (Petit Narratives) (Sim, 2001) ซึ่งเน้นการรับฟังและยอมรับความหลากหลายของมุมมองและประสบการณ์ เรื่องเล่าเล็กช่วยสร้างพื้นที่สำหรับการสื่อสารและความเข้าใจร่วมกันระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่าง และเปิดโอกาสให้สังคมสร้างระบบความรู้ที่มีพลวัตและยั่งยืนมากขึ้น (ศุภฤกษ์ คณิตวานันท์, 2562)

ดังนั้น การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ของลียอตาร์ดจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่ความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น แนวคิดนี้ช่วยเปิดประตูสู่การยอมรับและเคารพในความแตกต่าง ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาสังคมที่เปิดกว้างและยุติธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ในปรัชญาหลังนวยุคของฌอง-ฟร็องซัวส์ ลียอตาร์ด

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยส่วนสำคัญดังต่อไปนี้

รูปแบบวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งเน้นการศึกษาเอกสารและข้อมูลเชิงลึก เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ในปรัชญาหลังนวยุคของฌอง-ฟร็องซัว ลีโยตาร์ด จากตำรา วิทยานิพนธ์ บทความวิจัย และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตเนื้อหาและเกณฑ์การคัดเลือกเอกสาร

ขอบเขตเนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการวิพากษ์เรื่องเล่าขนาดใหญ่ (Metanarratives) ในผลงาน *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge* ของ Lyotard, Jean-Francois จัดพิมพ์ในปี ค.ศ. 1984 เป็นหลัก และเสริมด้วยเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การรวบรวมข้อมูลหรือการดำเนินการวิจัย

กระบวนการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. ศึกษาเอกสารวิชาการ บทความวิจัย หนังสือ และข้อมูลออนไลน์ที่เกี่ยวข้อง
2. คัดเลือกเอกสารที่ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด
3. สรุปเนื้อหาแนวคิดสำคัญจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ส่วนขั้นตอนดำเนินการในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลวิชาการออนไลน์ อ่านและสกัดข้อมูลเชิงลึก เช่น ทฤษฎี แนวคิด และกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปแนวคิดและรูปแบบการประยุกต์ใช้ เพื่ออธิบายและวิพากษ์ข้อสังเกตเกี่ยวกับเรื่องเล่าใหญ่ในปรัชญาหลังนวยุค โดยการวิเคราะห์จะครอบคลุมถึง

1. การจัดหมวดหมู่เนื้อหา
2. การเปรียบเทียบแนวคิดระหว่างเอกสารที่ศึกษา
3. การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างข้อสรุปและข้อเสนอแนะสำหรับการประยุกต์ใช้ในบริบทที่เกี่ยวข้อง
4. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

เพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือ กระบวนการตรวจสอบจะรวมถึง

1. การตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ
2. การให้ผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องตรวจสอบข้อสรุปและแนวคิดที่ได้จากการวิเคราะห์
3. การปรับปรุงข้อมูลและข้อเสนอแนะตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
4. การสรุปผลและการเขียนรายงาน

ผลการวิจัยจะถูกสรุปเป็นรูปแบบรายงานที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญ ได้แก่ บทสรุปของแนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ในปรัชญาหลังนวยุคของลีโยตาร์ด และข้อเสนอแนะสำหรับการประยุกต์ใช้ในด้านวิชาการและการปฏิบัติในสังคมปัจจุบัน

จากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์โดยสรุปแนวคิดที่ค้นพบในรูปแบบหัวข้อ/ประเด็นสำคัญ
นำเสนอโมเดลหรือกรอบแนวคิดเชิงประยุกต์ที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า แนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นเสาหลักของโครงสร้างสังคม กลับถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นดั่งกรงขังทางความคิดที่คอยสนับสนุนโครงสร้างอำนาจแบบรวมศูนย์ แนวคิดนี้ทำหน้าที่คล้ายกรอบที่จำกัดมุมมองของผู้คน ลดทอนความงามและความหลากหลายของ ประสบการณ์ชีวิตในสังคม การครอบงำของเรื่องเล่าใหญ่ทำให้เสียงเล็ก ๆ ในมุมอันเงียบสงบของโลกต้อง ถูกกลบฝัง ความฝันและความหวังของคนกลุ่มเล็ก ๆ ถูกหลอมรวมจนกลายเป็นเพียงส่วนหนึ่งของ อุดมการณ์ที่ครอบงำผู้คน แต่เมื่อเรื่องเล่าใหญ่ถูกแทนที่ด้วยเรื่องเล่าเล็ก โลกดูเหมือนจะเปิด ประตูสู่มิติ ใหม่แห่งการรับรู้ ความจริงหลากหลายมิติเริ่มปรากฏขึ้นดั่งดอกไม้ที่บานสะพรั่งในยามเช้า เสียงที่เคยเงียบงัน กลับดังก้องอีกครั้ง เรื่องเล่าเล็กเปรียบเสมือนสายน้ำที่ไหลรินไปตามพื้นดิน ปลูกชีวิตในพื้นที่ที่เคยแห้ง แล้งให้กลับมามีสีสันอีกครั้ง ระบบความรู้ที่ยึดหยุ่นและกระจายอำนาจเริ่มก่อร่างสร้างตัว เปิดพื้นที่ให้ ชุมชนสามารถถักทอเรื่องราวของตนเอง โดยไม่ถูกจำกัดด้วยโครงสร้างที่เคยกดทับ การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ เพียงแค่ช่วยสร้างความหลากหลายในเชิงโครงสร้างทางสังคม แต่ยังส่งผลต่อการสื่อสารที่มีความลึกซึ้ง มากขึ้น มันเป็นดั่งบทเพลงที่บรรเลงผ่านเครื่องดนตรีหลากชนิด ซึ่งแม้จะมีเสียงที่แตกต่างกัน แต่เมื่อ รวมกันกลับก่อให้เกิดความไพเราะที่ไม่เคยมีมาก่อน การยอมรับในเรื่องเล่าเล็กช่วยเสริมสร้างสังคมให้มีความเท่าเทียม มุมมองต่าง ๆ ที่เคยถูกละเลยกลับกลายมาเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์ยังชี้ให้เห็นว่า เรื่องเล่าใหญ่ได้เปิดตาสังคมโลกให้มองเห็นถึงความสำคัญของ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาพของผู้คนที่แตกต่างกันทั้งภาษา วัฒนธรรม และประเพณี กลับกลายเป็นภาพแห่งความงามที่สะท้อนถึงความอุดมสมบูรณ์ของมนุษยชาติ การเคารพในความ แตกต่างเช่นนี้เปรียบเสมือนการรดน้ำต้นไม้หลากพันธุ์ในสวนเดียวกัน ทำให้เกิดทั้งร่มเงาและดอกผลที่ หล่อเลี้ยงสังคม

ในที่สุด ความเปลี่ยนแปลงนี้ได้พาสังคมไปสู่ทิศทางที่เปิดกว้างและสมดุลมากยิ่งขึ้น ชุมชนต่าง ๆ มีโอกาสที่จะก้าวออกมาสร้างเรื่องราวของตัวเอง บ่มเพาะวิถีชีวิตที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะถิ่น และส่งต่อแรงบันดาลใจให้กับสังคมอื่น ๆ การพัฒนาที่สมดุลนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง แต่แผ่ขยายออกไปยังทุกมุมโลก ความตระหนักถึงคุณค่าของความแตกต่างจึงเป็นดั่งแสงไฟที่ส่องสว่าง ในทางเดินของการพัฒนาโลกอย่างยั่งยืนและงดงาม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของแนวคิดเรื่องเล่าใหญ่ (Grand Narratives) ในฐานะ เครื่องมือของโครงสร้างอำนาจแบบรวมศูนย์ พบว่าเรื่องเล่าใหญ่ทำหน้าที่เสมือนเส้นด้ายที่ถักทอขึ้น เพื่อควบคุมและกำหนดทิศทางของสังคม เส้นด้ายเหล่านี้ไม่เพียงแต่เชื่อมโยงเรื่องราวต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

แต่ยังพันนาการความคิดและมุมมองของผู้คนให้อยู่ในกรอบที่กำหนดไว้ ความครอบงำของเรื่องเล่าใหญ่ จึงส่งผลให้มีมิติแห่งชีวิตและวัฒนธรรมที่หลากหลายถูกบดบัง เสียงที่แตกต่างหรือขัดแย้งจากแนวทางหลัก ต้องค่อย ๆ เลือนหายไป

ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเรื่องเล่าใหญ่ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับโครงสร้างอำนาจ เช่น การกำหนดอุดมการณ์ทางการเมือง ศาสนา หรือเศรษฐกิจ เรื่องเล่าเหล่านี้ถูกถ่ายทอดผ่านระบบ การศึกษา สื่อมวลชน หรือกระบวนการปกครอง เพื่อปลูกฝังความคิดแบบเดียวกันในวงกว้าง ส่งผลให้ เกิดภาพลวงตาว่าความจริงที่เรื่องเล่าใหญ่นำเสนอคือความจริงเพียงหนึ่งเดียว ในกระบวนการดังกล่าว เสียงที่ท้าทายหรือมุมมองที่แตกต่างจากเรื่องเล่าใหญ่กลับถูกลดทอนคุณค่า จนกลายเป็นเพียงเศษเสี้ยว ของประวัติศาสตร์ที่ไม่มีใครสนใจ ดังนั้น เรื่องเล่าใหญ่จึงไม่เพียงแต่กดทับความหลากหลายทาง วัฒนธรรม แต่ยังสร้างกรอบความคิดที่จำกัดความสร้างสรรค์และการปรับตัวของสังคมในยุคที่โลก เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การยึดติดกับเรื่องเล่าใหญ่ทำให้สังคมขาดความสามารถในการมองเห็น และเข้าใจมุมมองที่แตกต่าง ซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งและความไม่สมดุลในเชิงโครงสร้าง ทั้งในระดับ ท้องถิ่นและระดับโลก ประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Boyle (1998) ที่ระบุว่าการสร้างความรู้ใหม่ บนฐานของเรื่องเล่าในยุคใหม่ โดยเฉพาะในด้านวิทยาศาสตร์ ได้นำไปสู่การสูญเสียแนวคิดเกี่ยวกับความ จริงสูงสุด อีกทั้งยังสร้างปัญหาใหม่ คือ เมื่อพิจารณาในแง่ของเรื่องเล่าขนาดเล็ก พบว่าเรื่องเล่าเหล่านี้มัก ตกเป็นเหยื่อของกระบวนการในระดับมหภาค เนื่องจากถูกบิดเบือนหรือค่อย ๆ เลือนหายไปในโลก ยุคใหม่ หรือหากยังคงมีการเล่าอยู่ ก็จะถูกย่อให้เล็กลงจนรายละเอียดสำคัญถูกละเลยหรือถูกมองข้าม ตัวอย่างเช่น เรื่องราวทางศาสนาที่ปัจจุบันถูกเล่าเพียงในโบสถ์ วัด หรือในชุมชนเท่านั้น

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ชีสา กัญยาวิริยะ และสิรินทร์ กัญยาวิริยะ (2567) ซึ่งระบุว่า ในทางจริยศาสตร์ของกระบวนการทัศน์หลังนวยุคสายกลางนั้น เน้นจริยธรรมการดูแลที่ประกอบ ด้วยพลัง 4 ประการ ได้แก่ พลังสร้างสรรค์ พลังปรับตัว พลังร่วมมือ และพลังแสวงหา เพื่อเปิดพื้นที่ใหม่ ให้กับเรื่องเล่าอื่น ๆ ได้แสดงความจริงที่ทรงคุณค่าของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ แนวคิดนี้ยังสอดคล้องกับ เมธา หริมเทพาธิป (2561) ที่กล่าวถึงหลักการ วิธีการ และเป้าหมายของปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง ดังนี้ 1) หลักการ ได้แก่ หลักความไม่ยึดมั่นถือมั่น (ยึดเหนี่ยว แต่ไม่ยึดติด), การย้อนอ่านใหม่หมดโดยไม่ ลดทอน, การแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง และหลักองค์รวม 2) วิธีการ ได้แก่ การตีความด้วยหลักอรรถ ปริวรรตศาสตร์ บนพื้นฐานของกระบวนการทัศน์ 5 ด้วยวิธีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือ การวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน 3) เป้าหมาย ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการสร้างสรรค์ (creativity) การปรับตัว (adaptivity) การร่วมมือ (collaborativity) และการแสวงหา (requisitivity) เพื่อสร้างสันติภาพและสุข ภาวะองค์รวม ในทำนองเดียวกัน กัญยาวิริ สัทธาพงษ์ (2562) ชี้ให้เห็นว่า ปรัชญาหลังนวยุค (Postmodernism) มุ่งเน้นการเข้าถึงความรู้ผ่านกระบวนการทัศน์หลังนวยุค ซึ่งยอมรับความรู้ทุกประเภท ด้วยวิจารณญาณ และวิเคราะห์ผ่านมุมมองหลากหลาย โดยการสนทนาแลกเปลี่ยน (Dialogue) เพื่อค้นหาสาระที่มีประโยชน์ และสอดคล้องกับแนวคิดของ พระครูโอภาสสาราธิคุณ (ชาตรี อาสโณ, 2564) ระบุว่า ปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเสนอคุณค่าในเรื่องความจริงอย่างมีวิจารณญาณ โดยการแยกแยะ

ประเด็นต่าง ๆ เพื่อประเมินค่าในทุกแง่มุม ซึ่งช่วยให้เกิดการไตร่ตรองและเชื่อมโยงความรู้ที่แตกต่างกัน อันเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาสังคมในทิศทางที่ยั่งยืนและสมดุล

การทำท่ายเรือ่งเล่าใหญ่ในกระบวนการทศนหลังนยุคสายกลางเปิดโอกาสให้เกิดความหลากหลายทางความคิดและการแสดงออกซึ่งความจริงในมิติที่หลากหลาย แนวคิดนี้สอดคล้องกับสิรินทร์ กันยาวิริยะ และชีสา กันยาวิริยะ (2567) ที่อธิบายว่า กรอบคุณภาพชีวิตในปรัชญาหลังนยุคสายกลางประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การสร้างสรรค์ (Creativity), การปรับตัว (Adaptivity), การร่วมมือ (Collaborativity) และ การแสวงหา (Requisitivity)

แนวคิดดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานของ สุธิดินีย์ ทองจันทร์, เมธา หริมเทพาธิป และกิริติ บุญเจือ (2563) ซึ่งระบุว่า ปรัชญาหลังนยุคสายกลางเน้นการตีความอย่างมีวิจารณ์ญาณเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทั้ง 4 ประการเช่นกัน เพื่อสร้างสมดุลระหว่างความหลากหลายและความยั่งยืน นอกจากนี้ เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์ และคณะ (2564) ยังเสนอว่า ปรัชญาหลังนยุคสายกลางมุ่งเน้นการปรับประยุกต์คุณค่าที่มีอยู่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืนในสังคมที่เผชิญความซับซ้อนและความเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่สอดคล้องกับเรื่องเล่าที่เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับเรื่องเล่าใหญ่ โดยแต่ละพื้นที่ชุมชนพยายามรักษาไว้ซึ่งตำนานหรือเรื่องเล่าที่เหมาะสมกับอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อป้องกันไม่ให้อำนาจของเรื่องเล่าใหญ่เข้าไปทำลายคุณค่าเหล่านี้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมปอง มุลมณี (2561) กล่าวว่า การใช้ตำนานหรือเรื่องเล่าเป็นเครื่องมือในการจัดสรรพื้นที่ที่เหมาะสมกับอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นกระบวนการที่สำคัญในการบริหารจัดการพื้นที่ของชุมชนตำนานหรือเรื่องเล่าที่ปรากฏในพื้นที่ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมและเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนในบริบทที่เฉพาะเจาะจง การนำเรื่องเล่าเหล่านี้มาปรับใช้ยังช่วยเสริมพลังในการต่อสู้และต่อรองกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงการรับมือกับอำนาจภายนอกที่เข้ามามีอิทธิพลต่อชุมชน กระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของชุมชนในการรักษาความเป็นตัวตน พร้อมทั้งปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ตำนานและเรื่องเล่าไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือในการบันทึกความทรงจำของชุมชน แต่ยังเป็นกลยุทธ์ที่ชุมชนใช้ในการปกป้องอัตลักษณ์และสิทธิของตนเองในบริบทของโลกยุคใหม่ และสอดคล้องกับแนวคิดของ ไมลิ่ง จันบุตติ (2559) ที่เน้นการวิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์และการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมของตำนาน ได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของตำนานในการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งถูกมองว่าเป็นศูนย์กลางของจักรวาล ตำนานและเรื่องเล่ามีอิทธิพลในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะในบริบทของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในอดีต ซึ่งมีระบบการปกครองที่เชื่อมโยงกับเจ้านายและการแสดงออกทางวัฒนธรรมผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ สัญลักษณ์เหล่านี้สื่อความหมายผ่านองค์ประกอบทางวัฒนธรรมหลากหลาย เช่น บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเล่า ช่วงเวลาเฉพาะ ประเพณีและพิธีกรรม สี เครื่องแต่งกาย และภาษา ทั้งหมดนี้สะท้อนภาพวัฒนธรรมอำนาจและโครงสร้างชนชั้นในสังคม วัฒนธรรมทางจิตใจ ระบบเครือญาติ รวมถึงฮีตของเจ้านายลาวโบราณ การแสดงออกผ่านตำนานเชิงสัญลักษณ์เหล่านี้ ไม่เพียงสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ทางจิต

วิญญาน แต่ยังมีบทบาทในการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ข้ามพรมแดนของภูมิลำเนาของชาติ ตำนานจึงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการรวมกลุ่มทางวัฒนธรรม และสะท้อนถึงการสืบทอดอำนาจทางวัฒนธรรมในลักษณะข้ามรุ่นและข้ามพรมแดน และสอดคล้องกับแนวคิดของ อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ (2559) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการสื่อสารความเชื่อเพื่อสร้างจุดรวมจิตใจของคนในชุมชน โดยกระบวนการนี้อาศัยการอธิบายด้วยเหตุและผล เพื่อให้ผู้คนในสังคมมองเห็น "ความจริงอีกมิติหนึ่ง" ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญคือการเปิดโอกาสให้สังคมได้ทบทวนการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ แนวทางนี้อาจเรียกได้ว่าเป็น "กระบวนการคืนการตัดสินใจให้กับสังคม" กระบวนการดังกล่าวเน้นให้ผู้คนในสังคมเกิดความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับความรู้ที่พวกเขายึดถือเป็น "ความจริงแท้" ที่ส่งต่อมาจากอดีต การวิพากษ์นี้ชี้ให้เห็นว่าความรู้ชุดดังกล่าวในความเป็นจริงอาจเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้เงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมบางประการ การตระหนักรู้ในจุดนี้จะกระตุ้นให้คนในสังคมไตร่ตรองมากขึ้นเกี่ยวกับสิ่งที่พวกเขาเคยเชื่อถือ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ NEWS Model โมเดลนี้ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญที่ใช้อักษรย่อภาษาอังกฤษเพื่อสะท้อนกระบวนการวิจัยและสร้างองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

N	ย่อมาจาก	Narrative Deconstruction
E	ย่อมาจาก	Ethical Relativity
W	ย่อมาจาก	Wisdom Co-Creation
S	ย่อมาจาก	Situational Truth

ซึ่งสามารถแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

NEWS Model

N	ย่อมาจาก	Narrative Deconstruction
E	ย่อมาจาก	Ethical Relativity
W	ย่อมาจาก	Wisdom Co-Creation
S	ย่อมาจาก	Situational Truth



แผนภาพที่ 1 NEWS Model

จากแผนภาพที่ 1.1 อธิบายได้ว่า NEWS Model โมเดลนี้ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ โดยแต่ละองค์ประกอบสามารถอธิบายได้ดังนี้

N : Narrative Deconstruction หมายถึง การรื้อสร้างเรื่องเล่าใหญ่ (Grand Narratives) เพื่อวิเคราะห์ความชอบธรรมของโครงสร้างความรู้ที่ครอบงำในสังคม และเปิดพื้นที่ให้กับเรื่องเล่าเล็ก ๆ (Small Narratives)

E : Ethical Relativity หมายถึง การเชื่อมโยงแนวคิดจริยศาสตร์หลังนวยุค โดยมองว่าความดี หรือความชอบธรรมในแต่ละบริบทไม่สามารถตัดสินได้ด้วยกรอบสากลเพียงหนึ่งเดียว แต่ต้องพิจารณาในมิติของวัฒนธรรมและบริบทเฉพาะ

W : Wisdom Co-Creation หมายถึง การสร้างองค์ความรู้ใหม่ผ่านกระบวนการทำงานร่วมกัน โดยเน้นจุดร่วม (Common Ground) และเคารพพหุตา (Diversity of Perspectives) เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่ครอบคลุมและมีคุณค่าในมิติต่าง ๆ

S : Situational Truth หมายถึง การพิจารณาความจริงในลักษณะพลวัต โดยยอมรับว่าความจริงอาจแตกต่างกันตามสถานการณ์และมุมมองของผู้เกี่ยวข้อง

โมเดล NEWS ช่วยให้เกิดแนวทางวิเคราะห์และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ที่ยืดหยุ่นต่อความหลากหลายของสังคมปัจจุบัน โดยเน้นการรื้อสร้าง การเชื่อมโยงจริยธรรม การทำงานร่วมกัน และการพิจารณาความจริงในบริบทเฉพาะ

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาปรัชญาหลังนวยุค โดยเฉพาะแนวคิดของฌอง-ฟร็องซัว ลีโยตาร์ด ได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของ "เรื่องเล่า" ในการกำหนดวิธีที่สังคมเข้าใจโลกและตัวตนของตนเอง ลีโยตาร์ดเน้นการวิพากษ์วิจารณ์ "เรื่องเล่าใหญ่" (Grand Narratives) ที่มักถูกใช้เพื่อสร้างอำนาจและครอบงำ โดยแนะนำให้เปิดพื้นที่ให้ "เรื่องเล่าเล็ก" (Petite Narratives) หรือประสบการณ์เฉพาะบุคคลที่หลากหลาย ในบริบทนี้ ข้อเสนอแนะทั้งเชิงนโยบายและการวิจัยครั้งต่อไปจึงมุ่งเน้นการพัฒนาแนวทางที่ส่งเสริมความหลากหลาย ความเท่าเทียม และการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพซึ่งกันและกัน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในยุคปัจจุบันที่สังคมเผชิญกับความซับซ้อนและความหลากหลายมากขึ้น การครอบงำของ "เรื่องเล่าใหญ่" ส่งผลให้มุมมองที่แตกต่างและประสบการณ์ที่หลากหลายถูกลดทอนหรือมองข้าม แนวคิดของลีโยตาร์ดเกี่ยวกับการยอมรับและส่งเสริม "เรื่องเล่าเล็ก" จึงมีความสำคัญต่อการสร้างสังคมที่เปิดกว้างและมีความเท่าเทียม ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อไปนี้มุ่งเน้นการสนับสนุนการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร และการสร้างพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดการครอบงำของเรื่องเล่าใหญ่ และเปิดโอกาสให้เสียงที่หลากหลายมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้และความเข้าใจร่วมกันในสังคม ดังนี้

1. สนับสนุนการศึกษาและเผยแพร่องค์ความรู้ที่เน้นการเล่าเรื่องหลากหลาย เพื่อลดการครอบงำของเรื่องเล่าใหญ่

2. ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่ครอบคลุมความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประสบการณ์

3. ส่งเสริมการสร้างพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในสังคมอย่างเท่าเทียม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

แนวคิดของลียอตาร์ดเกี่ยวกับการท้าทายอำนาจของ "เรื่องเล่าใหญ่" และการให้ความสำคัญกับ "เรื่องเล่าเล็ก" เปิดโอกาสให้มีการศึกษาประเด็นหลากหลายในบริบทสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในสังคมไทยที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และมุมมอง ความเข้าใจบทบาทของเรื่องเล่าเล็กในสังคมอาจช่วยให้เราตีความปรากฏการณ์ทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

1. ศึกษาบทบาทของเรื่องเล่าเล็กในบริบทของสังคมไทย เพื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดของลียอตาร์ด

2. วิจัยเกี่ยวกับผลกระทบของการลดอำนาจเรื่องเล่าใหญ่ต่อการพัฒนานโยบายสาธารณะในยุคดิจิทัล

3. สำรวจการประยุกต์ใช้แนวคิดของลียอตาร์ดในด้านอื่น ๆ เช่น ศิลปะ วรรณกรรม หรือการเมือง

บรรณานุกรม

กันยาวิร์ สัทธาพงษ์. (2562). การประยุกต์ใช้บรรทัดฐานการตีความปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อสร้างสมดุลชีวิตอย่างยั่งยืนด้วยมุมมองปรัชญาหลังนวยุค. *วารสารเซนต์จอห์น*, 22(30), 236-253.

ชิสา กันยาวิริยะ และ สิริจันทร์ กันยาวิริยะ. (2567). ผู้นำคุณธรรมตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง. *วารสารสถาบันพหุติ*, 1(6), 9-18.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2554). *แนะนำสกุลความคิดหลังโครงสร้างนิยม*. กรุงเทพฯ : สมมติ.

นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. (2566). *ฟรอนซ์ ลียอตาร์ด และการต่อต้านมนุษยนิยม Jean-François Lyotard and Antihumanism*. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

พระครูโสภาสราธิคุณ (ชาติรี อาสโง). (2564). พุทธธรรมาภิบาลกับปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 9(4), 1444-1454.

เมธา หริมเทพาธิป. (2561). การมีส่วนร่วมในมุมมองหลังนวยุค. *รมยสาร*, 16(3), 63-77.

ไมสิง จันบุตตี. (2559). อนุสาวรีย์: ภาพสะท้อนด้านอัตลักษณ์ ประวัติศาสตร์ การเมือง และความสัมพันธ์ในสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว. *วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ศุภฤกษ์ คณิตวานันท์. (2562). *มอง ฟรอนซ์วส์ ลีโยตาร์ด : ความงามที่แตกต่างในศิลปะร่วมสมัย*. นนทบุรี : นิติธรรมการพิมพ์.
- สมปอง มูลมณี. (2561). ตำนานประจำถิ่นทุ่งกุลาร้องไห้: เรื่องเล่าเชิงนิเวศกับการต่อสู้และ ต่อรองทางสังคมและวัฒนธรรม. *วารสารคณะมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ (มมส)*, 16(2), 69-92.
- สิรินทร์ กันยาวิริยะ และ ชีสา กันยาวิริยะ.(2567). การบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง. *วารสารสถาบันพอดี*, 1(7), 27-40.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2559). *ความหวาดระแวงต่อพื้นที่ทางสังคม*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- Boyle, N. (1998). *Who are We Now? Christian Humanism and the Global Market from Hegel to Heaney*. Notre Dame, IN : University of Notre Dame Press.
- Lyotard, J. F. (1984). *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Bennington, G. and Massumi, B. (trans.). Minneapolis : The University of Minnesota Press.
- Lyotard, Jean-Francois. (1984). *The Postmodern Condition : A Report on Knowledge*. Minneapolis : University of Minnesota Press.
- Sim, S. (2001). *The Routledge Companion to Postmodernism*. London : Routledge.
-

วิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ของซิกมุนท์ เบามันน์ ที่ปรากฏใน หนังสือจริยศาสตร์หลังนวยุค

Analysis of Zygmunt Bauman's Ethics in Postmodern Ethics

ชิสา กันยาวิริยะ¹ และ สิริินทร์ กันยาวิริยะ²

Chisa Gunyaviriya¹ and Sirin Gunyaviriya²

^{1,2}สาขาวิชาปรัชญาและจริยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

^{1,2}Philosophy and Ethics Program, Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: ¹chisa.gu@ssru.ac.th

²sirin.cnt@hotmail.com

Received: January 5, 2025; Revised: January 28, 2025; Accepted: January 28, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้วิเคราะห์แนวคิดจริยศาสตร์ของซิกมุนท์ เบามันน์ที่ปรากฏในหนังสือ *จริยศาสตร์หลังนวยุค* (1993) โดยมีข้อค้นพบสำคัญ 3 ประเด็นหลัก ดังนี้ ประการแรก แนวคิดจริยศาสตร์หลังนวยุคของเบามันน์เน้นความสำคัญของความไม่แน่นอนและความซับซ้อนในสังคมยุคหลังนวยุค ซึ่งต่างจากจริยศาสตร์ดั้งเดิมที่ยึดติดกับกฎเกณฑ์ตายตัว เบามันน์เสนอว่าจริยธรรมควรถูกมองเป็นกระบวนการที่มีพลวัตและปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์เฉพาะหน้า โดยมีความรับผิดชอบส่วนบุคคลและการตระหนักถึงคุณค่าของความแตกต่างและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นแกนสำคัญ ประการที่สอง เบามันน์ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงลึกระหว่างจริยศาสตร์และสังคม โดยเฉพาะบทบาทของจริยธรรมในการสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ในสังคมที่เต็มไปด้วยความหลากหลายและความท้าทายทางจริยธรรม เบามันน์เน้นว่าความรับผิดชอบต่อจริยธรรมของมนุษย์เป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และควรเริ่มต้นจากความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ประการที่สาม หลักจริยศาสตร์ของเบามันน์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทปัจจุบันได้อย่างกว้างขวาง แนวคิดเหล่านี้สะท้อนถึงความยืดหยุ่นทางจริยธรรม ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการเผชิญหน้ากับความซับซ้อนในสังคมยุคใหม่

คำสำคัญ: จริยศาสตร์, ซิกมุนท์ เบามันน์, หลังนวยุค

Abstract

This study analyzed the ethical concepts of Zygmunt Bauman as presented in his book *Postmodern Ethics* (1993), identifying three key findings. First, Bauman's postmodern

ethics emphasized the importance of uncertainty and complexity in postmodern society, contrasting with traditional ethics, which adhered to rigid rules and fixed moral codes. Bauman proposed that ethics should be viewed as a dynamic process that adapts to specific situations, prioritizing personal responsibility and the recognition of the value of diversity and interpersonal relationships. Second, Bauman highlighted the deep connection between ethics and society, particularly the role of ethics in fostering understanding and relationships within a diverse and morally challenging society. He underscored that ethical responsibility is unavoidable and must begin with mutual understanding and empathy. Third, Bauman's ethical principles were found to have broad applicability in contemporary contexts. These ideas reflected ethical flexibility, which is a crucial approach to navigating the complexities of modern society.

Keywords : Ethics, Zygmunt Bauman, Postmodern

บทนำ

ความเป็นหลังนวยุค (postmodernity) ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งในแง่มุมต่าง ๆ ของชีวิตมนุษย์ ตั้งแต่การพัฒนาเทคโนโลยี การสื่อสารที่รวดเร็ว ไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ความหลากหลายและความซับซ้อนที่เพิ่มขึ้นนี้ทำให้จริยธรรมแบบเดิมที่เน้นกฎเกณฑ์สากลและความมีเหตุผลแบบวิทยาศาสตร์ถูกตั้งคำถาม เช่น วิทยาศาสตร์สร้างโลกหรือทำลายโลกกันแน่ เป็นต้น (นาวัน พิษณุวิศิษฐ์กุล, 2560) จริยศาสตร์ในยุคหลังนวยุคเผชิญกับความท้าทายในการปรับตัวให้เข้ากับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดนิ่ง และต้องเผชิญหน้ากับปัญหาใหม่ ๆ ที่ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยกรอบแนวคิดเดิม

ในบริบทนี้ การตั้งคำถามถึงหลักจริยธรรมแบบสมัยใหม่ (modern ethics) กลายเป็นสิ่งสำคัญ เพราะระบบจริยธรรมแบบเก่ามักเน้นการสร้างกฎเกณฑ์ที่พยายามควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ในเชิงโครงสร้าง แต่มองข้ามความหลากหลายและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ซับซ้อน ความจำเป็นในการปรับแนวคิดจริยศาสตร์ให้เหมาะสมกับยุคสมัยจึงเป็นหัวข้อสำคัญที่นักปรัชญาและนักสังคมวิทยาร่วมกันสำรวจ (Trujillo, 2018)

ซิกมุนท์ เบามันน์ (Zygmunt Bauman) เป็นนักปรัชญาและนักสังคมวิทยาที่มีชื่อเสียงในด้านการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมในยุคหลังนวยุค งานเขียนของเขามุ่งเน้นไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และการสร้างความเข้าใจในโลกที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ หนึ่งในผลงานสำคัญของเขาคือหนังสือ *Postmodern Ethics* (1993) ซึ่งได้กลายเป็นหลักไมล์สำคัญในแวดวงปรัชญาจริยศาสตร์ร่วมสมัย

ใน Postmodern Ethics เบามันน์ได้เสนอแนวคิดที่ทำทลายจริยธรรมแบบสมัยใหม่ โดยเขาให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและบทบาทของ "ผู้อื่น" (The Other) ในการสร้างจริยธรรม เขายืนยันว่าความรับผิดชอบทางจริยธรรมไม่ได้เกิดจากกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติในบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ แนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากงานของ Emmanuel Levinas ซึ่งเน้นว่าจริยธรรมเริ่มต้นจากการเผชิญหน้ากับผู้อื่นและการยอมรับความเปราะบางของพวกเขา (Zygmunt Bauman, 1993)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดจริยศาสตร์ของซิกมุนท์ เบามันน์ ในหนังสือจริยศาสตร์หลังนวยุค หรือ Postmodern Ethics (1993) โดยเน้นไปที่การวิพากษ์จริยศาสตร์แบบสมัยใหม่และการนำเสนอแนวคิดใหม่ที่เหมาะสมกับยุคหลังนวยุค นอกจากนี้ บทความยังมุ่งสำรวจบทบาทของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในการสร้างจริยธรรม พร้อมทั้งประเมินข้อดีและข้อจำกัดของแนวคิดนี้ในบริบทของสังคมปัจจุบัน โดยการวิเคราะห์จะเริ่มต้นด้วยการสำรวจบริบททางจริยศาสตร์ในยุคหลังนวยุค ต่อด้วยการชี้ให้เห็นถึงแนวคิดสำคัญของเบามันน์ เช่น บทบาทของความรับผิดชอบต่อผู้อื่น การปฏิเสธหลักจริยธรรมสากล และการเน้นความสัมพันธ์เชิงจริยธรรม จากนั้นจะมีการประเมินผลกระทบของแนวคิดดังกล่าวต่อการพัฒนาจริยธรรมในสังคมที่หลากหลายและซับซ้อน

การศึกษาจริยศาสตร์ของเบามันน์มีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทที่สังคมโลกต้องเผชิญกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความไม่แน่นอน และความเปราะบางของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล แนวคิดของเขาสามารถนำมาใช้เพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในสังคมที่แตกต่างและช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและมีความหมายในโลกที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาหลักจริยศาสตร์ของซิกมุนท์ เบามันน์จึงเป็นโอกาสในการค้นหาแนวทางใหม่สำหรับการพัฒนาความสัมพันธ์เชิงจริยธรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมร่วมสมัย และส่งเสริมการสร้างสังคมที่มีความเห็นอกเห็นใจและความรับผิดชอบต่อกันอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์แนวคิดจริยศาสตร์ของซิกมุนท์ เบามันน์ ในหนังสือจริยศาสตร์หลังนวยุค

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) เป็นวิธีหลัก ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาที่มุ่งเน้นการตีความแนวคิดเชิงปรัชญาจากงานเขียนและบทวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้อง การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับหลักจริยศาสตร์ของซิกมุนท์ เบามันน์ โดยเฉพาะในบริบทของหนังสือ *จริยศาสตร์หลังนวยุค* ซึ่งเป็นผลงานที่สะท้อนปรัชญาจริยศาสตร์ในมิติที่เชื่อมโยงกับความซับซ้อนของสังคมร่วมสมัย นอกจากนี้ รูปแบบการวิจัยดังกล่าวยังเอื้อต่อการสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่จากการตีความและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก

เพื่อเป็นพื้นฐานในการอภิปรายผลและข้อเสนอแนะในเชิงจริยศาสตร์ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้
สังคมปัจจุบัน

2. ขอบเขตเนื้อหา/การคัดเลือกเอกสาร

งานวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาผลงานหลักคือหนังสือ *จริยศาสตร์หลังนวยุค* (Postmodern Ethics) ของซิกมุนท์ เบามันน์ ซึ่งถือเป็นเอกสารสำคัญที่แสดงแนวคิดเชิงปรัชญาจริยศาสตร์ในเชิงลึก โดยมีขอบเขตเนื้อหาในการศึกษา ดังนี้

2.1 มโนทัศน์หลักในจริยศาสตร์หลังนวยุค ได้แก่ การทำความเข้าใจแนวคิดสำคัญ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่มุ่งเน้นจริยธรรมในระดับปัจเจก มากกว่าจริยศาสตร์แบบสถาบัน และมีมิติของความไม่แน่นอนในเชิงจริยธรรม

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างจริยศาสตร์และสังคม ได้แก่ การวิเคราะห์บทบาทของจริยศาสตร์ในบริบทสังคมที่มีความหลากหลายและไร้ศูนย์กลาง รวมถึงวิธีที่เบามันน์เน้นการตัดสินใจทางจริยธรรมในบริบทเฉพาะหน้า

2.3 การประยุกต์ใช้ในบริบทปัจจุบัน ได้แก่ การศึกษาวิธีที่แนวคิดจริยศาสตร์หลังนวยุคของเบามันน์สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาทางสังคมและจริยธรรมในยุคสมัยใหม่

การคัดเลือกเอกสารนอกจากผลงานหลักของเบามันน์ ยังรวมถึงเอกสารวิชาการ เช่น งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดจริยศาสตร์หลังนวยุค และบทความที่วิเคราะห์ผลงานของเขา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและหลากหลาย

3. การรวบรวมข้อมูล หรือการดำเนินการวิจัย

การรวบรวมข้อมูลดำเนินการผ่านกระบวนการดังต่อไปนี้

3.1 การศึกษาวรรณกรรมเบื้องต้น โดยเริ่มต้นด้วยการอ่านหนังสือ *จริยศาสตร์หลังนวยุค* อย่างละเอียดในลักษณะเชิงวิเคราะห์ โดยจัดทำบันทึกย่อเกี่ยวกับเนื้อหาสำคัญ เช่น แนวคิดหลัก ปรัชญาพื้นฐาน และประเด็นที่เน้นในแต่ละบท เพื่อให้เข้าใจภาพรวมและรายละเอียดของแนวคิดที่เบามันน์นำเสนอ

3.2 การอ่านเชิงลึก โดยวิเคราะห์เนื้อหาในแต่ละบทของหนังสือเพื่อระบุประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับจริยศาสตร์ในมิติที่แตกต่างกัน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมและความรับผิดชอบ การพิจารณาความไม่แน่นอนในจริยศาสตร์ และความสำคัญของมนุษย์ในฐานะปัจเจก

3.3 การรวบรวมข้อมูลเสริม โดยค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น งานวิเคราะห์ผลงานของเบามันน์ในเชิงวิชาการ บทความทางปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับจริยศาสตร์หลังนวยุค เพื่อสร้างความเข้าใจที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลมุ่งเน้นการแยกแยะและตีความข้อมูลเชิงลึก โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

4.1 การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและบันทึกย่อถูกจัดหมวดหมู่ตามหัวข้อ เช่น แนวคิดหลักของจริยศาสตร์หลังนวยุค ความสัมพันธ์ระหว่างจริยศาสตร์และสังคม และการประยุกต์ใช้ในบริบทปัจจุบัน เพื่อให้เห็นโครงสร้างของแนวคิดอย่างชัดเจน

4.2 การตีความแนวคิด ทำการตีความเชิงลึกโดยเปรียบเทียบแนวคิดที่ปรากฏในเอกสารหลักกับกรอบแนวคิดทางจริยศาสตร์ที่มีอยู่เดิม เช่น การเปรียบเทียบกับจริยศาสตร์เชิงบรรทัดฐานหรือจริยศาสตร์แบบยูทิลิตารีเรียน

4.3 การสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์โดยระบุความแตกต่าง สิ่งที่ค้นพบใหม่ หรือข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปต่อยอด เช่น วิธีที่แนวคิดของเบามันน์ช่วยเสริมสร้างมิติใหม่ของจริยศาสตร์ในยุคปัจจุบัน

กระบวนการทั้งหมดนี้มุ่งเน้นการสร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับจริยศาสตร์หลังนวยุคของชิกมุนท์ เบามันน์ และนำไปสู่ข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์แนวคิดจริยศาสตร์ของชิกมุนท์ เบามันน์ที่ปรากฏใน *หนังสือจริยศาสตร์หลังนวยุค* พบว่า

1. แนวคิดหลักของจริยศาสตร์หลังนวยุค เน้นความสำคัญของ ความไม่แน่นอน และความซับซ้อนในสังคมหลังนวยุค ซึ่งต่างจากจริยศาสตร์ดั้งเดิมที่มักยึดติดกับกฎเกณฑ์ที่ตายตัวหรือบรรทัดฐานทางศีลธรรม เบามันน์ตั้งข้อสังเกตว่าสังคมหลังนวยุคเต็มไปด้วย ความหลากหลาย ทั้งในแง่วัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิต ทำให้การยึดถือกฎเกณฑ์เดิมไม่เพียงพอหรือเหมาะสมอีกต่อไป

เบามันน์เสนอว่าจริยธรรมควรถูกมองเป็นกระบวนการที่มี พลวัต (dynamic) มากกว่ากรอบโครงสร้างที่ตายตัว กล่าวคือ จริยศาสตร์ไม่ควรเป็นเพียงชุดของกฎเกณฑ์ที่มนุษย์ต้องปฏิบัติตาม แต่ควรเป็นการปรับตัวให้เข้ากับ สถานการณ์เฉพาะหน้า โดยมีความรับผิดชอบส่วนบุคคล ความเห็นอกเห็นใจ และการพิจารณาอันลึกซึ้งต่อบริบทที่เปลี่ยนแปลง

แนวคิดสำคัญของเบามันน์ยังสะท้อนถึงการตระหนักใน คุณค่าของความแตกต่าง (value of diversity) และ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (interpersonal relationships) โดยเน้นการเคารพความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล รวมถึงการมองจริยศาสตร์ในมุมที่เปิดกว้างและยืดหยุ่นต่อความหลากหลายของสังคม

2. ความสัมพันธ์ระหว่างจริยศาสตร์และสังคม

เบามันน์มองว่าจริยธรรมและสังคมมีความเชื่อมโยงกันอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในแง่ที่จริยธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสังคม ในยุคหลังนวยุคซึ่งมี ความท้าทายทางจริยธรรม เช่น ความไม่เท่าเทียมทางสังคม หรือความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรม เบามันน์ชี้ให้เห็นว่า ความรับผิดชอบทางจริยธรรม ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแคในระดับส่วนตัว แต่ยังขยายไปสู่ความสัมพันธ์เชิงสังคมในวงกว้างด้วย

ความรับผิดชอบต่องานอื่นในทัศนะของเบามันน์เกิดขึ้นในลักษณะ ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ (unavoidable responsibility) เพราะมนุษย์อยู่ในระบบความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องถึงกันอย่างซับซ้อน ตัวอย่างเช่น ความรับผิดชอบต่องานอื่นโดยโอกาสในสังคม หรือการตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำของตนเองต่อส่วนรวม

เบามันน์เน้นว่าความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ความเข้าใจ และ ความเห็นอกเห็นใจ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของจริยธรรมที่แท้จริง ความสัมพันธ์เชิงจริยธรรมนี้ไม่ได้เกิดจากการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสถาบันหรือองค์กร แต่เกิดจากการพัฒนาความรู้สึกส่วนตัวและการยอมรับในความหลากหลายของผู้อื่น

3. การนำหลักจริยศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในบริบทปัจจุบัน

หลักจริยศาสตร์ของเบามันน์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทปัจจุบันได้ในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีก้าวหน้าและสังคมเผชิญกับความท้าทายใหม่ ๆ เบามันน์เน้น ความยืดหยุ่นทางจริยธรรม (ethical flexibility) ซึ่งช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตัวและค้นหาวิธีที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน

ตัวอย่างของการประยุกต์ใช้ในบริบทปัจจุบัน ได้แก่

- 1) การจัดการองค์กรและการกำหนดนโยบาย
 - ผู้นำองค์กรควรตระหนักถึงความหลากหลายของบุคลากรและสังคม โดยสร้างพื้นที่ที่สนับสนุนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม และรับฟังมุมมองที่แตกต่าง
 - การออกนโยบายที่เคารพความแตกต่างและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกลุ่มคนที่มีภูมิหลังและความเชื่อต่างกัน
- 2) การศึกษาและการปลูกฝังแนวคิดจริยธรรม
 - การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นสูงเพื่อปลูกฝังความรับผิดชอบต่อทางจริยธรรมให้กับนักศึกษา โดยใช้แนวทางที่ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามบริบทของนักเรียนแต่ละคน
 - การส่งเสริมให้นักศึกษามองเห็นความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และฝึกฝนทักษะการแก้ไขปัญหาทางจริยธรรมในสถานการณ์จริง
- 3) การรับมือกับปัญหาสมัยใหม่
 - การใช้จริยศาสตร์ของเบามันน์ในการจัดการปัญหาด้านเทคโนโลยี เช่น การปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล หรือการใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างมีจริยธรรม โดยให้ความสำคัญกับผลกระทบต่อมนุษย์และสังคม
 - การพิจารณาแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหาสังคม เช่น การลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม หรือการส่งเสริมความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่วิเคราะห์แนวคิดจริยศาสตร์ของชิกมุนท์ เบามันน์ พบว่าแนวคิดของเขามีความสำคัญในบริบทของสังคมหลังนวยุคที่มีลักษณะไม่แน่นอนและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เบามันน์

เห็นว่า จริยศาสตร์ไม่ใช่สิ่งที่ถูกกำหนดตายตัวโดยกฎเกณฑ์ แต่เป็นกระบวนการที่ต้องใช้ การพิจารณาเชิงวิพากษ์ และ การตัดสินใจบนพื้นฐานของความรับผิดชอบส่วนบุคคล ซึ่งต้องตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ เบามันยังกล่าวถึง ความหลากหลายของมนุษย์และการยอมรับในความแตกต่าง โดยชี้ให้เห็นว่า ในสังคมที่มีความซับซ้อนและความเชื่อที่หลากหลาย การใช้กฎเกณฑ์ที่ตายตัวเพื่อตัดสินปัญหาจริยธรรมอาจไม่เพียงพอ มนุษย์จำเป็นต้องมี ความเห็นอกเห็นใจ (empathy) และเรียนรู้ที่จะปรับตัวเพื่อเข้าใจผู้อื่นในสถานการณ์ที่แตกต่าง การตัดสินใจเชิงจริยธรรม ตามแนวคิดของเบามัน ต้องเกิดขึ้นจาก ความรับผิดชอบส่วนบุคคล ซึ่งไม่สามารถผลักดันให้เป็นหน้าที่ของกฎระเบียบหรือสถาบันต่าง ๆ สิ่งนี้สะท้อนถึงแนวคิดที่ว่ามนุษย์ทุกคนต้องมีบทบาทในการสร้างคุณธรรมและความเข้าใจร่วมกันในสังคม โดยไม่อาศัยเพียงการปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ดังนั้น แนวคิดจริยศาสตร์ของเบามันจึงเสนอแนวทางใหม่ที่เน้นการ ปรับเปลี่ยนมุมมองตามบริบทของสถานการณ์ ซึ่งเหมาะสมกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแนวคิดของเบามันวางอยู่บนหลักการ วิธีการ และเป้าหมายของปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง เช่น หลักการความไม่ยึดมั่นถือมั่น การมองอย่างเป็นองค์รวม การแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่างด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ปรัชญาหลังนวยุคมองว่าการติดกับกฎเกณฑ์และหลักการสากลที่อาจไม่สามารถตอบสนองต่อความซับซ้อนและความเปลี่ยนแปลงของสังคมหลังนวยุคได้ แนวคิดของเบอร์ม็องว่าในสังคมที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอน มนุษย์ต้องเผชิญกับความท้าทายที่ไม่สามารถพยากรณ์ได้ และสถานการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะตัว ดังนั้นจึงต้องมีการใช้พลังปรับตัว และเสริมด้วยพลังร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ มีการรับฟังและเข้าใจผู้อื่น เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่มีคุณค่าในสังคมที่จะแสวงหาสิ่งที่ดีที่สุตร่วมกันในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เมธา หริมเทพาธิป (2563) อธิบายว่า ปรัชญาหลังนวยุคสายกลางมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยคุณภาพชีวิตในที่นี้ครอบคลุมถึงการสร้างสรรค์ การปรับตัว การร่วมมือ และการแสวงหา ผ่านการตีความหรืออรรถปริวรรตศาสตร์ (Hermeneutics) อย่างมีวิจารณญาณ (critical mind) พร้อมทั้งยึดหลักการแสวงหาจุดร่วมและ สงวนจุดต่าง ซึ่งเป็นแนวทางที่นำมาปฏิบัติร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สิ่งที่เห็นต่างถือเป็นพรสวรรค์ที่ช่วยเสริมเติมเต็มกันได้ในโอกาสที่เหมาะสม การเสวนาอย่างเป็นมิตรหรือสุนทรียสนทนา (Dialogue) เป็นวิธีสำคัญในการเรียนรู้และพัฒนาาร่วมกัน โดยยึดหลักการมองโลกอย่างเป็นองค์รวม ไม่แยกส่วน คิดอย่างเป็นระบบ และสนับสนุนแนวคิด “ย้อนอ่านใหม่หมด ไม่ลดอะไรเลย” (Reread all, Reject none) เพื่อค้นหาและเก็บรักษาสิ่งที่มีคุณค่าไว้สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสอดคล้องกับแนวคิดของ พจนา มาโนช (2567) พบว่าปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเน้นความสมดุลและบูรณาการความคิดในหลากหลายมิติ ทั้งในระดับบุคคลและองค์กร โดยพลัง 4 ด้าน ได้แก่ พลังสร้างสรรค์ พลังปรับตัว พลังร่วมมือ และพลังแสวงหา ถูกประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการทำงาน และสอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหาอนันต์ อนุตฺตโร (อ้นวิเศษ) และคณะ (2565) เสนอว่า ปรัชญาหลังนวยุคมีเป้าหมายเพื่อลดทอนความยึดมั่นถือมั่นในโครงสร้างแบบเดิม ในขณะที่กันยารวีร์ สัทธิพงษ์ (2562) ระบุว่าปรัชญาหลังนวยุคมุ่งเน้นการได้มาของความรู้ผ่านมุมมองหลากหลาย

และวิเคราะห์ร่วมกันผ่านการเสวนา (Dialogue) เพื่อหาสาระที่เป็นประโยชน์ โดยไม่ยึดติดกับความเชื่อเดิม ทั้งนี้ การวิเคราะห์ความรู้จะเป็นระบบช่วยค้นหาจุดร่วมที่มีคุณค่าและเกี่ยวเนื่องกัน ความรู้นอกเหนือจากนี้จะถูกกลืนไว้จนกว่าจะพบความเกี่ยวเนื่องใหม่ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับแนวคิดของพระครูโสภาสราธิคุณ (ชาตรี อาสโภ, 2564) ย้ำว่า ปรัชญาหลังนวยุคสายกลางเสนอคุณค่าความจริงอย่างมีวิจารณ์ญาณ โดยการแยกแยะและประเมินมุมมองที่หลากหลาย และสอดคล้องกับแนวคิดของสิรินทร์ กันยาวิริยะ และชีสา กันยาวิริยะ (2567) ให้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในปรัชญาหลังนวยุคสายกลางว่าประกอบด้วยการสร้างสรรค์ การปรับตัว การร่วมมือ และการแสวงหา และสอดคล้องกับแนวคิดของ สุทธิณีย์ ทองจันทร์, เมธา หริมเทพาธิป และกิริติ บุญเจือ (2563) ระบุว่า การตีความอย่างมีวิจารณ์ญาณช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่าน 4 พลังดังกล่าว ในขณะที่เจตนิพัทธ์ พิธิยานุวัฒน์ และคณะ (2564) เสริมว่าปรัชญาหลังนวยุคสายกลางมุ่งนำคุณค่าที่เหมาะสมมาปรับใช้ในสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และสอดคล้องกับแนวคิดของ ชีสา กันยาวิริยะ และสิรินทร์ กันยาวิริยะ (2567) กล่าวเพิ่มเติมว่าจริยศาสตร์ในกระบวนทรรศน์หลังนวยุคสายกลางให้ความสำคัญกับการดูแลและพัฒนาพลัง 4 ด้าน เพื่อเสริมสร้างความเป็นอยู่ที่ดีในสังคม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์ (2565) อธิบายว่า ปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง คือ กระแสปรัชญาล่าสุดของมนุษยชาติ เป็นปรัชญาที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือสร้างสรรค์ ปรับตัวร่วมมือ และแสวงหา ใช้วิจารณ์ญาณเป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิต บนหลักการของความไม่ยึดมั่นถือมั่นแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่างอย่างสร้างสรรค์ ย้อนอ่านใหม่หมด ไม่ทิ้งสิ่งใด (reread all, reject non) เป็นกระบวนการศึกษาในเชิงปรัชญาที่เน้นการมองข้อมูลหรือแนวคิดทุกประเภทด้วยสายตาที่เป็นกลาง เปิดรับมุมมองใหม่และไม่ปิดกั้นความรู้จากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อสร้างความเข้าใจที่ครอบคลุมและสามารถนำไปปรับใช้ได้ในบริบทที่หลากหลาย การนำแนวคิดนี้มาปรับใช้ในการบริหารองค์กรช่วยให้ผู้บริหารสามารถพิจารณาแนวทางแก้ปัญหาอย่างรอบด้าน และเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมที่สุดในแต่ละสถานการณ์ตั้งแต่กระบวนทรรศน์ดึกดำบรรพ์จนถึงกระบวนทรรศน์ปัจจุบัน ส่งเสริมให้เกิดการมองอย่างเป็นองค์รวมไม่แยกส่วน

นอกจากนี้ การศึกษาแนวคิดจริยศาสตร์หลังนวยุคของเบามันยังสะท้อนถึงความสำคัญของความไม่แน่นอนและความซับซ้อนในสังคมยุคใหม่ แนวคิดของเขาได้รับการสนับสนุนจากนักปรัชญาอื่น เช่น Lyotard (1969) ที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของเรื่องเล็กในจริยศาสตร์ หรือ Levinas (1971) ที่มองความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นแกนสำคัญของจริยธรรม หรือแนวคิดของ Rorty (1989) ที่เสนอการสร้างจริยศาสตร์ที่ยืดหยุ่นและมีลักษณะเฉพาะบุคคล โดยไม่ยึดติดกับโครงสร้างตายตัว ตลอดถึงแนวคิดของ Butler (2004) ที่สำรวจความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับอัตลักษณ์ทางเพศ และเสนอให้ยอมรับความเปลี่ยนแปลงและการแตกต่างในสังคม ข้อเสนอเพิ่มเติมจากผู้เขียนคือการนำแนวคิดเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในบริบทปัจจุบัน เช่น การจัดการปัญหาความหลากหลายในองค์กร การตอบสนองต่อปัญหาทางจริยธรรมในยุคดิจิทัล และการพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านสุนทรียสนทนา ผู้เขียนเห็นว่าแนวคิดจริยศาสตร์หลังนวยุคไม่ได้เป็นเพียงปรัชญาเชิงทฤษฎี แต่เป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถช่วยสร้างความสมดุลและความเข้าใจในโลกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ “FLECS Model” ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 5 มิติ ได้แก่

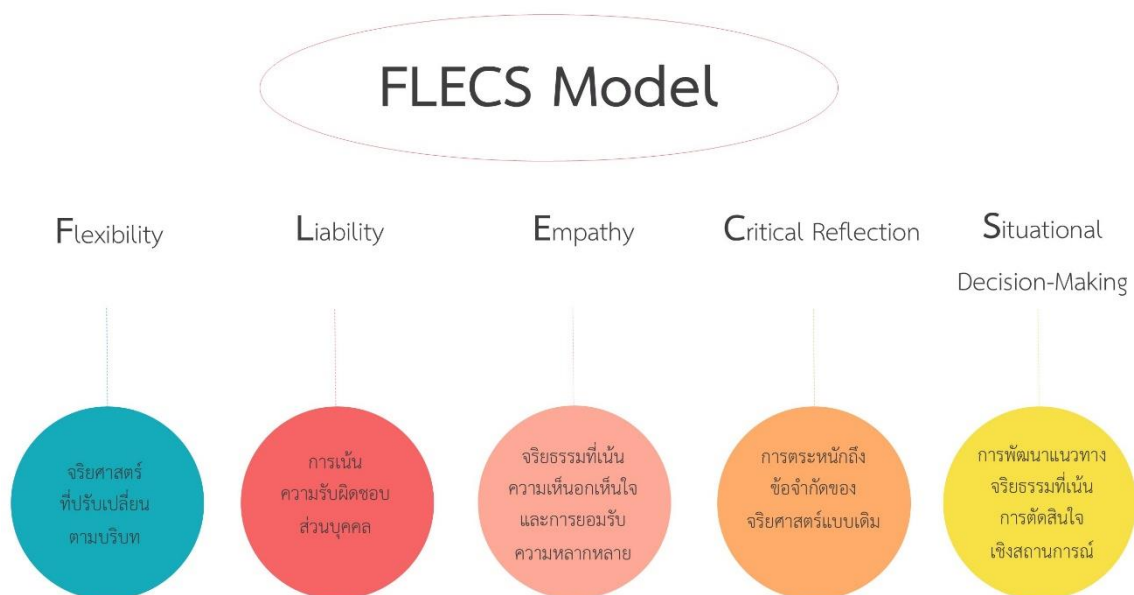
F ย่อมาจาก Flexibility ในที่นี้หมายถึง จริยศาสตร์ที่ปรับเปลี่ยนตามบริบท

L ย่อมาจาก Liability ในที่นี้หมายถึง การเน้นความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคล

E ย่อมาจาก Empathy ในที่นี้หมายถึง จริยธรรมที่เน้นความเห็นอกเห็นใจและการยอมรับความหลากหลาย

C ย่อมาจาก Critical Reflection ในที่นี้หมายถึง การตระหนักถึงข้อจำกัดของจริยศาสตร์แบบเดิม

S ย่อมาจาก Situational Decision-Making ในที่นี้หมายถึง การพัฒนาแนวทางจริยธรรมที่เน้นการตัดสินใจเชิงสถานการณ์



แผนภาพที่ 1 FLECS Model

จากแผนภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ “FLECS Model” ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 5 มิติ คือ

F (Flexibility) - จริยศาสตร์ที่ปรับเปลี่ยนตามบริบท

จริยธรรมตามแนวคิดของเบามันน์ไม่ได้ยึดติดกับกฎเกณฑ์ตายตัว แต่ต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์เฉพาะหน้า ซึ่งสะท้อนถึงความยืดหยุ่นและการพิจารณาเชิงวิพากษ์ในบริบทต่าง ๆ ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ เช่น ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีก้าวหน้า การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการคัดกรองผู้สมัครงาน องค์กรต้องพิจารณาจริยธรรมในการออกแบบระบบ AI ที่ไม่ลำเอียง แม้ว่าจะมีกฎเกณฑ์

พื้นฐาน แต่ต้องปรับให้สอดคล้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภูมิหลังของผู้สมัครแต่ละคน เพื่อหลีกเลี่ยงการเลือกปฏิบัติ

L (Liability) - การเน้นความรับผิดชอบส่วนบุคคล

การตัดสินใจเชิงจริยธรรมต้องมาจากความรับผิดชอบส่วนบุคคล ไม่ใช่การโยนภาระให้กับกฎเกณฑ์หรือสถาบัน มนุษย์ต้องกล้าตัดสินใจโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมและผู้อื่น ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ เช่น ในกรณีของการแพร่ข่าวปลอม (Fake News) ผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ควรรับผิดชอบต่อการแชร์ข้อมูล ไม่ควรอ้างว่าเป็นเพียงผู้ส่งต่อ แต่ควรตรวจสอบความถูกต้องก่อนเผยแพร่ เพื่อป้องกันการสร้างความเสียหายต่อสังคม

E (Empathy) - จริยธรรมที่เน้นความเห็นอกเห็นใจและการยอมรับความหลากหลาย

เรามัมน้อมมองว่าการอยู่ร่วมกันในสังคมที่หลากหลายต้องอาศัยความเห็นอกเห็นใจและการยอมรับในความแตกต่างของมนุษย์ ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ เช่น ในที่ทำงานที่มีพนักงานจากหลากหลายวัฒนธรรม องค์กรควรสร้างนโยบายที่ส่งเสริม ความหลากหลายและการไม่เลือกปฏิบัติ เช่น การจัดอบรม เพื่อสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมต่าง ๆ หรือการปรับเวลาทำงานให้ยืดหยุ่นตามความต้องการของพนักงานในแต่ละศาสนา

C (Critical Reflection) - การตระหนักถึงข้อจำกัดของจริยศาสตร์แบบเดิม

จริยศาสตร์แบบเดิมมักยึดติดกับกฎเกณฑ์ตายตัว ซึ่งอาจไม่เพียงพอในสังคมที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลง แนวคิดของเบามันน์เสนอให้ทบทวนและปรับปรุงแนวทางจริยธรรมให้สอดคล้องกับยุคสมัย ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ เช่น ในประเด็นของการรักษาข้อมูลส่วนบุคคล (Data Privacy) กฎหมายเดิมอาจไม่ครอบคลุมการใช้ข้อมูลในแพลตฟอร์มดิจิทัลสมัยใหม่ องค์กรและผู้กำหนดนโยบายจึงต้องพัฒนา กฎระเบียบใหม่ที่ยืดหยุ่นและสามารถรับมือกับความท้าทายของเทคโนโลยี มีการออกแบบกฎที่ให้ ผู้ใช้งานมีสิทธิ์ควบคุมข้อมูลของตนเองได้มากขึ้น

S (Situational Decision-Making) - การพัฒนาแนวทางจริยธรรมที่เน้นการตัดสินใจเชิงสถานการณ์

จริยธรรมควรเกิดจากการพิจารณาเชิงสถานการณ์ โดยคำนึงถึงบริบทแวดล้อม ความต้องการ และผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ เช่น ในสถานการณ์การจัดการวิกฤตโรคระบาด COVID-19 รัฐบาลต้องพิจารณามาตรการที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ ไม่ใช่การใช้กฎแบบเดียวกันทั่วประเทศ เช่น การล็อกดาวน์ในพื้นที่ที่มีการระบาดสูง ขณะเดียวกันก็ควรผ่อนปรนในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่ำ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและลดผลกระทบต่อเศรษฐกิจและชีวิตประจำวันของประชาชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน แนวคิดจริยศาสตร์ของซิกมุนท์ เบามันน์ในยุคหลังนวยุคเปิดโอกาสให้เราทบทวนบทบาทของจริยธรรมในบริบทที่ไม่แน่นอน หลักการที่ยืดหยุ่นและเน้น

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลช่วยชี้แนวทางสำหรับการออกแบบนโยบายที่ตอบสนองต่อความท้าทายใหม่ๆ ในสังคม ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังต่อไปนี้มุ่งหวังที่จะนำแนวคิดจริยศาสตร์หลังนวยุคมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและความยุติธรรมในสังคม

1. ส่งเสริมการพัฒนาจริยธรรมองค์กรที่ยืดหยุ่น

หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนควรออกแบบนโยบายที่เน้นความยืดหยุ่นในการปฏิบัติงาน เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง เช่น การกำหนดแนวปฏิบัติที่เปิดกว้างสำหรับการใช้เทคโนโลยีใหม่ โดยเน้นการคำนึงถึงผลกระทบเชิงจริยธรรมต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

2. บังคับใช้แนวคิดเรื่องความรับผิดชอบส่วนบุคคล

ควรกำหนดให้มีนโยบายส่งเสริมความรับผิดชอบต่อผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม เช่น กำหนดมาตรฐานสำหรับผู้บริหารและพนักงานในการตัดสินใจเชิงจริยธรรม พร้อมทั้งมีบทลงโทษที่เหมาะสมในกรณีที่เกิดความเสียหาย

3. สร้างสังคมที่เน้นความเห็นอกเห็นใจ

รัฐบาลและองค์กรควรส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรมและกลุ่มชนที่หลากหลาย เช่น การจัดโครงการฝึกอบรมความหลากหลายทางวัฒนธรรมในองค์กร หรือการสนับสนุนโครงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม

4. ปรับปรุงกฎระเบียบให้สอดคล้องกับยุคสมัย

รัฐบาลควรทบทวนและปรับปรุงกฎหมายและนโยบายที่ล้าสมัย โดยเฉพาะในด้านเทคโนโลยีและข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อให้สามารถรองรับความซับซ้อนและการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้

5. สนับสนุนการตัดสินใจเชิงสถานการณ์

ควรมีนโยบายที่เน้นการวางแผนและการตัดสินใจเชิงบริบท เช่น การจัดตั้งศูนย์วิจัยกฤษฎีที่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลและบริหารจัดการปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งนี้ได้เสนอแนวคิดใหม่ที่สำคัญเกี่ยวกับจริยศาสตร์ในยุคหลังนวยุคผ่าน FLECS Model ซึ่งเน้นความยืดหยุ่นและความสัมพันธ์เชิงจริยธรรม อย่างไรก็ตาม เพื่อพัฒนาความเข้าใจและประยุกต์ใช้แนวคิดนี้ในทางปฏิบัติ จำเป็นต้องมีการศึกษาต่อในมิติที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไปจึงมุ่งเน้นไปที่การขยายขอบเขตการศึกษาในบริบทที่หลากหลาย และการพัฒนารอบวิธีวิจัยที่สามารถวิเคราะห์ผลกระทบของแนวคิดนี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1. การนำไปประยุกต์ใช้แนวคิดจริยศาสตร์ของซิกมุนท์ เบามันน์ ในด้านการแพทย์

2. ศึกษาเชิงเปรียบเทียบจริยศาสตร์ของซิกมุนท์ เบามันน์ กับจริยศาสตร์ของอิมมานูเอล คานท์

3. การประยุกต์ใช้ FLECS Model เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์และการตัดสินใจเชิงจริยธรรมในองค์กรธุรกิจ

บรรณานุกรม

- กันยารวีร์ สัทธิพงษ์. (2562). การประยุกต์ใช้อรรถปริวรรตการตีความปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อสร้างสมดุลชีวิตอย่างยั่งยืนด้วยมุมมองปรัชญาหลังนวยุค. *วารสารเซนต์จอห์น*, 22(30), 236-253.
- ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์. (2565). การคิดนวัตกรรมด้วยหลักการทรงงานตามหลักปรัชญาหลังนวยุค. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน*, 15(2), 111-117.
- ชิสา กันยารวีระ และ สิริินทร์ กันยารวีระ. (2567). ผู้นำคุณธรรมตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง. *วารสารสถาบันพอดี*, 1(6), 9-18.
- นาวัน พิษณุวิศิษฐ์กุล. (2560). ปรัชญาหลังนวยุค : อะไร อย่างไร และทำไม. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*, 22(1), 147-155.
- พจนา มาโนช. (2567). คุณภาพชีวิตในการทำงานตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง. *วารสารสถาบันพอดี*, 1(11), 1-14.
- พระครูโสภาสราธิคุณ (ชาตรี อาสโภ). (2564). พุทธธรรมมาภิบาลกับปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 9(4), 1444-1454.
- พระมหานันต์ อนุตตโร (อันวิเศษ) และคณะ. (2565). หลังโครงสร้างนิยมกับอรรถปริวรรต. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*, 27(2), 257-271.
- เมธา หริมเทพาธิป (2563) การจุดใจตนเองในแนวทางหลังนวยุค. *วารสารพุทธมคค์*, 5(1), 99-107.
- สิริินทร์ กันยารวีระ และ ชิสา กันยารวีระ. (2567). การบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง. *วารสารสถาบันพอดี*, 1(7), 27-40.
- สุดิณีย์ ทองจันทร์, เมธา หริมเทพาธิปและ กิรติ บุญเจือ. (2563). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ป่วยด้วยหลักปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 10(1), 31-41.
- Bauman, Z. (1993). *Postmodern Ethics*. Oxford : Blackwell.
- Butler, J. (2004). *Undoing gender*. New York : Routledge.
- Levinas, E. (1961). *Totality and infinity : An essay on exteriority*. Pittsburgh, PA : Duquesne University Press.
- Lyotard, J.-F. (1979). *The postmodern condition: A report on knowledge*. Minneapolis : University of Minnesota Press.
- Rorty, R. (1989). *Contingency, irony, and solidarity*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Trujillo, D. (2018). Multiparty alliances and systemic change : The role of beneficiaries and their capacity for collective action. *Journal of Business Ethics*, 150(2), 425-449.

ขันติบารมีในพุทธปรัชญาเถรวาท

Khanti Paramita in Theravada Buddhist Philosophy

สิรินทร์ กันยาวิริยะ¹ และ ชิสา กันยาวิริยะ²

Sirin Gunyaviriya¹ and Chisa Gunyaviriya²

^{1,2}บริษัท ล.ธนวังศ์ (1997) จำกัด

^{1,2}Lor Yaowaraj Bangkok

Corresponding author, e-mail : ¹sirin.cnt@hotmail.com

²chisa.gu@ssru.ac.th

Received: January 9, 2025; Revised: January 28, 2025; Accepted: January 28, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ ขันติบารมี ในบริบทของพุทธปรัชญาเถรวาท ซึ่งเป็นหนึ่งในบารมี 10 ประการที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาจิตใจและคุณธรรมเพื่อนำไปสู่การหลุดพ้นจากทุกข์ ขันติบารมีหมายถึงความอดทน อดกลั้น และการเผชิญหน้ากับความยากลำบากทั้งทางกายและทางใจ ด้วยจิตใจที่มั่นคงและสงบ การศึกษานี้เน้นวิเคราะห์ 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ (1) ความหมายและลักษณะของขันติบารมีในพุทธปรัชญาเถรวาท (2) ขันติบารมีในฐานะเครื่องมือพัฒนาจิตใจ และ (3) บทบาทของขันติบารมีต่อสังคมและการดำเนินชีวิต ผลการศึกษาพบว่า ขันติบารมีเป็นคุณธรรมที่ช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมอารมณ์และกิเลส ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม นอกจากนี้ขันติยังช่วยให้จิตใจมีความมั่นคงและสามารถเผชิญกับปัญหาในชีวิตประจำวันได้อย่างมีสติและปัญญา ในบริบทสังคม ขันติบารมีช่วยลดความรุนแรง ส่งเสริมความปรองดอง และสร้างความสงบสุขในชุมชน บทความนี้ยังนำเสนอโมเดล K-H-A-N-T-I Model ซึ่งสรุปแนวทางการประยุกต์ใช้ขันติบารมีในยุคปัจจุบัน เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายต่าง ๆ ทั้งในระดับบุคคลและสังคม โดยเน้นการพัฒนาสมดุลทางจิตใจและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมที่มีความหลากหลายและซับซ้อน

คำสำคัญ : ขันติ, บารมี, ขันติบารมี, พุทธปรัชญาเถรวาท

Abstract

This study aimed to analyze Khanti Paramita in the context of Theravada Buddhist philosophy, which is one of the ten perfections essential for mental and moral development, leading to liberation from suffering. Khanti Paramita referred to patience, forbearance, and the ability to confront physical and mental difficulties with a calm and stable mind. The study focused on three key aspects: (1) the meaning and characteristics of Khanti Paramita in Theravada Buddhist philosophy, (2) its role as a tool for mental development, and (3) its significance in society and daily life. The findings revealed that Khanti Paramita was a virtue that helped individuals control emotions and defilements, reduce conflicts, and foster positive relationships within society. Furthermore, Khanti contributed to mental stability, enabling individuals to face daily challenges with mindfulness and wisdom. In the social context, Khanti Paramita helped mitigate violence, promote harmony, and create peaceful communities. The study also presented the KHANTI Model, summarizing the application of Khanti Paramita in modern contexts to address rapid changes and challenges. This model emphasized the development of mental balance and peaceful coexistence in diverse and complex societies.

Keywords : Khanti, Paramita, Khanti Paramita, Theravada Buddhist Philosophy

บทนำ

การมีบารมีตามคติของพระพุทธศาสนาขึ้นอยู่กับการกระทำของตนเอง บารมีเป็นแหล่งที่มาของอำนาจ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) บารมีที่ติดตัวมาแต่กำเนิด เช่น เกิดในชาติตระกูลสูง ครอบครัวเศรษฐี หรือนักปราชญ์ราชบัณฑิต อย่างไรก็ตาม การรักษาบารมีที่ได้มาจากชาติกำเนิดต่อไป จำเป็นต้องอาศัยการกระทำในปัจจุบันด้วย 2) บารมีที่เกิดจากการสั่งสมในปัจจุบัน เกิดจากการแสวงหาและสร้างสรรค์ขึ้นภายหลัง ดังนั้น แม้จะเกิดในชาติตระกูลต่ำหรือยากจน หากมีความวิริยะความขยันอดทน ก็สามารถขวนขวายสร้างชื่อเสียงและทรัพย์สมบัติได้ (ศศิธร อนันตพันธุ์พงศ์, 2561)

ในพระพุทธศาสนาเถรวาท คำว่า “บารมี” แปลว่า อย่างยิ่ง หรือที่มีความหมายว่า เลิศ ประเสริฐ หมายถึงคุณธรรมที่เป็นความดีในจิตใจ ซึ่งได้สั่งสมเพิ่มเติมให้ยิ่งขึ้นอยู่เสมจนถึงบริบูรณ์เต็มที่สุดในที่สุด และบารมีนี้ก็มาจาก “กรรม” คือการงานที่บุคคลกระทำทางกาย วาจา ใจ แม้ไม่ตั้งความปรารถนาพระโพธิญาณ ก็พึงปฏิบัติตามหลักบารมีเหล่านี้ ก็จะเป็นบุญบารมี เป็นบุญนิธิ เพราะฉะนั้น เมื่อว่าตาม

หลักธรรมแล้ว บารมีจึงเป็นของกลางทั่วไป ซึ่งทุกคนควรปฏิบัติตามควรแก่ฐานะของตน (สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒนมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2555) ทศบารมีคือ บารมีที่พระโพธิสัตว์ได้บำเพ็ญมานับชาติไม่ถ้วน ซึ่งประกอบด้วยบารมีในระดับต้น (บารมีสามัญ) ระดับกลาง (อุปัชฌายะ) และระดับสูง (ปรมาตมบารมี) รวมเรียกว่า บารมี 30 ทศ หากกล่าวถึงทศบารมีโดยละเอียด บารมี 10 ประการ ได้แก่ 1) ทาน คือ การให้ การเสียสละ 2) ศีล คือ การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย ถูกต้องตามระเบียบวินัย 3) เนกขัมมะ คือ การออกบวชและสงบใจจากสิ่งยั่วยุต่าง ๆ 4) ปัญญา คือ ความรอบรู้ เข้าใจสภาพต่าง ๆ ตามความเป็นจริง 5) วิริยะ คือ ความเพียร ไม่ย่อท้อ 6) ขันติ คือ ความอดทน ทนทานจิตใจ 7) สัจจะ คือ ความจริง พูดจริง ทำจริง 8) อธิษฐาน คือ ความตั้งใจมั่น 9) เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาดีต่อผู้อื่น 10) อุเบกขา คือ การวางใจเป็นกลาง ไม่หวั่นไหวด้วยความยินดียินร้าย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554)

ปัจจุบันสังคมเผชิญกับปัญหาความขัดแย้ง ความไม่อดทนอดกลั้น และการขาดความเข้าใจระหว่างบุคคล ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสงบสุขและความร่วมมือในการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ แม้ว่าแนวคิดขันติบารมีจะเป็นหนึ่งในคุณธรรมสำคัญที่ได้รับการกล่าวถึงในพระพุทธศาสนา แต่กลับพบว่ามี ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนหรือการประยุกต์ใช้อย่างไม่เหมาะสมในบริบทชีวิตประจำวัน ขณะเดียวกัน การศึกษาคุณธรรมในมิติของพุทธปรัชญามักให้ความสำคัญกับภาพรวมของทศบารมีโดยมิได้ลงลึกใน บทบาทของขันติบารมีอย่างเฉพาะเจาะจง

ดังนั้น บททศบารมีฉบับนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ขันติบารมีในเชิงลึก เพื่ออธิบายความหมาย ความสำคัญ และการประยุกต์ใช้ขันติบารมีในบริบทของการดำเนินชีวิตยุคปัจจุบัน ทั้งในระดับปัจเจกและ สังคม โดยมีเป้าหมายเพื่อชี้ให้เห็นว่าขันติบารมีสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการฝึกจิต พัฒนาตนเอง และสร้างความสมานฉันท์ในสังคม อันจะช่วยตอบโจทย์ปัญหาที่สังคมกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน

ความหมายขันติ

พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึง "ขันติ" ใน "มหาปธานสูตร" ไว้ว่า *ขันติ ปริม ตโป ตีติกขา เอต พุทธาณ สาสนํ* (ขันติ คือ ความอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่ง นี่คือการสอนของพระพุทธเจ้า)

ขันติ หรือความอดทน สามารถแบ่งตามลักษณะได้เป็น 3 ประเภท คือ ลักษณะที่ 1 ตีติกขาขันติ คือ ความอดทนด้วยอำนาจการอดกลั้น หมายถึงการระงับความโกรธแค้นไม่ให้ลุแก่อำนาจของโลภะ (ความโลภ) โทสะ (ความโกรธ) และโมหะ (ความหลง) โดยอดกลั้นอย่างเต็มที่ด้วยพลังแห่งศีล ลักษณะที่ 2 ตบขันติ คือ ความอดทนที่เป็นพลังแห่งปัญญาและสติ หมายถึงการป้องกันและควบคุมกิเลสในระดับกลาง ด้วย อำนาจของสมาธิ ลักษณะที่ 3 อธิวาสนขันติ คือ ความอดทนที่สามารถข่มกิเลสจนหยุดยั้งการเคลื่อนไหว ของกิเลสได้อย่างสิ้นเชิง ด้วยอำนาจของวิปัสสนาปัญญา (พระอริการสุรพล ฐานจาโร, 2557)

พระอริการทองหนัก กตสาโร (2561) กล่าวว่า ขันติในความหมายของพระพุทธศาสนา หมายถึง ความอดกลั้นต่อความทุกข์ ทั้งทางกาย วาจา และใจ เช่น อดทนต่อความร้อนหรือความเย็น อดทนต่อความทุกข์เวทนาจากการเจ็บป่วย อดทนต่อคำตำหนิและคำดูหมิ่น รวมถึงอดทนต่อความโลภ ความโกรธ และความหลง ดังนั้น ขันติจึงเป็นความอดทนและอดกลั้นต่อความทุกข์ทรมาน ทั้งทางร่างกายและจิตใจ อีกทั้งยังรวมถึงการระงับความต้องการในใจของตน เมื่อไม่ได้รับสิ่งที่ปรารถนา ผู้ที่มีขันติจะรู้จักอดทน อดกลั้น ไม่แสดงพฤติกรรมที่ไม่ดีซึ่งอาจส่งผลร้ายต่อตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้ ขันติยังหมายถึง ความเข้มแข็งของจิตใจ ในการละเว้นความชั่ว กระทำความดี และทำจิตใจให้ผ่องใส แม้จะเผชิญกับสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา บุคคลที่มีขันติสามารถรักษาภาวะปกติของตนไว้ได้ ไม่ว่าจะถูกรบกวนด้วยสิ่งที่พึงปรารถนาหรือไม่ก็ตาม โดยมีจิตใจมั่นคงเหมือนแผ่นดิน ซึ่งไม่หวั่นไหวแม้จะมีสิ่งใดมากระทบ ไม่ว่าจะ เป็นของเสียหรือของหอม ของสกปรกหรือของดีงาม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2554) กล่าวว่า ขันติ หมายถึง ความอดทนและความทนทานของจิตใจ โดยสามารถใช้สติปัญญาควบคุมตนให้อยู่ในอำนาจของเหตุผล และปฏิบัติตามแนวทางความประพฤติที่ตั้งไว้เพื่อจุดหมายอันชอบธรรมโดยไม่ลุ่มลุ่มอานาจกิเลส การบำเพ็ญขันติบารมีสามารถทำได้ ด้วยการควบคุมตนเอง อดทนต่อความอยากได้ใคร่มีเกินความจำเป็นของชีวิต ดำรงชีวิตด้วยความพอเพียง ซึ่งช่วยป้องกันการใช้จ่ายเกินตัวจนเกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและครอบครัว

นอกจากนี้ การอดทนต่อสภาวะกดดันในการทำงาน หรือการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมก็เป็นส่วนหนึ่งของการบำเพ็ญขันติ อีกตัวอย่างหนึ่งที่พบได้บ่อยในสังคมปัจจุบัน คือ การอดทนต่อสภาพการจราจรที่เผชิญกับผู้ใช้นถนนที่ไม่เคารพกฎ เช่น การแซงซ้าย ปาดหน้า หรือการด่าทอยั่ว การอดทนต่อกิริยาหยาบคายเหล่านี้จัดว่าเป็นการใช้ขันติ โดยอาศัยสติปัญญาควบคุมตนให้อยู่ในอำนาจเหตุผล และยึดมั่นในแนวทางความประพฤติที่ตั้งไว้เพื่อจุดหมายอันชอบ โดยไม่ปล่อยให้ตนตกอยู่ในอำนาจของกิเลส (เอกชัย อุไรสินธุ์, 2564)

จำลองเอกสมศักดิ์ แยมจันทิก และคณะ (2562) กล่าวว่า ขันติธรรม ตามความหมายของพระพุทธศาสนานั้น หมายถึง ความอดทน คือ ความอดกลั้นอันเป็นตบะอย่างยิ่ง ตบะหรือเครื่องมือในการเผาผลาญกิเลสที่ถูกต้องได้แก่ ขันติ คือ ความอดทน ความทนทานต่อสิ่งที่เข้ามากระทบกระทั่งกาย

พระสิริมังคลาจารย์ (2539) กล่าวว่าในภิกขุสงคัตติสูตร ขันติ หมายถึง ขันติมีลักษณะที่ไม่ทำการโกรธต่อกรรมชั่วและคำพูดชั่วของชนเหล่าอื่น ข่มใจ เป็นผู้ไม่ดูร้าย ไม่ปลุกน้ำตาให้เกิดขึ้นแก่ชนเหล่าอื่น แต่มีจิตใจเบิกบานและมีความสุข เพราะเอาชนะความโกรธนั้นได้ ในภิกขาอุปปิณณาสก ขันติ หมายถึง สภาพโดยอ้อมข่ม คือ ปราบปรามบาปธรรมมีความพยายาม ความเบียดเบียน ความถือตัว และความกระด้าง เป็นต้น เหตุนี้ สภาพนั้นชื่อว่าทมะคือขันติ สภาพที่ชื่อว่าทมะ เพราะกำจัดและข่มความพยายามให้สงบ เพราะเหตุนี้จึงชื่อว่า อธิวาสนขันติ

จากที่ได้ศึกษาความหมายของคำว่าขันติ สามารถสรุปได้ว่า ขันติ หมายถึง ความอดทน อดกลั้น ต่อสิ่งต่าง ๆ ที่มากระทบทั้งทางกาย วาจา และใจ ซึ่งเป็นคุณธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา ที่ช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมตนเองไม่ให้ตกอยู่ใต้อำนาจของกิเลส และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีสติและเหตุผล นอกจากนี้ ขันติ ยังครอบคลุมถึงการอดทนต่อความทุกข์ทั้งทางกายและทางใจอีกด้วย

ความหมายของบารมี

พระอริการสูรพล ฐานจาโร (2557) อธิบายว่า “บารมี” หมายถึง ปฏิบัติอันยอดเยี่ยม หรือ คุณธรรมที่ประพฤติปฏิบัติอย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นความดีที่กระทำอย่างพิเศษเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดในชีวิต เช่น การบรรลุพระโพธิญาณเพื่อเป็นพระพุทธเจ้า หรือการเป็นมหาสาวกในพระพุทธศาสนา เป็นต้น บารมีจึงมีความหมายเชื่อมโยงกับการพัฒนาคุณธรรมสูงสุดในตัวบุคคล โดยมุ่งเน้นการเสียสละและความเพียรพยายามเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและเป้าหมายอันประเสริฐ

พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ. ปยุตฺโต) (2551) นิยามว่า “บารมี” หมายถึง คุณความดีที่บำเพ็ญ อย่างยิ่งยวดเพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงยิ่ง มี 10 ประการ ได้แก่ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา และอุเบกขา

ราชบัณฑิตยสถาน (2546) นิยามว่า “บารมี” หมายถึง คุณความดีที่ควรบำเพ็ญ มี 10 อย่าง คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ (การออกจากกาม) ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา และอุเบกขา เรียกว่า ทศบารมี นอกจากนี้ยังหมายถึง คุณความดีที่ได้บำเพ็ญมา หรือคุณสมบัติที่ทำให้ยิ่งใหญ่ เช่น ขมพระ บารมี พระบารมีปกเกล้าฯ พ่ายแพ้แก่บารมี

จากที่ได้ศึกษาความหมายของคำว่าบารมี สามารถสรุปได้ว่า บารมี หมายถึง คุณธรรมที่บุคคล บำเพ็ญหรือปฏิบัติอย่างยิ่งยวดเพื่อพัฒนาตนเองให้ถึงจุดหมายอันสูงสุดในชีวิต โดยมีเป้าหมายเพื่อ ประโยชน์ส่วนรวมและความสมบูรณ์แบบในทางธรรม บารมีมีความหมายที่ครอบคลุมถึงการเสียสละ ความเพียรพยายาม และการบำเพ็ญความดีอย่างต่อเนื่องเพื่อความเจริญก้าวหน้าในทางจิตวิญญาณและ สังคม

ความหมายของขันติบารมี

พระอริการสูรพล ฐานจาโร (2557) อธิบาย ขันติบารมี หมายถึง คุณธรรมแห่งความอดทนอด กลั้น ซึ่งเป็นหนึ่งในบารมีสิบประการที่พระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญเพื่อบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ โดยขันติ บารมีไม่ได้หมายถึงเพียงการอดกลั้นต่อความทุกข์ทั้งทางกายหรือใจเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงความหนัก แน่นมั่นคงทางจิตใจที่สามารถเผชิญหน้ากับอุปสรรค ปัญหา และสถานการณ์ที่ไม่พึงปรารถนาได้โดยไม่ หวั่นไหว

พระสิริมังคลาจารย์ (2539) นิยามไว้ว่า ขันติবারมี หมายถึง คุณธรรมแห่งความอดกลั้นและการข่มใจ ซึ่งประกอบด้วยลักษณะสำคัญคือ การไม่โกรธหรือแสดงความดื้อยตบสนองต่อการกระทำหรือคำพูดที่ไม่ดีของผู้อื่น ขันติবারมีในมุมมองนี้เน้นถึงความสามารถในการควบคุมตนเอง เพื่อป้องกันไม่ให้ความโกรธและความพยาบาทครอบงำจิตใจ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2553) อธิบายว่า ขันติ หมายถึง ความอดทนและความทนทานของจิตใจ ที่เกิดจากการใช้สติปัญญาควบคุมตนเองให้อยู่ในอำนาจของเหตุผล โดยไม่ปล่อยให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจของกิเลส ขันติবারมีในมุมมองนี้เน้นถึงความสามารถในการรักษาความประพฤติที่ถูกต้องและมุ่งมั่นสู่เป้าหมายอันชอบธรรม แม้จะต้องเผชิญกับอุปสรรคหรือแรงกดดันต่าง ๆ การบำเพ็ญขันติবারมี ต้องเริ่มจากการควบคุมตนเอง เช่น การอดทนต่อความอยากได้ใคร่มีเกินความจำเป็น ดำรงชีวิตด้วยความพอเพียง ไม่ฟุ้งเฟ้อ ซึ่งช่วยป้องกันการสร้างความเดือดร้อนต่อตนเองและครอบครัว

ศศิธร อนันตพันธุ์พงศ์ (2561) กล่าวว่า ขันติ คือ ความอดทน ความทนทานของจิตใจ สามารถใช้สติปัญญาควบคุมตนเองให้อยู่ในอำนาจเหตุผล และแนวทางความประพฤติปฏิบัติที่ตั้งไว้เพื่อจุดหมายอันชอบ ขันติবারมีจึงเป็นพลังที่ช่วยให้บุคคลสามารถรักษาความสงบภายใน และดำเนินชีวิตด้วยความมั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งเร้าภายนอก และสามารถเอาชนะความโกรธ ความพยาบาท และความหลงได้ โดยยึดมั่นในแนวทางความประพฤติที่ดีงามเพื่อเป้าหมายอันประเสริฐ

จากที่ได้ศึกษาความหมายของคำว่าขันติবারมี สามารถสรุปได้ว่า ขันติবারมี หมายถึง คุณธรรมแห่งความอดทน อดกลั้น และความมั่นคงทางจิตใจ ซึ่งเป็นหนึ่งในบาร์มีสิบประการที่พระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญเพื่อบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ ขันติবারมีไม่เพียงเกี่ยวข้องกับการอดกลั้นต่อความทุกข์ทางกายหรือใจ แต่ยังหมายถึงการเผชิญหน้าและรับมือกับอุปสรรค ปัญหา และสถานการณ์ที่ไม่พึงปรารถนาอย่างมีสติ โดยไม่หวั่นไหวหรือตกอยู่ใต้อำนาจของกิเลส เช่น ความโกรธ ความโลภ หรือความหลง

ความสำคัญของขันติবারมี

ขันติবারมี เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญยิ่งในพระพุทธศาสนา พระโพธิสัตว์ผู้มุ่งหวังพระสัมมาสัมโพธิญาณจะต้องบำเพ็ญขันติবারมีอย่างต่อเนื่องและยิ่งยวด เพื่อพัฒนาจิตใจให้สูงส่งและมั่นคง ขันติไม่ได้หมายถึงเพียงการอดกลั้นต่อความลำบากทางกายหรือทางใจเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการมีจิตใจที่หนักแน่นมั่นคง ไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคและความทุกข์ที่เกิดขึ้นในชีวิต

ขันติবারมีแบ่งออกเป็นสามระดับ คือ ขันติবারมีขั้นต้น ขันติอุปบาร์มี และขันติปรมัตถบาร์มี ทั้งสามระดับนี้แสดงถึงความลึกซึ้งและความยากง่ายของการบำเพ็ญขันติในแต่ละขั้นตอน พระโพธิสัตว์ต้องเริ่มต้นจากการฝึกฝนอดกลั้นต่อความไม่สะดวกเล็กน้อย ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น ความหิว ความ

เหนื่อย หรือสภาพอากาศที่ไม่เอื้ออำนวย จากนั้นจึงค่อย ๆ เพิ่มพูนความสามารถในการอดทนต่อความเจ็บปวดและการเสียสละที่ยิ่งใหญ่ขึ้น

ในระดับขั้นตีปรมัตถบารมี พระโพธิสัตว์จะต้องสามารถสละได้แม้กระทั่งชีวิตของตนเองเพื่อรักษาความดีงามและมุ่งสู่เป้าหมายสูงสุด ตัวอย่างในพระพุทธประวัติ เช่น ชันตีวาทีดาบส ผู้ยอมอดทนต่อการถูกกล่าวร้ายและถูกทำร้ายโดยไม่ตอบโต้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงพลังของขันติที่สามารถดับความโกรธและความรุนแรงได้

ขันติบารมีไม่ได้เพียงส่งเสริมความเจริญทางจิตวิญญาณของผู้บำเพ็ญเท่านั้น แต่ยังเป็นรากฐานสำคัญของสันติสุขในสังคม ความอดกลั้นทำให้นักบวชสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ลดความขัดแย้งและการเผชิญหน้าที่สามารถนำไปสู่ความรุนแรง ขันติเป็นพลังที่เปลี่ยนแปลงความเกลียดชังให้กลายเป็นความเมตตา และเปลี่ยนความโกรธแค้นให้กลายเป็นความกรุณา

เมื่อมองในมิติทางจิตใจ ขันติคือแสงสว่างที่คอยชี้แนะให้ผู้บำเพ็ญเดินไปบนเส้นทางแห่งความดีโดยไม่หลงทางไปตามอำนาจของกิเลส ขันติช่วยให้จิตใจสงบมั่นคง แม้ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ยากลำบาก เช่น การถูกดูหมิ่น การสูญเสีย หรือความเจ็บป่วย ขันติเป็นดั่งเกราะป้องกันที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีความพร้อมที่จะรับมือกับทุกสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิต

การบำเพ็ญขันติบารมีจึงเปรียบเสมือนการปลูกต้นไม้ที่ต้องอาศัยความอดทนและความเพียรในการดูแล เมื่อเวลาผ่านไป ต้นไม้นั้นจะเติบโตและออกดอกผลที่งดงาม เป็นที่พึงพิงและร่มเงาแก่ผู้คนรอบข้าง เช่นเดียวกับผู้ที่บำเพ็ญขันติบารมีจนเต็มเปี่ยม ย่อมกลายเป็นแหล่งพลังแห่งคุณธรรมที่สร้างประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม

ท้ายที่สุด ขันติบารมีไม่ใช่เพียงคุณธรรมของพระโพธิสัตว์เท่านั้น แต่ยังเป็นคุณธรรมที่ทุกคนสามารถฝึกฝนและนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน การอดทนต่อความยากลำบากและความไม่สมบูรณ์ในชีวิต การยอมรับและอดกลั้นต่อพฤติกรรมของผู้อื่น และการรักษาความสงบของจิตใจ ล้วนเป็นการบำเพ็ญขันติบารมีที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างความสมดุลในสังคม (พระอธิการสุรพล ฐานจาโร, 2557)

จากที่ได้ศึกษาความสำคัญของขันติบารมี สามารถสรุปได้ว่า ขันติบารมีเป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา โดยเป็นหนึ่งในบารมีสิบประการที่พระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญเพื่อบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ ขันติบารมีช่วยพัฒนาจิตใจให้มีความมั่นคง หนักแน่น และสามารถเผชิญกับอุปสรรคหรือความทุกข์ในชีวิตโดยไม่หวั่นไหว ขันติบารมีไม่เพียงเป็นคุณธรรมของพระโพธิสัตว์เท่านั้น แต่ยังเป็นคุณธรรมที่ทุกคนควรฝึกฝน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต สร้างสันติสุขในตนเองและสังคม และพัฒนาจิตใจให้มุ่งสู่ความดีงามสูงสุด

วิเคราะห์ขันติบารมีในพุทธปรัชญาเถรวาท

ขันติบารมีเป็นหนึ่งในทศบารมีที่มีบทบาทสำคัญในพุทธปรัชญาเถรวาท ซึ่งเน้นการพัฒนาจิตใจ และคุณธรรมเพื่อการบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือ พระนิพพาน การวิเคราะห์ขันติบารมีในบริบทของพุทธปรัชญาเถรวาทสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ความหมายและลักษณะของขันติบารมีในเถรวาท

ในพุทธปรัชญาเถรวาท ขันติบารมีหมายถึงคุณธรรมที่แสดงถึงความอดทน อดกลั้น และความสงบในจิตใจ ขันติบารมีมุ่งเน้นการข่มกิเลสต่าง ๆ เช่น ความโกรธ ความโลภ และความหลง ซึ่งอาจทำให้จิตใจสั่นไหว ขันติจึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้จิตใจมั่นคงและสามารถเผชิญหน้ากับอุปสรรคโดยไม่แสดงออก ซึ่งการกระทำที่ไม่เหมาะสม

ลักษณะสำคัญของขันติบารมีในเถรวาทประกอบด้วย

1) การอดทนต่อความทุกข์ทางกาย หมายถึงการไม่หวั่นไหวต่อความเจ็บปวดหรือความยากลำบากที่เกิดขึ้น เช่น ความเหน็ดเหนื่อยจากการปฏิบัติธรรม หรือการอดกลั้นต่อสภาพอากาศที่ไม่เอื้ออำนวย

2) การอดทนต่อความทุกข์ทางใจ เช่น การอดกลั้นต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ คำพูดเสียดสี หรือการกระทำที่ไม่เป็นธรรมจากผู้อื่น

3) การอดกลั้นต่อสิ่งชั่วร้ายภายนอก เช่น การเผชิญกับสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความโกรธหรือความไม่พอใจ โดยไม่ตอบสนองด้วยการแสดงอารมณ์โกรธหรือการกระทำที่เป็นอันตราย

ในพระพุทธประวัติ พระพุทธเจ้าทรงแสดงขันติบารมีในหลายโอกาส เช่น ตอนที่พระองค์ถูกนางจิญจมาณวิกาใส่ร้าย ทรงอดกลั้นและไม่ตอบโต้ด้วยความโกรธ แต่ทรงแสดงความเมตตาและปัญญาในการแก้ไขสถานการณ์ นอกจากนี้ พระพุทธองค์ยังสอนให้ภิกษุและอุบาสกอุบาสิกาอดกลั้นต่อความยากลำบากในการปฏิบัติธรรม โดยยกขันติเป็นหนึ่งในคุณธรรมสำคัญสำหรับผู้ปรารถนาความหลุดพ้นจากทุกข์

ขันติปรมัตถบารมี คือ ระดับสูงสุดของขันติบารมีที่เน้นการอดทนและยอมรับทุกสภาพการณ์ ด้วยจิตใจที่สงบและไม่หวั่นไหว เช่น การเสียสละตนเองเพื่อรักษาธรรม หรือการไม่แสดงความโกรธ แม้ต้องเผชิญกับภัยอันตรายหรือการประทุษร้าย ลักษณะนี้แสดงถึงความสมบูรณ์ของขันติที่ไม่เพียงช่วยพัฒนาจิตใจตนเอง แต่ยังเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่นในสังคม

2. ขันติบารมีในฐานะเครื่องมือพัฒนาจิต

ขันติบารมีเป็นหนึ่งในบารมี 10 ประการ ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาจิตให้มั่นคง และบริสุทธิ์ ในบริบทของพุทธปรัชญาเถรวาท ขันติหมายถึงความอดทน อดกลั้น และสามารถเผชิญกับ

ความยากลำบากทั้งทางกายและทางใจได้อย่างสงบ โดยไม่หวั่นไหวต่อสิ่งเร้าที่มากระทบ การฝึกขันติบารมีจึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางจิตใจและนำไปสู่การปลดปล่อยจากความทุกข์ การฝึกขันติเป็นกระบวนการที่ช่วยให้จิตใจหลุดพ้นจากความทุกข์ที่เกิดจากการยึดติดและกิเลส เช่น ความโกรธ ความอาฆาต หรือความเสียใจ เมื่อฝึกขันติจนเกิดความชำนาญ จิตจะไม่ถูกครอบงำด้วยอารมณ์ด้านลบและสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียดหรือความทุกข์ได้อย่างมีสติ ขันติจึงเป็นเกราะป้องกันที่ช่วยลดแรงกระทบจากปัจจัยภายนอก และยังส่งเสริมให้เกิดความสงบภายใน การฝึกขันติบารมีไม่อาจเกิดผลได้อย่างสมบูรณ์หากขาด สติ (ความระลึกตัว) และ สมาธิ (ความตั้งมั่นของจิต) สติทำหน้าที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติรับรู้และตระหนักถึงสภาวะของจิตใจในปัจจุบัน เมื่อเกิดความโกรธหรือความไม่พอใจ สติจะช่วยให้สามารถระงับอารมณ์ได้ก่อนที่จะลุกลามเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม ขณะเดียวกัน สมาธิทำให้จิตมีความมั่นคงและไม่หวั่นไหวง่ายต่อสิ่งรบกวน เมื่อจิตสงบและตั้งมั่น การเผชิญกับความยากลำบากจะกลายเป็นโอกาสในการพัฒนาตนเอง

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเน้นการพิจารณาสภาวะธรรมตามความเป็นจริง ผู้ปฏิบัติมักเผชิญกับอุปสรรค เช่น ความเจ็บปวดทางกาย ความเมื่อยล้า หรือความฟุ้งซ่านทางใจ ในสถานการณ์เช่นนี้ ขันติบารมีมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้ผู้ปฏิบัติไม่ละทิ้งการฝึกปฏิบัติ แต่สามารถอดทนต่อความทุกข์และดำเนินการพิจารณาธรรมชาติของความเจ็บปวดหรือความคิดที่เกิดขึ้นจนสามารถปล่อยวางได้ นอกจากการปฏิบัติธรรมแล้ว ขันติบารมียังเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผชิญกับปัญหาในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในครอบครัว การทำงาน หรือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การฝึกขันติช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น การอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง หรือการเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ด้วยความสงบ จะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างมีสติและปัญญา

เมื่อฝึกขันติบารมีจนกลายเป็นนิสัย จิตจะมีความสงบและสมดุลงอกขึ้น ความโกรธและความทุกข์จะลดลง ทำให้มีความสุขจากภายใน นอกจากนี้ ขันติยังช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีความมั่นคงทางจิตใจพร้อมเผชิญกับปัญหาและความเปลี่ยนแปลงในชีวิตอย่างสงบและมั่นคง ดังนั้น ขันติบารมีจึงไม่เพียงเป็นคุณธรรมที่สำคัญในทางธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถพัฒนาจิตใจและใช้ชีวิตในโลกอย่างมีสติและปัญญา

3. บทบาทของขันติบารมีต่อสังคมและการดำเนินชีวิต

ขันติบารมีไม่ได้ส่งผลต่อการพัฒนาจิตของบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความสงบสุขและความสมานฉันท์ในสังคม การฝึกฝนขันติช่วยลดการปะทะและความขัดแย้งทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และองค์กร ไปจนถึงระดับสังคมโดยรวม การอดกลั้นและการวางใจในปัจจุบันช่วยให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน นำไปสู่การสร้างสังคมที่เปี่ยมด้วยความเมตตาและปรองดอง ความขัดแย้งในสังคมมักเกิดจากการยึดมั่นถือมั่นในความคิดเห็น ความเชื่อ หรือผลประโยชน์ของตนเอง

การที่แต่ละฝ่ายขาดขันติในการรับฟังและอดกลั้นต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง มักนำไปสู่การโต้เถียงหรือแม้กระทั่งการใช้ความรุนแรง แต่หากมีขันติบารมี บุคคลจะสามารถอดกลั้นและพิจารณาความเห็นต่างด้วยใจเป็นกลาง ส่งผลให้เกิดการเจรจาอย่างสร้างสรรค์และลดโอกาสที่จะเกิดความรุนแรง ขันติจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมแห่งการฟังและความเข้าใจในสังคม

ในระดับปัจเจก ขันติช่วยให้บุคคลมีความอดทนต่อพฤติกรรมหรือคำพูดที่ไม่พึงพอใจของผู้อื่น ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีความราบรื่นมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ในครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน หรือความสัมพันธ์ในที่ทำงาน การอดกลั้นต่อข้อบกพร่องหรือความผิดพลาดของผู้อื่นช่วยลดความตึงเครียดและความขัดแย้ง ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคงและยั่งยืน

การทำงานในองค์กรหรือชุมชนมักต้องการความร่วมมือระหว่างบุคคลที่มีพื้นฐานความคิด ความเชื่อ และนิสัยที่แตกต่างกัน การฝึกขันติช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้โดยไม่เกิดความขัดแย้ง การอดทนต่อความเห็นต่าง หรือการยอมรับข้อจำกัดของผู้อื่น ช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตรและส่งเสริมการแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ขันติยังช่วยให้ผู้นำสามารถรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิกในทีมและตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ

สังคมที่ขาดขันติบารมีมักเกิดความขัดแย้งที่ลุกลามไปสู่การใช้ความรุนแรง ทั้งในรูปแบบของการกระทำและคำพูด ขันติช่วยลดความโกรธและการตอบโต้ด้วยอารมณ์ ทำให้การแก้ปัญหาเป็นไปด้วยเหตุผลและความเมตตา นอกจากนี้ ขันติยังส่งเสริมให้เกิดการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความแตกต่าง

ขันติบารมีเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความปรองดองในระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ การอดกลั้นต่อความคิดเห็นหรือพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับความเชื่อของตนเอง ช่วยลดการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายในสังคม นอกจากนี้ การใช้ขันติยังช่วยสร้างสถานะที่เอื้อต่อการเจรจา การประนีประนอม และการหาจุดร่วมในสถานการณ์ที่มีความเห็นต่าง ส่งผลให้เกิดสังคมที่มีความเป็นเอกภาพและสมานฉันท์

ในชีวิตประจำวัน การแสดงขันติสามารถเห็นได้จากสถานการณ์ในที่ทำงาน เช่น เมื่อพนักงานต้องเผชิญกับความคิดเห็นที่แตกต่างหรือการวิจารณ์จากเพื่อนร่วมงาน แทนที่จะตอบโต้ด้วยอารมณ์ พนักงานเลือกที่จะรับฟังด้วยความสงบ และใช้สติเพื่อประเมินสถานการณ์ ผลที่ได้คือสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ และรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานไว้ ความอดทนอดกลั้นเป็นคุณธรรมที่ช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ได้อย่างมีสติและไม่หวั่นไหว ขันติช่วยลดความทุกข์ที่เกิดจากความคาดหวังหรือความไม่พอใจในสิ่งที่ไม่เป็นไปตามต้องการ เมื่อจิตใจมีขันติ บุคคลจะสามารถ

มองสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างเข้าใจและยอมรับความเป็นจริง ส่งผลให้เกิดความสุขและความสงบในชีวิต เช่น

ขันติบารมีเป็นคุณธรรมที่มีบทบาทสำคัญทั้งในระดับบุคคลและสังคม โดยช่วยสร้างความสมดุลและความสงบสุขในสังคมที่มีความหลากหลายและซับซ้อน การฝึกขันติอย่างต่อเนื่องจะนำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดี การลดความขัดแย้ง และการส่งเสริมความปรองดองในสังคม สังคมที่เปี่ยมด้วยขันติบารมีย่อมเป็นสังคมที่มีความร่มเย็นและมั่นคง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ขันติบารมี เป็นคุณธรรมสำคัญในพุทธปรัชญาเถรวาทที่ช่วยพัฒนาจิตใจให้มั่นคงและบริสุทธิ์ ทั้งยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผชิญกับความทุกข์และอุปสรรคทั้งทางกายและใจ โดยอาศัยสติและสมาธิเป็นฐานสนับสนุน ขันติบารมีมีบทบาทต่อการปฏิบัติธรรมเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ และส่งเสริมให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตอย่างสงบสุข มีความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม ช่วยลดความขัดแย้ง และสร้างความปรองดองในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคมโดยรวม สังคมที่เต็มไปด้วยขันติบารมีย่อมเป็นสังคมที่สงบสุขและมั่นคง

องค์ความรู้ใหม่

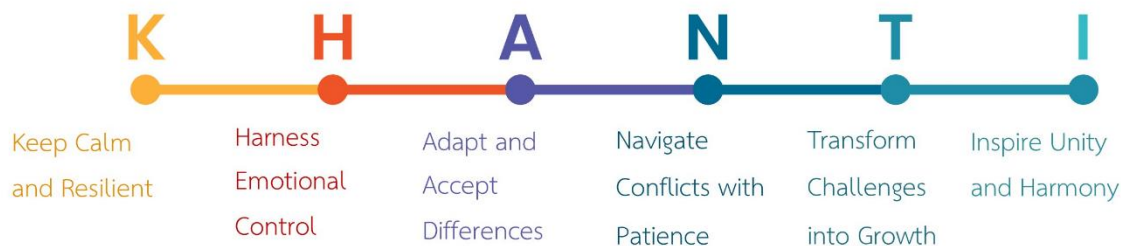
จากการวิเคราะห์ ขันติบารมีในพุทธปรัชญาเถรวาทและการนำมาประยุกต์ใช้ในยุคปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สามารถพัฒนาเป็นแนวทาง “K-H-A-N-T-I Model”

K-H-A-N-T-I เป็นโมเดลที่อธิบายการประยุกต์ใช้ขันติบารมีในยุคปัจจุบัน เพื่อช่วยพัฒนาจิตใจสังคม และองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีความหมายดังนี้

K	ย่อมาจาก	Keep Calm and Resilient
H	ย่อมาจาก	Harness Emotional Control
A	ย่อมาจาก	Adapt and Accept Differences
N	ย่อมาจาก	Navigate Conflicts with Patience
T	ย่อมาจาก	Transform Challenges into Growth
I	ย่อมาจาก	Inspire Unity and Harmony

โดยแสดงเป็นแผนภาพดังนี้

K-H-A-N-T-I Model



แผนภาพที่ 1 : K-H-A-N-T-I Model

จากแผนภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า K-H-A-N-T-I Model ช่วยสรุปแนวทางการพัฒนาขั้นตติภูมิในยุคปัจจุบันโดยเน้นการควบคุมอารมณ์ การยอมรับความแตกต่าง การเผชิญความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ และการพัฒนาความสัมพันธ์ในสังคม ทั้งหมดนี้เพื่อสร้างความมั่นคงทางจิตใจและความสงบสุขในชีวิตและสังคม โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

K : Keep Calm and Resilient หมายถึง การรักษาความสงบและยืดหยุ่น (Resilience) คือ อดทนต่อสถานการณ์ที่ยากลำบาก และสามารถปรับตัวได้ในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

H : Harness Emotional Control หมายถึง การควบคุมอารมณ์ (Emotional Intelligence) คือ ฝึกสติและสมาธิเพื่อจัดการอารมณ์เชิงลบ เช่น ความโกรธ ความเครียด และความเสียใจ

A : Adapt and Accept Differences หมายถึง การปรับตัวและยอมรับความแตกต่าง คือ อดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่างและยอมรับความหลากหลายในสังคม

N : Navigate Conflicts with Patience หมายถึง การเผชิญหน้าความขัดแย้งด้วยขันติ คือ ใช้ขั้นตติภูมิในการแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติ และส่งเสริมการประนีประนอม

T : Transform Challenges into Growth หมายถึง การเปลี่ยนอุปสรรคให้เป็นโอกาส คือ อดทนต่อความล้มเหลวและใช้เป็นโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง

I : Inspire Unity and Harmony หมายถึง การสร้างความปรองดองและความสมานฉันท์ คือ ใช้ขั้นตติภูมิเพื่อส่งเสริมความเข้าใจระหว่างบุคคล และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม

บทสรุป

จากการศึกษาขันติবারมีในพุทธปรัชญาเถรวาท สามารถสรุปได้ว่า ขันติবারมี เป็นคุณธรรมที่สำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาจิตใจของบุคคลและความสงบสุขของสังคม โดยมีบทบาทสำคัญทั้งในเชิงปัจเจกและสังคม ขันติช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญหน้ากับอุปสรรค ความทุกข์ และสถานการณ์ที่ท้าทายได้อย่างมีสติและปัญญา นอกจากนี้ ขันติยังช่วยลดความขัดแย้ง สร้างความปรองดอง และส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม ขันติবারมีในพุทธปรัชญาเถรวาทเน้นการพัฒนาจิตใจให้มั่นคงผ่านการฝึกสติ สมาธิ และปัญญา เพื่อให้สามารถอดกลั้นต่อกิเลส เช่น ความโกรธ ความโลภ และความหลง นำไปสู่การปลดปล่อยจากทุกข์และการบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือ พระนิพพาน ในยุคปัจจุบัน ขันติবারมีสามารถประยุกต์ใช้เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ความกดดัน และความซับซ้อนของสังคม โดยเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ การแก้ปัญหาความขัดแย้ง และการสร้างความสมานฉันท์ในระดับบุคคล องค์กร และสังคมโดยรวม สังคมที่ยึดถือขันติบาร์มีย่อมเป็นสังคมที่มีความสงบสุข ยั่งยืน และเปี่ยมด้วยคุณภาพชีวิต

บรรณานุกรม

- จำสืบเอกสมศักดิ์ แยมจันทิก และคณะ. (2562). ศึกษาวิเคราะห์ขันติธรรมที่ปรากฏในจินตนาटक. *วารสารนิสิตวัจ*, 21(1), 28-34.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ. ปยุตโต). (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.
- พระสิริมงคลจารย์. (2539). *มังคลัตถทีปนี (ทูติโย ภาค)*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระอธิการสุรพล ฐานจาโร. (2557). การศึกษาวิเคราะห์ขันติบาร์มีของพระโพธิสัตว์ในพุทธศาสนา. *วารสารวามัญองแหรพุทธศาสตรปริทรรศน์*, 1(1), 133-141.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- ศศิธร อนันตพันธุ์พงศ์. (2561). พุทธภาวะผู้นำเชิงทศบาร์มีเพื่อบริหารการเปลี่ยนแปลงองค์กร. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 1(1), 44-51.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฒนมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2555). *ทศบาร์มีทศพิธราชธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). นครปฐม : โรงพิมพ์มามกุฏราชวิทยาลัย.
- เอกชัย อุไรสินธว์. (2564). แนวปฏิบัติตามปฏิปทาของพระโพธิสัตว์ในสังคมไทยปัจจุบัน. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*. คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การประยุกต์ใช้หลักการทรงงานข้อที่ 13 : ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ

The Application of the 13th Royal Working Principle :

Using Nature to Help Nature

ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์

Chairoj Nopchalerroj

มูลนิธินพเฉลิมโรจน์

Nopchalerroj Foundation

Email : win@chairoj.net

Received: January 9, 2025; Revised: January 27, 2025; Accepted: January 28, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักการทรงงานข้อที่ 13: ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ ซึ่งเป็นหนึ่งใน 23 หลักการทรงงานที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงใช้ในการพัฒนาประเทศ ผลการศึกษาพบว่า หลักการนี้ส่งเสริมการฟื้นฟูธรรมชาติโดยใช้กระบวนการตามธรรมชาติ ลดการพึ่งพาเทคโนโลยีที่ซับซ้อน และหลีกเลี่ยงผลกระทบระยะยาวที่อาจเกิดจากการแทรกแซงของมนุษย์ การประยุกต์ใช้ในบริบทต่าง ๆ ช่วยส่งเสริมความหลากหลายทางชีวภาพและบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แนวคิดนี้มีความสอดคล้องกับปรัชญาทั้งตะวันตกและตะวันออก เช่น teleology ของอริสโตเติล หลักเต๋า และพุทธปรัชญา ซึ่งเน้นความสมดุลและการพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ในบริบทองค์กรและชุมชน หลักการนี้ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต การทำงานร่วมกัน และความยั่งยืนของวัฒนธรรมองค์กร โดยสนับสนุนการมอบหมายงานที่สอดคล้องกับจุดแข็งของบุคคล เป็นแนวทางที่ทรงคุณค่าในการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ และการบริหารจัดการ

คำสำคัญ : การประยุกต์ใช้, หลักการทรงงานข้อที่ 13, ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ

Abstract

The objective of this academic article was to study and analyze the application of the 13th Royal Working Principle: Using Nature to Help Nature, one of the 23 royal working principles utilized by His Majesty King Bhumibol Adulyadej The Great in national development. The findings revealed that this principle promoted ecological restoration

through natural processes, reducing reliance on complex technology and avoiding long-term negative impacts caused by human intervention. Its application in various contexts enhanced biodiversity and mitigated the effects of climate change. This concept aligned with both Western and Eastern philosophies, such as Aristotle's teleology, Taoist principles, and Buddhist philosophy, which emphasized balance and interdependence between humans and nature. In organizational and community contexts, the principle improved quality of life, teamwork, and the sustainability of organizational culture by supporting task delegation based on individual strengths. It served as a valuable framework for sustainable development in environmental, social, economic, and managerial dimensions.

Keywords : Application, the 13th royal working principle, Using Nature to Help Nature

บทนำ

หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้รับการยกย่องว่าเป็นแนวทางที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศไทยในทุกมิติ โดยเฉพาะด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ หลักการเหล่านี้ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ตลอดหลายทศวรรษในการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม หนึ่งในหลักการที่มีคุณูปการอย่างยิ่งคือ “ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ” ซึ่งเน้นการฟื้นฟูและอนุรักษ์ธรรมชาติผ่านกระบวนการที่สอดคล้องกับธรรมชาติเอง

แนวคิดดังกล่าวสะท้อนถึงพระอัจฉริยภาพด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน โดยมีหลักการสำคัญในการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับธรรมชาติ ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ พระราชดำริเกี่ยวกับการปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก และแนวทาง “ปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง” ซึ่งเป็นรูปแบบที่ผสมผสานระหว่างการฟื้นฟูระบบนิเวศ การสร้างคุณค่าให้กับชุมชน และการเพิ่มพูนผลผลิตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน หลักการเหล่านี้ไม่เพียงช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในเชิงเทคนิค เช่น การเพิ่มความชุ่มชื้นในดิน หรือฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรม แต่ยังสร้างความตระหนักรู้ให้กับชุมชนเกี่ยวกับบทบาทสำคัญของธรรมชาติในวิถีชีวิตประจำวัน (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2559)

ในปัจจุบัน โลกกำลังเผชิญหน้ากับวิกฤตสิ่งแวดล้อมที่รุนแรง เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ และการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ การประยุกต์ใช้หลักการ “ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ” จึงเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถตอบโจทย์การพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักการนี้ไม่เพียงช่วยลดผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่ยังสนับสนุนการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ

การศึกษานี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์เชิงลึกและประยุกต์ใช้หลักการทรงงานข้อที่ 13 ในบริบทที่เฉพาะเจาะจง โดยมุ่งไปยังพื้นที่ที่ประสบปัญหาทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการ

ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม โดยยังคงคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ธรรมชาติและความเป็นอยู่ของชุมชนอย่างยั่งยืน การศึกษาดังกล่าวจึงมีความสำคัญทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ ซึ่งสามารถนำไปต่อยอดเป็นกรอบแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่ชัดเจน อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมที่สมดุลในระยะยาว

วิเคราะห์แนวคิดและตีความเชิงปรัชญา

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) (2559) ได้อธิบายถึง หลักการทรงงานข้อที่ 13 คือ ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ ไว้ในหนังสือหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ดังมีข้อความปรากฏดังนี้ “ทรงเข้าใจถึงธรรมชาติและต้องการให้ประชาชนใกล้ชิดกับธรรมชาติ ทรงมองอย่างละเอียดถึงปัญหาธรรมชาติ หากเราต้องการแก้ไขธรรมชาติ จะต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือ อาทิ การแก้ไขปัญหาป่าเสื่อมโทรม ได้พระราชทานพระราชดำริ การปลูกป่า โดยไม่ต้องปลูก โดยให้ธรรมชาติช่วยในการฟื้นฟูธรรมชาติ หรือแม้กระทั่ง การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ได้แก่ ปลูกไม้เศรษฐกิจ ไม้ผล และไม้พิน นอกจากได้ประโยชน์ตามชื่อของไม้แล้วยังช่วยรักษาความชุ่มชื้นให้แก่พื้นดินด้วย เห็นได้ว่า ทรงเข้าใจธรรมชาติ และมนุษย์อย่างเกื้อกูลกัน ทำให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน”

เมื่อวิเคราะห์แนวคิดและตีความเชิงปรัชญาเกี่ยวกับหลักการทรงงานข้อที่ 13 “ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ” พบว่า หลักการนี้มีรากฐานมาจากความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรทรงตระหนักว่าธรรมชาติมีศักยภาพในการเยียวยาตนเอง หากได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม แนวคิดนี้สะท้อนความเรียบง่ายแต่ทรงพลัง โดยมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด และการฟื้นฟูระบบนิเวศผ่านกระบวนการที่ธรรมชาติดำเนินการได้เอง

ในมิติทางปรัชญา หลักการนี้เน้นการพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ โดยเชื่อว่าการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากการแทรกแซงของมนุษย์เพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยความเข้าใจในกระบวนการทางธรรมชาติและการเคารพกฎเกณฑ์ของระบบนิเวศ หลักการนี้ยังสะท้อนแนวคิดของ “ความยั่งยืน” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาสมัยใหม่

ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักการนี้ในบริบทปัจจุบันจึงไม่ได้เป็นเพียงการอนุรักษ์ธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมวิถีชีวิตที่กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม การวิเคราะห์ในเชิงลึกเกี่ยวกับหลักการ “ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ” ช่วยเปิดมุมมองใหม่ในการสร้างความยั่งยืนทั้งในเชิงสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาในศตวรรษที่ 21

เมื่อวิเคราะห์หลักการทรงงานข้อที่ 13 “ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ” ในเชิงปรัชญา เราสามารถเชื่อมโยงกับแนวคิดของทั้งปรัชญาตะวันตกและตะวันออกเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติของมนุษย์ในลักษณะที่เกื้อกูลกัน ดังนี้

1. สำนักปรัชญาตะวันตก

(ก) แนวคิดของอริสโตเติล (Aristotle)

อริสโตเติลเน้นแนวคิด *teleology* หรือ “จุดมุ่งหมายตามธรรมชาติ” (final cause) ที่อธิบายว่าทุกสิ่งในธรรมชาติมีหน้าที่เฉพาะตัว เช่น ต้นไม้เจริญเติบโตเพื่อช่วยรักษาสมดุลระบบนิเวศ การดำรงอยู่ของสิ่งต่าง ๆ จึงมีเหตุผลและจุดประสงค์ชัดเจน (Stace, 1965) หลักการ “ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ” สอดคล้องกับ *teleology* โดยการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมควรอาศัยความเข้าใจในหน้าที่ของธรรมชาติ เช่น การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง เพื่อฟื้นฟูดินและน้ำตามกระบวนการธรรมชาติ นอกจากนี้ อริสโตเติลยังมองว่าธรรมชาติเป็นระบบสมบูรณ์ในตัวเอง (kosmos) มนุษย์จึงต้องดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ (Moore, 1944) การละเมิดกฎนี้ เช่น การแสวงหาผลประโยชน์เกินพอดี นำไปสู่ความไม่สมดุลและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม

หลักการทรงงานข้อที่ 13 สะท้อนความเข้าใจและเคารพจุดมุ่งหมายของธรรมชาติ ช่วยสร้างความยั่งยืนระหว่างมนุษย์และระบบนิเวศ การฟื้นฟูด้วยวิธีนี้จึงไม่ใช่แค่เชิงเทคนิค แต่เป็นการยอมรับบทบาทของธรรมชาติในการช่วยเหลือมนุษย์

ในเชิงปรัชญา แนวคิด *teleology* ส่งเสริมให้มนุษย์ตระหนักถึงบทบาทในการรักษาธรรมชาติ หากมนุษย์ดำเนินชีวิตด้วยคุณธรรมและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของสิ่งแวดล้อม ก็จะอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน (Jame Comman et al., 1982)

(ข) แนวคิดเชิงนิเวศของไฮเดกเกอร์ (Heidegger)

มาร์ติน ไฮเดกเกอร์ (Martin Heidegger) เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมันที่มีบทบาทสำคัญในศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะในด้านปรัชญาอัตถิภาวนิยม (existentialism) และปรัชญาเชิงนิเวศ ไฮเดกเกอร์เน้นว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของโลกธรรมชาติ (Being-in-the-world) และมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับสภาพแวดล้อมรอบตัว แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์ไม่สามารถดำรงอยู่โดยแยกตัวออกจากธรรมชาติได้ เพราะธรรมชาติคือเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้การดำรงอยู่ของมนุษย์เป็นไปได้ (Martin Heidegger, 2008)

ไฮเดกเกอร์ยังเตือนถึงความเสี่ยงของการมองธรรมชาติเป็นเพียงทรัพยากรสำหรับใช้ประโยชน์ (standing-reserve) ซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาทางเทคโนโลยีและเศรษฐกิจที่เร่งรีบ แนวคิดนี้ส่งผลให้มนุษย์สูญเสียความสัมพันธ์ที่แท้จริงกับธรรมชาติและดำเนินชีวิตแบบแยกส่วน (alienation) โดยไฮเดกเกอร์เสนอว่าการแสวงหาความเป็นอยู่ที่แท้จริง (authenticity) ของมนุษย์จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์ฟื้นฟูความสัมพันธ์เชิงลึกกับธรรมชาติ (Martin Heidegger, 2011)

หลักการทรงงานข้อที่ 13 “ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ” สะท้อนแนวคิดของไฮเดกเกอร์อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในแง่ของการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติให้กลับมาเป็นความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกัน ตัวอย่างเช่น การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก หรือการส่งเสริมการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง เป็นการดำเนินการที่ไม่เพียงแต่ช่วยฟื้นฟูระบบนิเวศ แต่ยังสื่อถึงความเคารพในกระบวนการธรรมชาติและความร่วมมือระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม แนวทางนี้ช่วยลดความเสี่ยงการบีบ

บังคับธรรมชาติให้ปรับตัวตามความต้องการของมนุษย์ แต่แทนที่จะสร้างความสมดุลและคืนพลังให้ธรรมชาติดำเนินกระบวนการของตนเอง

ในมุมมองของไฮเดกเกอร์ การฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติไม่เพียงแต่ช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังช่วยฟื้นฟูความรู้สึกถึง "บ้าน" (dwelling) ของมนุษย์ในโลก เมื่อมนุษย์เข้าใจและเคารพธรรมชาติในฐานะที่เป็นแหล่งที่มาของชีวิต การดำเนินชีวิตก็จะเต็มไปด้วยความหมายและความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดพื้นฐานของไฮเดกเกอร์เกี่ยวกับความเป็นอยู่ที่แท้จริง (Martin Heidegger, 1976)

นอกจากนี้ ไฮเดกเกอร์ยังเน้นถึงความสำคัญของการ "รับฟัง" (listening) ธรรมชาติ กล่าวคือ มนุษย์ควรเรียนรู้ที่จะใส่ใจและสังเกตธรรมชาติในเชิงลึกเพื่อเข้าใจวิถีและจังหวะของมัน (Martin Heidegger, 1988) การใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ เช่น การปล่อยให้ป่าฟื้นฟูตัวเองโดยไม่แทรกแซงเกินจำเป็น เป็นตัวอย่างของการเคารพและรับฟังธรรมชาติตามแนวคิดนี้

ในโลกที่กำลังเผชิญกับวิกฤติสิ่งแวดล้อม การฟื้นฟูความสัมพันธ์เชิงนิเวศตามแนวทางของไฮเดกเกอร์จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง หลักการทรงงาน "ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ" ไม่ได้เพียงแค่เสนอแนวทางปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังเป็นการเชิญชวนให้มนุษย์กลับมาทบทวนบทบาทของตนในระบบนิเวศ และพัฒนาทัศนคติที่เคารพและอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างอนาคตที่ยั่งยืนทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของมนุษย์

2. สำนักปรัชญาตะวันออก

(ก) หลักเต๋า (Daoism)

หลักเต๋า หรือ Daoism เป็นหนึ่งในปรัชญาที่สำคัญของจีน ซึ่งมีรากฐานมาจากคำสอนของเหลาจื๋อ (Laozi) และจวงจื๋อ (Zhuangzi) หลักการสำคัญของเต๋าคือการเข้าใจและดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับ เต๋า ซึ่งหมายถึง "วิถีแห่งธรรมชาติ" หรือ "กฎแห่งจักรวาล" เต๋าเป็นพลังที่มองไม่เห็นแต่ควบคุมทุกสิ่งในโลก โดยสิ่งต่าง ๆ จะดำเนินไปตามวิถีของมันอย่างสมดุลและเป็นธรรมชาติ (Ch'u Ta-ko, 1976)

หลักเต๋านับว่าความกลมกลืนในชีวิตจะเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์เข้าใจและปล่อยให้กระบวนการธรรมชาติดำเนินไปโดยไม่แทรกแซงเกินจำเป็น แนวคิดนี้เรียกว่า อู๋เว่ย (Wu Wei) ซึ่งแปลว่า "การไม่กระทำ" หรือ "การกระทำโดยไม่ฝืนธรรมชาติ" หมายถึงการกระทำที่สอดคล้องกับจังหวะและวิถีทางของธรรมชาติ แทนที่จะบังคับหรือปรับเปลี่ยนธรรมชาติเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ (Chan Wing Tsit, 1994)

เมื่อเปรียบเทียบกับหลักการทรงงานข้อที่ 13 "ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ" แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นชัดเจนว่าการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น การฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรม ควรเน้นการสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการธรรมชาติให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น แทนที่จะพยายามควบคุมหรือเปลี่ยนแปลงกระบวนการเหล่านั้น ตัวอย่างเช่น การปล่อยให้เมล็ดพันธุ์ในป่าธรรมชาติตกลงและงอกขึ้นเองตามวิถีทางธรรมชาติ ถือเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับแนวทางของเต๋า เพราะไม่เป็นการขัดขวางหรือรบกวนกระบวนการฟื้นฟูที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ (Laozi, 2008)

แนวคิดเต๋าไม่ได้ปฏิเสธการกระทำของมนุษย์ทั้งหมด แต่เน้นการกระทำที่อยู่ในกรอบของ เต๋า หรือที่ไม่ทำลายสมดุลของธรรมชาติ (Fann, K.T., 2020) ตัวอย่างเช่น การจัดการน้ำในโครงการ พระราชดำริ เช่น ฝายชะลอน้ำ ที่ช่วยให้ดินและน้ำฟื้นฟูตัวเองโดยไม่ต้องใช้วิธีการก่อสร้างที่ซับซ้อนหรือ ครอบงำสภาพแวดล้อมมากเกินไป การฟื้นฟูธรรมชาติด้วยวิธีนี้ช่วยเสริมสร้างความสมดุลของระบบนิเวศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเต๋าที่เน้นการช่วยเหลือธรรมชาติให้ดำเนินไปตามวิถีทางของมัน

ในมิติปรัชญาเต๋า การบังคับธรรมชาติให้เปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของมนุษย์ เช่น การตัดป่าทำลายระบบนิเวศเพื่อพัฒนาเมืองหรือพื้นที่การเกษตร อาจส่งผลให้สมดุลธรรมชาติถูกทำลาย และในที่สุดจะส่งผลเสียต่อมนุษย์เอง หลักการ "ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ" จึงเป็นวิธีการที่สะท้อนถึงความเคารพในเต๋า และช่วยฟื้นฟูสมดุลธรรมชาติโดยไม่สร้างความเสียหายเพิ่มเติม (Fung Yu-lan, 1976)

ในมุมมองของเต๋า ธรรมชาติเป็นระบบที่มีความสามารถในการปรับตัวและฟื้นฟูตัวเองหากมนุษย์ ไม่แทรกแซงมากเกินไป (Dokbua, 2006) การฟื้นฟูป่าหรือการจัดการทรัพยากรน้ำตามแนวทางของ หลักการทรงงานข้อที่ 13 จึงเป็นตัวอย่างที่ดีของการปล่อยให้ธรรมชาติทำหน้าที่ของมันเอง โดยมนุษย์ เพียงช่วยอำนวยความสะดวกหรือขจัดอุปสรรคเล็กน้อยที่ขัดขวางการฟื้นฟู เช่น การลดการตัดไม้ทำลาย ป่า หรือการปลูกพืชคลุมดินเพื่อป้องกันการพังทลายของดิน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ปรัชญาเต๋าเน้นการดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายและสอดคล้องกับธรรมชาติ หลักการทรงงานข้อที่ 13 “ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ” เป็นการประยุกต์ใช้แนวคิดเต๋าในบริบทการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการฟื้นฟูระบบนิเวศ การสนับสนุนกระบวนการธรรมชาติแทนการควบคุมหรือ แทรกแซงเกินความจำเป็น ช่วยสร้างความกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งไม่เพียงแต่เป็น ประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แต่ยังส่งเสริมให้มนุษย์เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่าง ยั่งยืนและสมดุลตามวิถีแห่งเต๋า

(ข) หลักพุทธปรัชญา (Buddhism)

พุทธปรัชญามีพื้นฐานสำคัญอยู่ที่หลักปฏิจจสมุปบาท หรือ "อิทัปปัจจยตา" ซึ่งหมายถึงหลักแห่ง เหตุปัจจัยที่อธิบายว่า ทุกสิ่งในโลกดำรงอยู่ได้ด้วยความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกัน ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นหรือดำรง อยู่ได้โดยลำพัง หากสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลง ย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งอื่น ๆ ในระบบเดียวกัน หลักการนี้แสดง ถึงความสำคัญของการพึ่งพาอาศัยกันของทุกสรรพสิ่งในโลก (นายเสฐียร ทังทองมะดัน และพระมหา ยุธธนา นรเชฏฐโธ, 2562)

ในมุมมองของพุทธปรัชญา มนุษย์และธรรมชาติไม่ได้แยกออกจากกัน แต่มีความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้ง และเกื้อกูลกัน (พระสาทิพย์ อนุบาลโย และคณะ, 2562) ความเสื่อมโทรมของธรรมชาติ เช่น การตัดไม้ ทำลายป่า การปนเปื้อนของน้ำและอากาศ ล้วนส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ทั้งในด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และความเป็นอยู่ หลักการทรงงานข้อที่ 13 “ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ” จึงสะท้อนถึงความ เข้าใจในความสัมพันธ์นี้ โดยการใช้ธรรมชาติเพื่อฟื้นฟูธรรมชาติเองเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับ หลักปฏิจจสมุปบาท เพราะช่วยฟื้นฟูความสมดุลในระบบนิเวศ ซึ่งส่งผลดีต่อทั้งธรรมชาติและมนุษย์

หลักปรัชญาสมุบัติบาทเน้นให้มนุษย์ตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำในระดับระบบ (ทรงวิทย์ แก้วศรี และคณะ, 2562) เช่น หากเราปล่อยให้ป่าเสื่อมโทรม นอกจากจะทำให้สูญเสียแหล่งทรัพยากรแล้ว ยังส่งผลต่อการลดลงของความชุ่มชื้นในดิน การเกิดภัยแล้ง และการลดลงของความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งท้ายที่สุดจะย้อนกลับมาสร้างความทุกข์ให้กับมนุษย์เอง

การฟื้นฟูธรรมชาติด้วยการ “ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ” เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาสมุบัติบาท เช่น การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก ซึ่งอาศัยเมล็ดพันธุ์ที่หล่นตามธรรมชาติ และระบบนิเวศที่สมบูรณ์ในการฟื้นฟูสภาพป่า การทำฝายชะลอน้ำเพื่อกักเก็บน้ำและเพิ่มความชุ่มชื้นในดิน เป็นวิธีที่ไม่เพียงช่วยฟื้นฟูธรรมชาติ แต่ยังช่วยลดผลกระทบจากการกระทำของมนุษย์ที่อาจรบกวนระบบนิเวศโดยตรง

พุทธปรัชญายังเน้นถึงการพัฒนาสมดุลทางจิตใจ (สมถะและวิปัสสนา) ควบคู่ไปกับการพัฒนาสมดุลทางกายภาพในธรรมชาติ การที่มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล ไม่เบียดเบียนหรือแสวงหาผลประโยชน์เกินพอดี จะช่วยลดทุกข์ทั้งทางกายและจิตใจ (Cronbach, 1990) ตัวอย่างเช่น การฟื้นฟูระบบนิเวศด้วยการใช้พืชพรรณที่เหมาะสมกับพื้นที่นั้น ๆ และปล่อยให้ธรรมชาติฟื้นฟูตัวเองตามกระบวนการที่เหมาะสม เป็นแนวทางที่ช่วยลดผลกระทบจากการแทรกแซงของมนุษย์

พุทธปรัชญาให้ความสำคัญกับการไม่เบียดเบียน (อหิงสา) ซึ่งเชื่อมโยงกับหลักอหิंपัจจยตาในแง่ที่ว่า การเบียดเบียนธรรมชาตินำมาซึ่งผลเสียต่อมนุษย์ในที่สุด (พระปลัดเมธีปิยธมโม (หินใหม่) และคณะ, 2563) การปฏิบัติตามหลักการทรงงานข้อที่ 13 คือการสร้างสภาพแวดล้อมที่ไม่เป็นการเบียดเบียนธรรมชาติ แต่ช่วยให้ธรรมชาติดำเนินไปตามวิถีของมันโดยไม่ถูกกดดันหรือบังคับ

สรุปได้ว่า หลักพุทธปรัชญาเน้นการพึ่งพาอาศัยกันและการรักษาสมดุลในทุกมิติ การฟื้นฟูธรรมชาติผ่านการ “ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ” จึงเป็นการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาสมุบัติบาท โดยช่วยลดผลกระทบเชิงลบที่เกิดจากมนุษย์และเสริมสร้างสมดุลของระบบนิเวศในระยะยาว อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนทั้งในระดับสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของมนุษย์

(ค) แนวคิดของขงจื๊อ (Confucianism)

ขงจื๊อ (Confucius) เป็นนักปรัชญาชาวจีนที่เน้นการสร้าง ความสมดุลและกลมกลืน (harmony) ในทุกมิติของชีวิต ทั้งในด้านความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ขงจื๊อเชื่อว่าธรรมชาติคือครูที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งสามารถสอนมนุษย์ถึงกฎเกณฑ์แห่งความสมดุล ความพอประมาณ และคุณธรรม (virtue) (Amy Olberding, 2016)

ขงจื๊อมองว่าการสังเกตและเรียนรู้จากธรรมชาติช่วยให้มนุษย์พัฒนาคุณธรรม เช่น ความอดทน ความพอเพียง และความเคารพต่อชีวิตอื่น ตัวอย่างเช่น การสังเกตการผลัดใบของต้นไม้ในฤดูใบไม้ร่วง และการแตกใบใหม่ในฤดูใบไม้ผลิ สอนให้มนุษย์เข้าใจถึงวัฏจักรของชีวิตและความเปลี่ยนแปลงที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ การเคารพในกระบวนการธรรมชาติเหล่านี้สามารถนำไปสู่ความเข้าใจในความสำคัญของการรักษาสมดุลในชีวิตและสังคม (Tae-Seung Lim, 2015)

แนวคิดของขงจื๊อเน้นว่าความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติคือรากฐานของการสร้างสังคมที่มีความมั่นคงและยั่งยืน ขงจื๊อเชื่อว่ามนุษย์ไม่ควรพยายามควบคุมหรือครอบงำธรรมชาติ แต่ควรเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสอดคล้อง หลักการทรงงานข้อที่ 13 “ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ” จึงสะท้อนแนวคิดนี้อย่างชัดเจน เพราะเป็นการสนับสนุนให้มนุษย์ใช้ประโยชน์จากกระบวนการธรรมชาติในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น การฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรมด้วยการปล่อยให้ธรรมชาติฟื้นฟูปัญหา โดยมนุษย์เพียงแค่จัดการสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม

ในปรัชญาของขงจื๊อ การพัฒนาคุณธรรม (de) ถือเป็นเป้าหมายสำคัญของชีวิตมนุษย์ และธรรมชาติเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในการบรรลุเป้าหมายนี้ ขงจื๊อแนะนำให้มนุษย์พิจารณาธรรมชาติอย่างละเอียดถี่ถ้วนเพื่อเรียนรู้วิธีการพัฒนาจิตใจให้สงบสุขและกลมกลืน เช่น การสังเกตความสงบของแม่น้ำที่ไหลอย่างต่อเนื่องสามารถช่วยให้มนุษย์เข้าใจถึงความสำคัญของความเพียรพยายามและความมั่นคง (Erica Brindley, 2011)

หลักการ “ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ” เป็นตัวอย่างที่ดีของการพัฒนาคุณธรรมนี้ เพราะส่งเสริมความเมตตาต่อธรรมชาติ (ren) และการเคารพในวิถีทางของธรรมชาติ (li) ซึ่งช่วยให้มนุษย์หลีกเลี่ยงการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยหรือทำลายสิ่งแวดล้อมโดยไม่จำเป็น (Yiu-Ming, 2014)

ขงจื๊อยังเชื่อว่าผู้นำควรเรียนรู้จากธรรมชาติในการบริหารจัดการประเทศหรือชุมชน เช่น การสังเกตความสมดุลระหว่างการเติบโตและการถดถอยของทรัพยากรธรรมชาติช่วยให้ผู้นำตัดสินใจได้อย่างรอบคอบและสร้างความมั่นคงในระยะยาว หลักการ “ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ” สามารถนำไปปรับใช้ในเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน เช่น การอนุรักษ์ป่าผ่านการปลูกพืชที่ช่วยฟื้นฟูดินและรักษาความชุ่มชื้นโดยไม่ต้องแทรกแซงระบบนิเวศมากเกินไป (Xinzhong Yao, 2012)

ในโลกที่กำลังเผชิญกับวิกฤตสิ่งแวดล้อม แนวคิดของขงจื๊อเกี่ยวกับความกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติยังคงมีความสำคัญ หลักการทรงงานข้อที่ 13 “ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ” ไม่เพียงแต่ช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน แต่ยังส่งเสริมให้มนุษย์เรียนรู้ที่จะเคารพธรรมชาติในฐานะที่เป็นครู ซึ่งสามารถนำไปสู่การพัฒนาทั้งทางกายภาพและจิตวิญญาณของมนุษย์

สรุปได้ว่า แนวคิดของขงจื๊อเกี่ยวกับความกลมกลืนและการเรียนรู้จากธรรมชาติสอดคล้องกับหลักการ “ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ” ในทุกมิติ การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติผ่านการปฏิบัติที่สอดคล้องกับแนวทางของธรรมชาติ จะช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนและสร้างสมดุลในระบบนิเวศ ซึ่งเป็นรากฐานของชีวิตที่ดีและสังคมที่มั่นคง

เทคนิคการประยุกต์ใช้

เพื่อให้การฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน หลักการนี้สามารถประยุกต์ใช้ผ่านเทคนิคต่าง ๆ ดังนี้

1. การฟื้นฟูป่าโดยไม่ต้องปลูก

แนวทางการปฏิบัติ ได้แก่

- ปิดพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมเพื่อป้องกันการรบกวน เช่น การลักลอบตัดไม้หรือการเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่
- ส่งเสริมให้เมล็ดพันธุ์ในดินเจริญเติบโตตามธรรมชาติ
- ใช้พืชคลุมดินที่มีประโยชน์ในการช่วยรักษาความชุ่มชื้นและป้องกันการพังทลายของหน้าดิน

2. การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง

แนวทางการปฏิบัติ ได้แก่

- ปลูกไม้เศรษฐกิจ เช่น ไม้สักหรือไม้ยาง เพื่อสร้างรายได้ในระยะยาว
- ปลูกไม้ผล เช่น มะม่วง ลำไย หรือขนุน เพื่อให้ชาวบ้านมีผลผลิตสำหรับบริโภคและจำหน่าย
- ปลูกไม้ใช้สอย เช่น ไม้พิน หรือไม้ไผ่ เพื่อใช้ในครัวเรือน

3. การสร้างฝายชะลอน้ำ

แนวทางการปฏิบัติ ได้แก่

- สร้างฝายแบบเรียบง่ายโดยใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ หิน ดิน เป็นต้น
- วางฝายในพื้นที่ที่มีลำธารหรือแหล่งน้ำไหลผ่าน เพื่อกักเก็บน้ำและลดการพังทลายของหน้าดิน
- ส่งเสริมการปลูกพืชริมฝายเพื่อช่วยป้องกันการพังทลายของหน้าดิน

4. การฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำ

แนวทางการปฏิบัติ ได้แก่

- ปลอ่ยให้พื้นที่ชุ่มน้ำฟื้นตัวเองโดยการลดการใช้สารเคมีที่อาจปนเปื้อนแหล่งน้ำ
- ส่งเสริมการปลูกพืชน้ำ เช่น กก จอก แหน ซึ่งช่วยกรองน้ำและปรับสมดุลระบบนิเวศ
- พัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

5. การใช้พืชพันธุ์พื้นเมืองช่วยฟื้นฟูระบบนิเวศ

แนวทางการปฏิบัติ ได้แก่

- คัดเลือกพืชพื้นเมืองที่เหมาะสมกับสภาพดิน น้ำ และภูมิอากาศในพื้นที่
- ส่งเสริมการปลูกพืชที่มีระบบรากลึกเพื่อช่วยฟื้นฟูดินและรักษาความชุ่มชื้น
- ปลูกพืชที่มีความสำคัญต่อสัตว์ป่า เช่น ต้นไม้ที่มีผลที่เป็นอาหารสัตว์ เป็นต้น

แนวทางการปฏิบัติ ได้แก่

- ส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ที่มีบทบาทในการฟื้นฟูธรรมชาติ เช่น นก กระรอก หรือค้างคาว ที่ช่วย

กระจายเมล็ดพันธุ์

- ฟื้นฟูแหล่งอาศัยของสัตว์ป่า เช่น การสร้างโพรงไม้หรือแหล่งน้ำขนาดเล็ก

7. การใช้พลังงานหมุนเวียนและลดการใช้ทรัพยากรที่เป็นภาระต่อธรรมชาติ

แนวทางการปฏิบัติ ได้แก่

- ใช้พลังงานแสงอาทิตย์ในการสูบน้ำหรือผลิตไฟฟ้าในพื้นที่การเกษตร
- ส่งเสริมการรีไซเคิลและการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้อย่างใหม่

8. การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

แนวทางการปฏิบัติ ได้แก่

- จัดอบรมและกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกป่า เป็นต้น
- ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูธรรมชาติ

เทคนิคเหล่านี้เน้นการฟื้นฟูธรรมชาติผ่านการสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการธรรมชาติ ซึ่งช่วยสร้างความสมดุลในระบบนิเวศและลดการแทรกแซงที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบในระยะยาว การประยุกต์ใช้หลักการ “ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ” อย่างเหมาะสมไม่เพียงช่วยแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่ยังส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ

ในส่วนการประยุกต์ใช้หลักการทรงงานข้อที่ 13 “ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ” กับธรรมชาติของบุคคลในองค์กรหรือชุมชนนั้น สามารถนำมาปรับใช้ในลักษณะส่งเสริมการเกื้อกูลกันและพัฒนาคุณภาพชีวิตร่วมกัน ดังนี้

1. การเข้าใจธรรมชาติของแต่ละบุคคล

แนวทางการปฏิบัติ ได้แก่

- การประเมินบุคลิกภาพและจุดแข็ง โดยใช้เครื่องมือ เช่น MBTI หรือ DISC เพื่อเข้าใจลักษณะนิสัยและวิธีการทำงานของแต่ละคน

- การสนทนาและรับฟังอย่างใส่ใจ โดยเปิดพื้นที่แสดงความคิดเห็นและความต้องการส่วนตัว

2. การส่งเสริมการเกื้อกูลตามธรรมชาติของแต่ละบุคคล

แนวทางการปฏิบัติ ได้แก่

- มอบหมายบทบาทที่เหมาะสม เช่น ผู้ที่มีทักษะวิเคราะห์อาจเหมาะกับการวางแผน ผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีอาจเหมาะกับงานประสานงาน

- สร้างทีมโดยผสมผสานคนที่มีจุดแข็งแตกต่างกันเพื่อให้เสริมจุดอ่อนของกันและกัน

3. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเติบโต

แนวทางการปฏิบัติ ได้แก่

- ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นมิตร เช่น การเคารพความคิดเห็น การสนับสนุนซึ่งกันและกัน
- จัดการความขัดแย้งเชิงสร้างสรรค์ ใช้การไกล่เกลี่ยและการสื่อสารเชิงบวกเพื่อลดความขัดแย้ง

4. การใช้ศักยภาพของกลุ่มเพื่อสนับสนุนการพัฒนาบุคคล

แนวทางการปฏิบัติ ได้แก่

- จัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะ เช่น การอบรม การทำกิจกรรมสร้างทีม (team building)
- สร้างระบบพี่เลี้ยงหรือโค้ช โดยให้ผู้ที่มีประสบการณ์ช่วยแนะนำและสนับสนุนสมาชิกใหม่

5. การปล่อยให้กระบวนการพัฒนาเป็นไปตามธรรมชาติ

แนวทางการปฏิบัติ ได้แก่

- ตั้งเป้าหมายระยะสั้นและระยะยาว เพื่อให้แต่ละคนมีเวลาปรับตัวและพัฒนาตนเอง
- เปิดโอกาสให้ทดลองและเรียนรู้: สนับสนุนให้สมาชิกลองทำสิ่งใหม่ ๆ โดยไม่กลัวความล้มเหลว

6. การเคารพความหลากหลายและใช้ประโยชน์จากความแตกต่าง

แนวทางการปฏิบัติ ได้แก่

- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกคนเพื่อหาแนวทางที่ดีที่สุด
- เกลี้ยกล่อมความสำเร็จร่วมกันเพื่อสร้างความภาคภูมิใจและแรงจูงใจ

7. การพัฒนาคุณธรรมและจิตสำนึกส่วนรวม

แนวทางการปฏิบัติ ได้แก่

- สร้างกิจกรรมที่เน้นความสามัคคี
- ฝึกสมาธิและสติในองค์กร

การประยุกต์ใช้หลักการ “ใช้ธรรมชาตช่วยธรรมชาติ” สะท้อนถึงความเข้าใจในธรรมชาติทั้งในเชิงสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติของมนุษย์ โดยหลักการนี้เน้นการฟื้นฟูและพัฒนาอย่างเกื้อกูลกัน สอดคล้องกับวิถีทางที่ไม่บีบบังคับและสร้างความสมดุล การนำแนวคิดนี้มาผสมผสานกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ “สัพพายะ” อันได้แก่ สถานที่ บุคคล อาหาร และธรรมะที่เหมาะสม ยิ่งเสริมให้เกิดความกลมกลืนระหว่างคนกับธรรมชาติ เมื่อหลักการทรงงาน “ใช้ธรรมชาตช่วยธรรมชาติ” ผสมผสานกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จะก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตที่สมดุลและยั่งยืน ทั้งยังช่วยให้มนุษย์พัฒนาตนเองไปพร้อมกับการอนุรักษ์ธรรมชาติอย่างกลมกลืน สร้างคุณภาพชีวิตที่เต็มเปี่ยมด้วยความสงบสุขและความพอเพียง

ใช้ธรรมชาตช่วยธรรมชาติแล้วได้อย่างไร

การใช้ธรรมชาตช่วยธรรมชาติมีข้อดีในเชิงสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ดังนี้

1. ฟื้นฟูระบบนิเวศอย่างยั่งยืน ลดการรบกวนหรือเปลี่ยนแปลงธรรมชาติอย่างไม่จำเป็น
2. ลดต้นทุนการใช้ทรัพยากร และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
3. เพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพให้พืชและสัตว์ในพื้นที่ฟื้นตัวตามกระบวนการที่สมดุล
4. สร้างสมดุลในระบบนิเวศ
5. ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ
6. ช่วยลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
7. การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ช่วยสร้างรายได้ให้ชุมชน ทั้งจากไม้เศรษฐกิจ ผลไม้ และไม้ฟืน พร้อมทั้งช่วยลดปัญหาความยากจนและสร้างความมั่นคงทางอาหาร
8. ลดการพึ่งพาเทคโนโลยีที่มีความเสี่ยง เช่น การใช้สารเคมีหรือการตัดแต่งพันธุกรรม
9. ส่งเสริมการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชน

นอกจากนี้การประยุกต์ใช้หลักการทรงงานข้อที่ 13 “ใช้ธรรมชาตช่วยธรรมชาติ” กับ ธรรมชาติของบุคคลในองค์กรหรือชุมชน มีข้อดีหลายประการ โดยสามารถเสริมสร้างประสิทธิภาพในการทำงานและความสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กรหรือชุมชน ดังนี้

1. ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพตามธรรมชาติของบุคคล
2. เพิ่มความสามัคคี ความร่วมมือในทีม และส่งเสริมการพัฒนาจิตสำนึกส่วนรวม
3. พัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเติบโตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

4. เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและการตัดสินใจภายในทีมที่มีความรอบคอบและครอบคลุมมากขึ้น เนื่องจากมีมุมมองและความคิดเห็นที่หลากหลาย
5. ลดความขัดแย้งและเพิ่มความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพราะแต่ละคนจะเรียนรู้ที่จะยอมรับและเคารพความแตกต่างของผู้อื่น ส่งเสริมการสื่อสารที่เปิดกว้างและสร้างสรรค์
6. สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยั่งยืนที่เน้นการเกื้อกูลและการพึ่งพาซึ่งกันและกัน
7. เสริมสร้างความยืดหยุ่นและความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ในครั้งนี้คือโมเดล “SEN Model: Sustainable Ecosystem Nurturing” ซึ่งประกอบด้วย

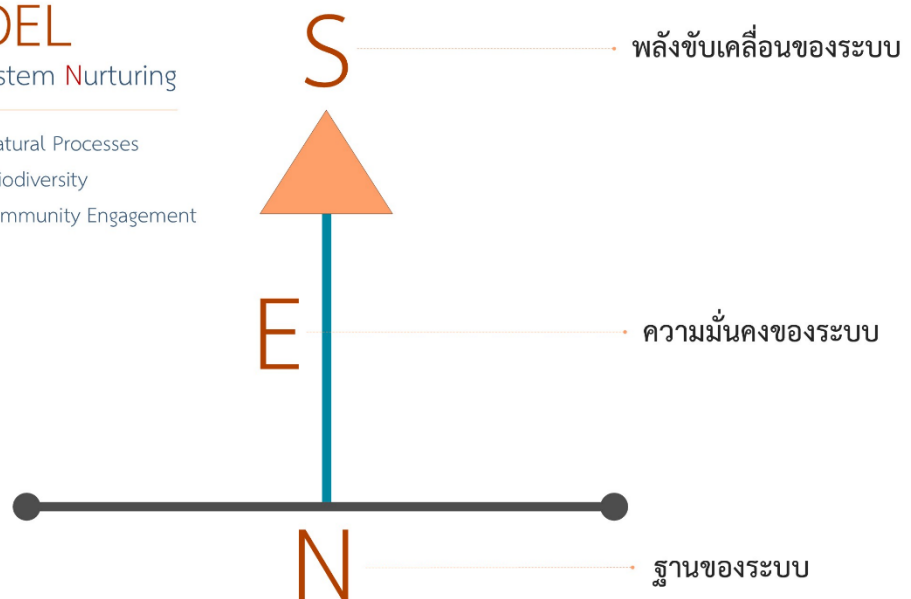
S	ย่อมาจาก	Support Natural Processes
E	ย่อมาจาก	Enhance Biodiversity
N	ย่อมาจาก	Nurture Community Engagement

ซึ่งแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

SEN MODEL

Sustainable Ecosystem Nurturing

S	ย่อมาจาก	Support Natural Processes
E	ย่อมาจาก	Enhance Biodiversity
N	ย่อมาจาก	Nurture Community Engagement



แผนภาพที่ 1 SEN Model : Sustainable Ecosystem Nurturing

จากแผนภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า SEN Model: Sustainable Ecosystem Nurturing เกิดขึ้นจากการสังเคราะห์แนวคิดทางปรัชญาในหลักการทรงงานที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาตะวันตกและปรัชญาตะวันออก ซึ่งมุ่งเน้นในเรื่องของความสมดุลในธรรมชาติ องค์ความรู้ใหม่ในครั้งนี้จึงเป็นแนวทางที่ส่งเสริม

การฟื้นฟูและรักษาความหลากหลายของพืชและสัตว์ในระบบนิเวศ รวมถึงสร้างความสามัคคีและจิตสำนึกร่วมในชุมชน ประกอบด้วย 3 แนวทางดังนี้

S: Support Natural Processes หมายถึง การสนับสนุนกระบวนการธรรมชาติ ด้วยแนวคิดที่ให้ธรรมชาติดำเนินกระบวนการฟื้นฟูตนเอง โดยมีการสนับสนุนอย่างเหมาะสมเพื่อรักษาและฟื้นฟูระบบนิเวศอย่างสมดุลและยั่งยืน ตัวอย่างเช่น การฟื้นฟูป่าโดยไม่ต้องปลูกเพิ่มเติม ด้วยการปิดพื้นที่และลดการรบกวน (Natural Regeneration) การสร้างฝายชะลอน้ำเพื่อกักเก็บและกระจายน้ำในพื้นที่ (Water Flow Restoration)

E: Enhance Biodiversity หมายถึง การเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ ด้วยแนวคิดที่ส่งเสริมการฟื้นฟูและรักษาความหลากหลายของพืชและสัตว์ในระบบนิเวศ เพื่อสนับสนุนการสร้างรายได้จากทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถฟื้นฟูได้ ตัวอย่างเช่น การปลูกพืชพันธุ์พื้นเมืองที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม (Native Species Planting) การสร้างแหล่งอาศัยและเส้นทางเคลื่อนที่ของสัตว์ป่า (Wildlife Corridors)

N: Nurture Community Engagement หมายถึง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้วยแนวคิดที่ว่าชุมชนมีบทบาทสำคัญในการดูแลและฟื้นฟูธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยมุ่งสร้างความสามัคคีและจิตสำนึกร่วมในชุมชน ตัวอย่างเช่น การจัดอบรมและกิจกรรมเพื่อสร้างความรู้และจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม (Eco-Education Programs) การรวมกลุ่มชุมชนเพื่อฟื้นฟูและดูแลพื้นที่ธรรมชาติ (Participatory Conservation)

องค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้นภายใต้โมเดล SEN มีความสำคัญต่อหลากหลายกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะนักนโยบายซึ่งสามารถใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนามาตรการที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์และฟื้นฟูธรรมชาติอย่างยั่งยืน นักวิจัยและนักวิชาการยังสามารถนำองค์ความรู้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูระบบนิเวศและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ขณะที่ชุมชนและองค์กรท้องถิ่นจะได้รับประโยชน์โดยตรงจากการสร้างความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมในกระบวนการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนในระดับรากฐานของสังคม

นอกจากนี้ องค์ความรู้ใหม่นี้ยังนำไปสู่ประโยชน์ในเชิงปฏิบัติที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การฟื้นฟูพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม การลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการอนุรักษ์พันธุ์พืชและสัตว์ที่ใกล้สูญพันธุ์ องค์ความรู้นี้ยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนานโยบายด้านสิ่งแวดล้อม โดยช่วยสร้างกรอบการพัฒนาที่สมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม อีกทั้งยังส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมใหม่ในงานวิจัยด้านนิเวศวิทยา เช่น การออกแบบระบบฟื้นฟูที่ผสานเทคโนโลยีกับวิถีการธรรมชาติ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

นอกจากนั้น องค์ความรู้นี้ยังช่วยเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน โดยกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จะช่วยส่งเสริมให้เกิดชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนในระยะยาว

บทสรุป

หลักการทรงงานข้อที่ 13 "ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ" เป็นแนวคิดสำคัญที่สะท้อนถึงพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการฟื้นฟูธรรมชาติผ่านกระบวนการที่สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติเอง วิธีการนี้ลดการพึ่งพาเทคโนโลยีที่ซับซ้อน และหลีกเลี่ยงการแทรกแซงธรรมชาติที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบในระยะยาว

การประยุกต์ใช้หลักการนี้ช่วยสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ไม่ที่จะเป็นการฟื้นฟูป่าโดยไม่ต้องปลูก การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง การสร้างฝายชะลอน้ำ และการฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำ ล้วนเป็นวิธีที่ช่วยฟื้นฟูระบบนิเวศ สร้างความหลากหลายทางชีวภาพ และช่วยลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระยะยาว

ในเชิงปรัชญา หลักการนี้เน้นความสัมพันธ์เชิงเกื้อกูลระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ โดยเชื่อว่าธรรมชาติมีศักยภาพในการเยียวยาตนเอง หากได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสม แนวคิดนี้สอดคล้องกับปรัชญาตะวันตก เช่น แนวคิด teleology ของอริสโตเติล ที่มองว่าธรรมชาติมีจุดมุ่งหมายในตัวเอง และปรัชญาตะวันออก เช่น หลักเต๋าที่เน้นการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับวิถีธรรมชาติ รวมถึงพุทธปรัชญาที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างทุกสรรพสิ่ง

การประยุกต์ใช้หลักการ "ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ" ในบริบทองค์กรหรือชุมชนยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตร่วมกัน การเข้าใจธรรมชาติของบุคคลในองค์กร ทั้งในส่วนตัวและจุดแข็ง ช่วยให้การมอบหมายงานเป็นไปอย่างเหมาะสม ส่งเสริมความร่วมมือและความสามัคคีในทีม การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาตนเองและการทำงานร่วมกันอย่างสมดุล ช่วยลดความขัดแย้ง และเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน รวมถึงสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยั่งยืน

ดังนั้น หลักการทรงงานข้อที่ 13 "ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ" จึงเป็นแนวทางที่ทรงคุณค่าในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน โดยผสมผสานกระบวนการธรรมชาติเข้ากับความเข้าใจเชิงปรัชญา และการบริหารจัดการสมัยใหม่ ช่วยสร้างสมดุลในทุกมิติ ทั้งในระดับสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และบุคคล

ในส่วนของโมเดล SEN ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ Support Natural Processes (S) ซึ่งทำหน้าที่เป็น “ฐานของระบบ” ที่ช่วยสนับสนุนให้ระบบนิเวศมีความสมดุลและยั่งยืน Enhance Biodiversity (E) ซึ่งทำหน้าที่ “สร้างความมั่นคงของระบบ” ผ่านการฟื้นฟูและรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อเสริมสร้างรายได้จากทรัพยากรธรรมชาติ และ Nurture Community Engagement (N) ซึ่งทำหน้าที่เป็น “กลไกของระบบ” โดยเน้นการสร้างสามัคคีและจิตสำนึกร่วมในชุมชน การประยุกต์ใช้โมเดล SEN จึงถือเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถนำไปสู่การอนุรักษ์และฟื้นฟูธรรมชาติอย่างเป็นระบบและยั่งยืน พร้อมทั้งสนับสนุนการสร้างความร่วมมือในระดับนโยบาย ชุมชน และสังคมในภาพรวม

บรรณานุกรม

- ทรงวิทย์ แก้วศรี และคณะ. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิจจสมุปบาทกับอริยสัจ 4. *วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*, 5(2), 35-45.
- พระปลัดเมธีปิยธมโม (หินใหม่) และคณะ. (2563). การประยุกต์ใช้ปรัชญาหลังนวยุคและพุทธปรัชญาเพื่อการเผยแผ่หลักพุทธธรรมในสังคมยุคดิจิทัล. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(8), 451-469.
- พระสาทิพย์ อนุโลม และคณะ. (2562). การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิจจสมุปบาทกับการบรรลุธรรม. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 4(2), 225-236.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.). (2559). หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : สำนักงาน กปร.
- เสฐียร ทังทองมะดัน และพระมหาอุทตนา นรเชษฐ, ดร. (2562). ศึกษาปฏิจจสมุปบาทในพุทธปรัชญาเถรวาทกับแนวคิดแบบธรรมชาตินิยม. *วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(1), 62-78.
- Brindley, Erica. (2011). Moral autonomy and individual sources of authority in the analects. *Journal of Chinese Philosophy*, 38(2), 257-273.
- Ch'u Ta-kao. (1976). *Tao Te Ching*. London : Unwin Paperback.
- Chan Wing Tsit. (1994). *A Source Book in Chinese Philosophy*. Princeton : Princeton Englewood Cliffs : Prentice-Hall.
- Comman, Jame W, Lehrer, Keith and Pappas, George S. (1982). *Philosophical Problems And Argument : An Introduction*. New York : Macmillan Publishing Co., Inc.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing*. (5th ed.). New York: Harpercollins. Publishers.
- Dokbua, F. (2006). *All Chinese Philosophies*. (3 rd ed.). Bangkok : Siam Publisher.
- Fann, K.T. (2020). *Reading Dao De Jing in English*. Singapore : Partridge publishing.
- Fung Yu-lan. (1976). *The Spirit of Chinese Philosophy*. Boston : Beacon Press.
- Heidegger, Martin. (1976). "My Way to Phenomenology." In *Martin Heidegger : An Illustrated Study*. edited by Walter Biemel : Harcourt Brace Jovanovich.
- Heidegger, Martin. (1988). *The Basic Problems of Phenomenology*. Translated by Albert Hofstadter. Indiana : Indiana University Press.
- Heidegger, Martin. (2008). *Being and Time*. Translated by John Macquarrie and Edward Robinson. New York : HarperCollins.
- Heidegger, Martin. (2011). "The Thinker as Poet." In *Poetry, Language. Thought* : Harper Collins.

- Laozi. (2008). *Tao Te Jing. translated by Ju Yanan*. Boston : Harvard Square Publishing.
- Lim, Tae-Seung. (2015). Signs of the Sacred : The Confucian Body and Symbolic Power. *Philosophy East and West*, 65(4), 1030-1051.
- Moore, C.A. (1944). *Philosophy : East and West*. Princeton : Princeton University Press.
- Olberding, Amy. (2016). Etiquette : A Confucian Contribution to Moral Philosophy. *Ethics*, 126(2), 422-446.
- Stace, W.T. (1965). *A Critical History of Greek Philosophy*. New York : Macmillan.
- Xinzhong, Yao. (2012). Introduction : Conceptualizing virtues in the analects of Confucius. *Journal of Chinese Philosophy*, 39(1), 3-7.
-



จริยธรรมการตีพิมพ์บทความ

ในวารสารสถาบันพอดี

วารสารสถาบันพอดี ให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้น จึงมีนโยบายให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังต่อไปนี้

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการในวารสารสถาบันพอดี

1. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์กับวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับเป้าหมายและขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพของบทความตามกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์
2. บรรณาธิการมีหน้าที่จัดพิมพ์คำแนะนำแก่ผู้เขียนในทุกประเด็นที่ผู้เขียนควรรับทราบและควรมีการปรับปรุงคำแนะนำให้ทันสมัยอยู่เสมอพร้อมทั้งควรมีการอ้างอิงหรือการเชื่อมโยงกับระเบียบดังกล่าวนี้ด้วย
3. การพิจารณาบทความในแต่ละเรื่อง ต้องมีการอ้างอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และต้องไม่มีอคติต่อผู้เขียนบทความและเนื้อหาบทความที่พิจารณาไม่ว่าจะด้วยกรณีใด ๆ ทั้งสิ้น
4. บรรณาธิการไม่ควรเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจในการตอบรับบทความที่ถูกปฏิเสธการตีพิมพ์ไปแล้ว ยกเว้นมีปัญหาร้ายแรงเกิดขึ้นในระหว่างการส่งบทความมารับการพิจารณา
5. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้พิมพ์บทความหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือในการนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง
6. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความและผู้พิมพ์บทความ
7. บรรณาธิการมีหน้าที่ปกป้องมาตรฐานของทรัพย์สินทางปัญญาจากความต้องการทางธุรกิจ
8. บรรณาธิการมีความรับผิดชอบในการปรับปรุงวารสารอย่างสม่ำเสมอ และขอรับการประเมินมาตรฐานคุณภาพวารสารวิชาการ
9. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด คงไว้ซึ่งความถูกต้องของผลงานวิชาการ และรักษามาตรฐานการดำเนินการทุกอย่างเพื่อให้มั่นใจในคุณภาพของบทความที่ตีพิมพ์และรับรองคุณภาพของงานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์ตามมาตรฐานสากลที่ได้รับการยอมรับ

บทบาทหน้าที่ของผู้เขียนบทความในวารสารสถาบันพอดี

1. บทความที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
2. ผู้เขียนบทความต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมานำเสนอหรืออ้างอิงประกอบในเนื้อหาบทความของตนเอง และห้ามคัดลอกผลงานของผู้อื่นโดยเด็ดขาด
3. หากผลงานทางวิชาการของผู้เขียนเกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ หรือการทดลองในมนุษย์โดยผู้เข้าร่วมหรืออาสาสมัคร หรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้เขียนควรดำเนินการตามหลักจริยธรรมปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัตว์ทดลองประกอบด้วยทุกครั้ง
4. ผู้เขียนบทความต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารสถาบันพอดีก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่น ๆ หลังจากที่ได้รับการตีพิมพ์กับวารสารสถาบันพอดีแล้ว
5. ชื่อเขียนที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้น ๆ จริง ไม่แอบอ้าง

บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้สนับสนุนบทความการพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก และพิจารณาบนหลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติ หรือความขัดแย้งส่วนตัว
2. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญมีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง
3. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนเองได้ทำการประเมิน
4. หากผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความได้ตรวจสอบแล้วพบว่า บทความที่รับประเมินเป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันทีพร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน
5. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสาร สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กำหนดรวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้อื่นได้รับรู้





หลักเกณฑ์สำหรับการนิพนธ์

บทความวิจัย บทความวิชาการ และงานวิชาการอื่น ๆ

วารสารสถาบันพอดี

วารสารสถาบันพอดี มีนโยบายส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยของนักศึกษาคณาจารย์ และนักวิชาการที่สนใจ นอกจากนี้ยังเป็นเวทีวิชาการ เพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะและข้อคิดเห็นทางด้านสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยรูปแบบผลงานที่วารสารจะรับพิจารณามี 2 ประเภท คือ บทความวิจัย และบทความวิชาการ

บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือที่จะได้รับการพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสาร “สถาบันพอดี” นี้ จะต้องได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ก่อน เพื่อให้วารสารมีคุณภาพและนำไปอ้างอิงได้

การเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย บทความวิชาการ บทวิจารณ์หนังสือ และงานวิชาการอื่น ๆ มีดังนี้

1. ภาษา เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์และชื่อบัญญัติตามหลักของราชบัณฑิตยสถาน ควรหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็นให้เขียนคำศัพท์ภาษาไทยตามด้วยวงเล็บภาษาอังกฤษ ให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมดยกเว้นชื่อเฉพาะต้องขึ้นต้นด้วยตัวอักษรใหญ่ บทความส่วนที่เป็นภาษาอังกฤษควรให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่จะส่งต้นฉบับ

2. การพิมพ์ ให้จัดพิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด ด้วยรูปแบบตัวอักษร TH Sarabun PSK เนื้อหาจะเป็นขนาด 16 พอยต์ หัวข้อขนาด 18 พอยต์ ชื่อเรื่องขนาด 20 พอยต์ โดยจัดหน้ากระดาษขนาด A4 ตั้งค่าน้ำกระดาษสำหรับการพิมพ์ห่างจากขอบกระดาษทุกด้าน ดังนี้ บน, ล่าง, ภายนอก ด้านละ 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) ยกเว้น ภายในตั้งเป็น 1.3 นิ้ว

3. จำนวนหน้า บทความวิจัย บทวิจารณ์หนังสือ และบทความวิชาการ ตั้งแต่หัวข้อเรื่องจนถึงบรรณานุกรมควรมีความยาวไม่น้อยกว่า 8 หน้า แต่ไม่เกิน 15 หน้า กระดาษ ขนาด A4

การเรียงลำดับเนื้อหา

1. บทความวิจัย

1.1 ชื่อเรื่อง ควรสั้น กระชับ และสื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ไม่ใช่คำย่อชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยมาก่อน

1.2 ชื่อผู้นิพนธ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตำแหน่งทางวิชาการ หน่วยงานหรือสถาบัน ที่สังกัด และอีเมล

1.3 บทคัดย่อ (abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นเนื้อความย่อที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย โดยเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลงานและการวิจารณ์อย่างต่อเนืองกัน ควรอยู่ระหว่าง 200-300 คำ หรือไม่ควรเกิน 1 หน้ากระดาษ (ขนาดอักษร 16 TH SarabunPSK) ให้บทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อนภาษาอังกฤษ

1.4 คำสำคัญหรือคำหลัก (Keywords) ให้ระบุทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ใส่ไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา ควรอยู่ที่ 3-5 คำ และไม่ควรเกิน 5 คำ

1.5 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาหรือบทนำ เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ให้ข้อมูลทางวิชาการพร้อมทั้งจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องอย่างคร่าว ๆ และมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาและวิจัยนั้นด้วย

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย ให้ระบุรายละเอียดวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งทีนำมาศึกษา จำนวนลักษณะ เฉพาะของตัวอย่างที่ศึกษา ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการศึกษา อธิบายวิธีการศึกษา หรือแผนการทดลองทางสถิติ การสุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1.7 ผลการวิจัย แง่ผลที่พบตามลำดับหัวข้อของการศึกษาวิจัยอย่างชัดเจนได้ใจความ ถ้าผลไม่ซับซ้อนไม่มีตัวเลขมาก ควรใช้คำบรรยาย แต่ถ้ามีตัวเลขมาก ตัวแปรมาก ควรใช้ตารางแผนภูมิแทน ไม่ควรมีเกิน 5 ตาราง หรือแผนภูมิ ควรแปลความหมายและวิเคราะห์ผลที่ค้นพบ และสรุปเปรียบเทียบกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

1.8 อภิปรายผลการวิจัย ชี้แจงว่าผลการศึกษาดตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือแตกต่างไปจากผลงานที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่ อย่างไร เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้นและมีพื้นฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และให้จบด้วยข้อเสนอแนะที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์หรือทั้งประเด็นคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยต่อไป

1.9 องค์ความรู้ใหม่ ชี้แจงว่าผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้องค์ความรู้ใหม่อย่างไรบ้างที่อาจมีผลกระทบ ต่อสังคมหรือแวดวงวิชาการ หรือชี้แจงได้ว่าองค์ความรู้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีคุณค่าต่อสังคมอย่างไร (ถ้าสามารถสรุปเป็นรูปภาพหรือแผนภูมิได้จะดีมาก)

1.10 ตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ ควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็น และต้องมีคำอธิบายสั้น ๆ แต่สื่อความหมายได้สาระครบถ้วนในกรณีที่เป็นตาราง คำอธิบาย ต้องอยู่ด้านบน ในกรณีเป็นรูปภาพ หรือแผนภูมิคำอธิบายต้องอยู่ด้านล่าง

1.11 บรรณานุกรม สำหรับการพิมพ์เอกสารอ้างอิง ทั้งเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ให้ครบถ้วนที่ท้ายเรื่อง โดยใช้ระบบการอ้างอิงตามรูปแบบ APA

2. บทความวิชาการ

2.1 ชื่อเรื่อง ควรสั้น กระชับ และสื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ไม่ใช่คำย่อชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยมาก่อน

2.2 ผู้แต่ง ชื่อผู้พิมพ์ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตำแหน่งทางวิชาการ หน่วยงานหรือสถาบันที่สังกัด และอีเมล

2.3 บทคัดย่อ (abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นเนื้อความย่อที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย โดยเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลงานและการวิจารณ์อย่างต่อเนื่องกัน ควรอยู่ระหว่าง 200-300 คำ หรือไม่ควรเกิน 1 หน้ากระดาษ (ขนาดอักษร 16 TH SarabunPSK) ให้บทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อนภาษาอังกฤษ

2.4 คำสำคัญหรือคำหลัก (Keywords) ให้ระบุทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ใส่ไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา ควรอยู่ที่ 3-5 คำ และไม่ควรเกิน 5 คำ

2.5 บทนำ เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมาและเหตุผลนำไปสู่การศึกษา ให้ข้อมูลทางวิชาการพร้อมทั้งจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องอย่างคร่าว ๆ และมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาและวิจัยนั้นด้วย

2.6 เนื้อหา มีการอธิบายถึงบริบท หรือองค์ประกอบต่าง ๆ หรือพรรณนาในสิ่งที่ต้องการนำเสนออย่างเป็นขั้นตอน

2.7 องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) ชี้แจงว่าผลการศึกษาค้นคว้าได้องค์ความรู้ใหม่อย่างไรบ้างที่อาจมีผลกระทบต่อสังคมหรือแวดวงวิชาการ หรือชี้แจงได้ว่าองค์ความรู้จากการศึกษาค้นคว้านี้มีคุณค่าต่อสังคมอย่างไร (ถ้าสามารถสรุปเป็นรูปภาพหรือแผนภูมิได้จะดีมาก)

2.8 บทสรุป ควรมีการสรุปให้เข้าใจง่าย อ่านแล้วสามารถเข้าใจภาพรวมทั้งหมดของบทความ ไม่ควรเขียนอธิบายยืดเยื้อ แต่ควรสรุปเนื้อหาให้มีความกระชับ เข้าใจง่าย

2.9 บรรณานุกรม สำหรับการพิมพ์เอกสารอ้างอิง ทั้งเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ให้ครบถ้วนที่ท้ายเรื่อง โดยใช้ระบบการอ้างอิงตามรูปแบบ APA

3. งานวิชาการอื่น

กรอบในการเขียนให้ใช้ในกรณีเดียวกันกับบทความวิชาการ

ขอบเขตการตีพิมพ์

วารสารสถาบันพอติ เป็นวารสารสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ รับผิดชอบเผยแพร่บทความในด้านมนุษยศาสตร์และสังคมโดยเน้นด้านการศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์ เช่น ด้านปรัชญา จริยศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรม มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ครุศาสตร์ การบริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านการศึกษา

วาระการตีพิมพ์

วารสารสถาบันพอดี มีวาระการตีพิมพ์เผยแพร่ ปีละ 12 ฉบับ ได้แก่

- ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม
- ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกุมภาพันธ์
- ฉบับที่ 3 ประจำเดือนมีนาคม
- ฉบับที่ 4 ประจำเดือนเมษายน
- ฉบับที่ 5 ประจำเดือนพฤษภาคม
- ฉบับที่ 6 ประจำเดือนมิถุนายน
- ฉบับที่ 7 ประจำเดือนกรกฎาคม
- ฉบับที่ 8 ประจำเดือนสิงหาคม
- ฉบับที่ 9 ประจำเดือนกันยายน
- ฉบับที่ 10 ประจำเดือนตุลาคม
- ฉบับที่ 11 ประจำเดือนพฤศจิกายน
- ฉบับที่ 12 ประจำเดือนธันวาคม

การส่งต้นฉบับ

- E-mail: โดยส่งไฟล์เวิร์ด (word) และไฟล์ Pdf. ไปที่ shdm.foundation@gmail.com
- สามารถส่งได้ด้วยตนเองที่กองบรรณาธิการวารสารสถาบันพอดี มูลนิธิสหธรรมิกชน ณ ลุมพินีพาร์ค รัตนาธิเบศร์-งามวงศ์วาน ถนนรัตนาธิเบศร์ บางกระสอ อำเภอเมืองนนทบุรี 11000 โทร. 081-8150908

รูปแบบ	รายการอ้างอิง (ท้ายบทความ) สัญลักษณ์ / หมายถึง การเว้นวรรค
หนังสือ	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์)./ สถานที่พิมพ์./ : สำนักพิมพ์.
ผู้แต่ง 1 คน	ทิตินา แชมมณี. (2563). <i>ศาสตร์การสอน</i> . (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. Vaman Shivram. (1995). <i>The Practical Sanskrit-English Dictionary</i> . New Delhi : Motilal Babarsidass.
ผู้แต่ง 2-3 คน	ชนินทร์ เฉลิมสุข และ อภิชาติ คำปลิว. (2562). <i>เทคโนโลยี (วิทยาการคำนวณ) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2</i> . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์. วสันต์ เกียรติแสงทอง, พรหมพล พรหมมาศ และ อนุวัตร เฉลิมสกุลกิจ. (2552). <i>การศึกษาเทคโนโลยีออกเมนต์เตดเรียลลิตี้ : กรณีศึกษา พัฒนาเกมส์ “เมมการ์ด”</i> . โครงการสาขาวิทยาการคอมพิวเตอร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. Kaplan, R. S. and Norton, D. P. (1996). <i>The Balanced Scorecard : translating strategy in action</i> . Boston : Harvard Business School Publishing Corporation. Knecht, W. S., Kuhlman, C. W., & Piper, R. D. (1955). <i>Production of Ionium from a Pitchblende Residue (No. MCW-1379)</i> . St. Louis : Mallinckrodt Chemical Works.
ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป	กรณีมีผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ลงเฉพาะผู้แต่งแรกตามด้วยคำว่าและคณะ กรณีภาษาต่างประเทศ ใช้ et al. ยกตัวอย่างเช่น สุวารี เจริญมุขยพันธ์ และ คณะ. (2556). <i>การศึกษาสถานการณ์การให้บริการสุขภาพกับชาวกัมพูชาที่ชายแดนไทย-กัมพูชา : กรณีศึกษา จังหวัดสระแก้ว จันทบุรี และตราด กระทรวงสาธารณสุข ปี 2556</i> . นนทบุรี : สำนัก งานวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักประกันสุขภาพไทย. Moreau G, et al. (1984). <i>Le service d'accompagnement spiritual dela maison Sarrazin</i> . College de France : Quebec.
ผู้แต่งเป็นสถาบัน	สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.(2560). <i>แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว</i> . กรุงเทพฯ : หจก.อรุณการพิมพ์. World Health Organization (WHO). (2023). <i>Health Statistics 2023 - Monitoring for the SDGs</i> . Geneva Switzerland : World Health Organization.

รูปแบบ	รายการอ้างอิง (ท้ายบทความ) สัญลักษณ์ / หมายถึง การเว้นวรรค
หนังสือ	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์)./สถานที่พิมพ์./:สำนักพิมพ์.
ผู้รวบรวมหรือ บรรณาธิการ	รวีช ตาแก้ว (บก.). (2559). <i>ประเทศไทยกับธรรมาภิบาลด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง</i>. กรุงเทพฯ : หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาปรัชญาและจริยศาสตร์. Marya L. Besharov and Bjoern C. Mitzinneck (eds.). (2021) . <i>Organizational Hybridity : Perspectives, Processes, Promises</i>. Research in the Sociology of Organizations.
เอกสารที่ไม่เป็นเล่ม เช่น เอกสารอัดสำเนา แผ่นพับ เป็นต้น	คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2561). <i>รายงานผลการดำเนินงานของหลักสูตร วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชน (ปรับปรุง พ.ศ. 2559)</i>. (เอกสารอัดสำเนา). Lynn, A. (1994). <i>Living after AIDS threat of dying imposes stress</i>. Chicago : University of Illinois. (unpublished).
กรณีผู้แต่งใช้นามแฝง	นิวกลม (นามแฝง). (2555). <i>ความรักเท่าที่รู้</i>. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : มติชน. Omega (pseud). (2 0 0 5) . <i>Garden of repose bitter cold nights</i>. (Translated by Jack Hoe) (2nd ed.). Beijing : Foreign Languages Press.
กรณีไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง	PORPEANG THE EXPLORER เศรษฐกิจพอเพียง. (2565). กรุงเทพฯ : ศูนย์ประสานการปฏิบัติที่ 5 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร. <i>Aids and the third world</i>. (1989). Philadelphia : New Society Publishing.
กรณีไม่ปรากฏเมืองที่พิมพ์ หรือสำนักพิมพ์	ซัม สลาวพัตร, (2559), <i>พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส</i>. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท. Vatsyayan, K. (1986). <i>Made Easy Ethics</i>. New Delhi : n.p.
กรณีไม่ปรากฏปีที่พิมพ์	วิทย์ วิศทเวทย์. (ม.ป.ป.). <i>จริยศาสตร์ : มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม</i>. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : อักษรทัศน์. Kant, I. (n.d.). <i>Groundwork for the Metaphysics of Morals</i>. translated by H.J. Paton. New York : Harper & Row, Publishers, Inc.
กรณีพิมพ์ครั้งที่ 1	คมเดือน โพธิสุวรรณ. (2563). <i>เคล็ดลับการเขียนบทความวิจัยวรรณคดีตะวันตกวรรณคดีอังกฤษและอเมริกัน</i>. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. Belcher, W. (2019). <i>Writing your journal article in twelve weeks : A guide to academic publishing success</i>. Chicago : University of Chicago Press.

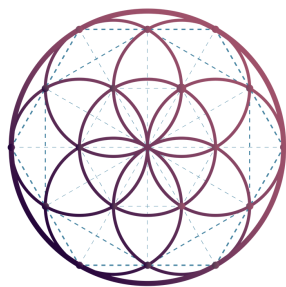
รูปแบบ	รายการอ้างอิง (ท้ายบทความ) สัญลักษณ์ / หมายถึง การเว้นวรรค
หนังสือที่ชื่อผู้แต่งและปีที่พิมพ์เหมือนกันแต่ต่างชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์,ช,ค หรือ a,b,c)./ชื่อเรื่อง./(ครั้งที่พิมพ์)./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์.
	กิริติ บุญเจือ. (2560ก). <i>ปรัชญาและจริยศาสตร์เบื้องต้น</i>. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. _____. (2560ข). <i>ปรัชญาและจริยศาสตร์โบราณ</i>. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. Huntington, Samuel P. (1996a). <i>The Clash of Civilization</i>. New York : Simon and Schuster. _____. (1996b). <i>The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order</i>. New York : Simon and Schuster.
หนังสือแปล	ชื่อผู้แต่ง./แปลโดย/ชื่อผู้แปล./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์.
	Sandel, M. J. แปลโดย สฤณี อาชวานันทกุล. (2554). <i>ความยุติธรรม</i>. กรุงเทพฯ : โอเพ่น เวิลด์ส์. Lao Tzu. translate by D.C. Lau. (1996). <i>Tao Te Chiag</i>. Honng Kong : The Chinese University of Honng Kong.
บทความในวารสาร	ชื่อผู้เขียนบทความ./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่หรือเล่มที่(ฉบับที่(ถ้ามี))./เลขหน้า.
	อัจฉรา ศรีวรกุล และนิรนาท จุลเนียม. (2566). ศึกษาความสามารถในการเขียนเรื่องจากภาพโดยใช้จินตนาการของผู้เรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค CIRC. <i>วารสารศึกษาศาสตร์ มมร</i>, 11(2), 25-41. Matland, RE. (1995). Synthesizing the implementation literature : The ambiguity-conflict model of policy implementation. <i>Journal of Public Administration Research and Theory</i>, 5(2), 145-174.

รูปแบบ	รายการอ้างอิง (ท้ายบทความ) สัญลักษณ์ / หมายถึง การเว้นวรรค
วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/ สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย	ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย/(ปีที่พิมพ์)./ชื่อ วิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์และสารนิพนธ์./ระดับวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์หรือ สารนิพนธ์หรือรายงานการวิจัย./คณะหรือสังกัด./ชื่อมหาวิทยาลัย.
อ้างอิงจากวิทยานิพนธ์	นริศา ชูตินารา. (2563). ศึกษาวิเคราะห์การจัดการอารมณ์เชิงพุทธรของผู้สูงอายุใน โรงเรียนฮอมสุข ตำบลดอนแก้ว อำเภอมะแมร์ จังหวัดเชียงใหม่. <i>พุทธศาสตร์ มหาบัณฑิต</i>. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. Pyerson, J.F. (1983). Effective management training : Two models. <i>Master's thesis</i>. New York : Carkson College Technology.
อ้างอิงจากดุษฎีนิพนธ์	ปราโมทย์ หม่อมศิลา. (2561). คุณภาพชีวิตของทหารไทยตามหลักปรัชญาหลังนวยุค สายกลาง : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน. <i>ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎี บัณฑิต</i>. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. Chansuvarn, W. (2012). Spectrometric analysis of mercury(II) ion using gold nanoparticles stabilized by dithia-diaza ligands. <i>Doctoral dissertation</i>. Bangkok : Chulalongkorn University.
อ้างอิงจากสารนิพนธ์	อภิพัทธ์ วิเศษใจงาม และ จิรพจน์ ขวัญคง. (2561). พลังจิตอาสาจากเจตนา สร้าง รัก ศรัทธา ผูกหลักสามัคคี. <i>สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต</i>. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. Akkaraphan Rujiraprawat. (2013). Guidelines to Increase Efficiency of Dried Rubber Wood Industry : A Case Study of a Factory in Songkhla Province. <i>Minor Thesis</i>. Industrial Management : Prince of Songkla University.
อ้างอิงจากรายงานการวิจัย	วิษณุ บัวเทศ. (2565). การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพิ่มมูลค่าและมูล ไส้เดือนดิน ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. <i>รายงานการวิจัย</i>. กรุงเทพฯ : สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ. Natchariya Chomngam. (2020). WTO and Public Moral: A Case Study of EU's Prohibition of Importation and Marketing of Seal Products. <i>research report</i>. Bangkok : Chulalongkorn University.

รูปแบบ	รายการอ้างอิง (ท้ายบทความ) สัญลักษณ์ / หมายถึง การเว้นวรรค
บทความจากเว็บไซต์ (Web Site)	ชื่อผู้แต่ง./ชื่อบทความ./[ออนไลน์]./แหล่งที่มา/URL/[วัน/เดือน/ปี].
	คมชัดลึก ออนไลน์. เมื่อทรงอย่างแปดทรงอิทธิพล โจทย์ใหญ่ Papper Planes ต่อวัยรุ่นฟันน้ำนม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://www.komchadluek.net/news/society/540937 [20 มกราคม 2567]. United Nations. <i>Department of Economic and Social Affairs Sustainable Development</i>. [Online]. Retrieved from : https://sdgs.un.org/goals [29 November 2023].
บทความจากเอกสารการประชุม/สัมมนาทางวิชาการ	ชื่อผู้แต่ง./[ปีที่พิมพ์]./ชื่อเรื่องบทความ./ใน/ชื่อบรรณาธิการ/(บก.)./ชื่อการประชุม./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์.
	มะลิ ทิพย์ประจง. (2566). นโยบายองค์กรในยุคดิจิทัล. ใน ดร.เพ็ญพรรณ เพื่องพลอย (บก.). รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 1 “สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ : ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม”. สุพรรณบุรี : วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. Soutar, G., & Mazzarol, T. W. (1995). Gaining competitive advantage in education services exports : Forward integration and strategic alliances in a maturing market. In G. Tower (Ed.), <i>Proceeding of the Academy of International Business Southeast Asia Regional Conference, Asia Pacific International Business : Regional integration and global competitiveness</i>. Perth : Murdoch University.
การสัมภาษณ์	ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์./ตำแหน่ง (ถ้ามี)/หัวข้อสัมภาษณ์./วัน เดือน ปีที่สัมภาษณ์./สัมภาษณ์.
	พระไพศาล วิสาโล. การตื่นรู้คืออะไร. 9 กุมภาพันธ์ 2560. สัมภาษณ์. Sanguansermisri, M. <i>Talk of President</i>. 3 September 2020. interviewer.
บทความจากหนังสือพิมพ์	ชื่อผู้แต่ง./[วัน/เดือน/ปี]./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./หน้า.
	สุชาติ เฝือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน : 13. Schwartz, J. (30 September 1993). <i>Obesity affects economic, social status</i>. The Washington Post : A1.

รูปแบบ	รายการอ้างอิง (ท้ายบทความ) สัญลักษณ์ / หมายถึง การเว้นวรรค
บทความที่อยู่ในหนังสือ/ รายงาน	ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อบรรณาธิการ./ (บรรณาธิการ)./ ชื่อเรื่อง/ หน้า/ เลขหน้าที่อ้างอิง./ สถานที่พิมพ์./ : สำนักพิมพ์.
	รุ่งนภา นิมพุฒ. (2545). ลิเกในจังหวัดพิษณุโลก. ใน ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และพัชรินทร์ สิริสุนทร (บรรณาธิการ), <i>ความรู้ คู่สังคม รวมผลงานวิจัยของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร</i>, 67-94. กรุงเทพฯ : พี. เอ. ลีฟวิ่ง. Chimput, R. (2002). Musical folk drama in Phitsanulok province. In D. Pattamasiriwat and P. Sirasoonthorn (Eds.). <i>Knowledge of social partners in Faculty of Humanities and Social Sciences, Naresuan University</i>, 67-94. Bangkok : P. A. Living. หมายเหตุ : ถ้าไม่มีชื่อบรรณาธิการ ให้ระบุใน และตามด้วยชื่อเรื่อง
ราชกิจจานุเบกษา	ชื่อพระราชบัญญัติ./ (วันที่/เดือน/ปีที่พิมพ์)./ ราชกิจจานุเบกษา./ เล่มที่./ : ตอนที่./ : หน้า...-
	กฎกระทรวง การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรณา พ.ศ. 2559. (27 มกราคม 2560). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 134 ตอนที่ 12 ก, หน้า 41-51.
รูปภาพ	ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อภาพ./ [Image]./ จาก หรือ Retrieved from/ http://www.xxxxxxx
	 ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐ-ตุรกีในสถานะของการช่วยชีวิต เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม ค.ศ. 2018 (Geopolitical Monitor, 2018) ตัวอย่างการอ้างอิงบรรณานุกรม Geopolitical Monitor. (2018). <i>US-Turkey Relations Placed on Life Support</i>. [Image]. Retrieved from https://www.geopoliticalmonitor.com/us-turkey-relations-placed-on-life-support/

รูปแบบ	รายการอ้างอิง (ท้ายบทความ) สัญลักษณ์ / หมายถึง การเว้นวรรค
แอปพลิเคชัน	ชื่อผู้ถือสิทธิ์ หรือองค์กร./(ปีของ version แอป)./ชื่อแอปพลิเคชัน/(Version แอป)/ [Mobile application software]/จาก หรือ Retrieved from http://xxxxx
	Automattic. (2021). <i>Word Press</i> (Version 18.0) [Mobile application software]. Retrieved from https://apps.apple.com/us/app/wordpress /id335703880
ภาพ หรือ แผนผัง หรือแผนภูมิ	เขียนอ้างอิงในบรรณานุกรมให้สอดคล้องกับหลักการอ้างอิงประเภทต่าง ๆ ดังที่แสดง เอาไว้ข้างต้น เช่น ถ้า ภาพ หรือแผนผัง หรือแผนภูมิ อ้างอิงมาจากหนังสือ ก็ให้อ้างอิง ในรูปแบบของหนังสือ แต่หากอ้างอิงมาจากเว็บไซต์ ก็ให้อ้างอิงในรูปแบบของเว็บไซต์ เป็นต้น
	 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประเทศไทย ประชาชน สมดุล ยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง ภูมิคุ้มกันในด้านวัตถุ / สังคม / สิ่งแวดล้อม / วัฒนธรรม นำสู่ สายกลาง พอประมาณ ความพอเพียง มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน ในตัวที่ดี ความรอบรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวัง บนพื้นฐาน คุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต อดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา แบ่งปัน ภาพที่ 1 องค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (เมธา หริมเทพาธิป และคณะ, 2564) เมธา หริมเทพาธิป และคณะ. (2564). สังคมแห่งการแบ่งปันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิจารณ์. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : ศูนย์ประสานการปฏิบัติที่ 5 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร.



SHDM
FOUNDATION



สถาบันพอดิ
SHDM Foundation

มูลนิธิสทรรรมิกชน
SAHADHAMMIKCHON FOUNDATION
WWW.SHDMFOUNDATION.ORG